

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΖ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1980 | ΑΡΙΘ. 3-4

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ*

1. Ἡ σήμερον ἑορταζομένη ὑπὸ τῶν Πανελλήνων ἡμέρα εἰς μνήμην τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Αὕτη εἶναι ὄχι μόνον ἐκκλησιαστικὴ ἑορτὴ, ἀλλ' ἅμα καὶ ἰδιαιτέρως ἑλληνικὴ καὶ δύναται νὰ εἴπω καὶ ἐθνικὴ ἑορτὴ. Διότι ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ἑορταζομένων σήμερον μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων καὶ Διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀρμονικώτατα συναρμολογούνται, οἰονεὶ ἐνσωματούμενοι, Ἐρησικία Χριστιανικὴ καὶ Φιλοσοφία καὶ Σκέψις Ἑλληνικὴ Θεωρία καὶ πράξις ἐν τῇ ζωῇ ἰδίᾳ τῶν Ἑλλήνων Πίστις καὶ Γνώσις, ὡς μεταφυσικὴ τελείωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους· καὶ τέλος Ἑλληνισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς! Οἱ Τρεῖς οὗτοι Φωστῆρες τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπέβησαν οἱ ἀειλαμπεῖς φωτοδόται καὶ οἱ πάνσοφοι Διδάσκαλοι, διδάσκοντες ἕσασί διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν τὴν ἀνθρωπότητα, ὑποδεικνύοντες εἰς ἡμᾶς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν πλεύσεως ἐν τῷ βίῳ, ὀδηγοῦντες τοὺς εὐδιαθέτους εἰς τὸν ἀσφαλῆ λιμένα τῆς σωτηρίας. Οἱ Τρεῖς ἑορταζόμενοι δὲν ἦσαν μόνον ἐν κυριολεξίᾳ Χριστιανοί, ὡς πρὸς τὸ Δόγμα, ἢ Ὁρθόδοξοι, ὡς πρὸς τὴν Ὁμολογίαν Πίστεως. Οὗτοι ὑπῆρξαν ἅμα καὶ Ἑλληνας τὴν ψυχὴν. Διὸ καὶ ἡμεῖς ὡς ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων τούτων ἀνδρῶν, καθήκον ἔχομεν νὰ διατηρῶμεν ἄσβεστον τὴν Μνήμην αὐτῶν καὶ νὰ ἔχωμεν τούτους ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν,

ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες καὶ μάλιστα οἱ νέοι, ὡς τὸ αἰώνιον ὑπόδειγμα βίου καὶ τὸ ἀμίμητον πρότυπον ὁμολογιακῆς καὶ ἠθικῆς τελειότητος.

2. Ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, ὁμοιάζει μὲ τὸ πλοῖον ποῦ ἔχασε τὴν πυξίδα του, διὰ νὰ μὴ εἴπω τὸ τιμὸν του. Τὸ πηδάλιον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ Νοῦς, τὸ ἀπὸ Θεοῦ δοθὲν εἰς αὐτὸν Πνεῦμα, ἡ ζωοποιούσα καὶ διακρίνουσα τοῦτον ἀπὸ τοῦ κτήνους Ψυχὴ του. Ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ ὑπατιότητος τοῦ ἰδίου, ἐσκοτίσθη καὶ ἔχασεν οὕτω πως ὁ ἀνθρώπος τὸν προσανατολισμὸν του καὶ τὴν ὀρθὴν γραμμὴν πλεύσεως ἐν τῷ βίῳ. Αὐτὴν τὴν ὀρθὴν γραμμὴν πλεύσεως ἐν τῷ βίῳ προσπαθοῦν καὶ οἱ Τρεῖς πανένδοξοι Ἁγιοὶ Ἱεράρχαι, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ λοιποὶ μεγάλοι καὶ σοφοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Διδάσκαλοι, νὰ μᾶς ὑποδείξουν, διορθοῦντες τὸν Νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τοῦ ἀνθρωπίνου προορισμοῦ. Διατὶ ἤλθομεν εἰς τὸν κόσμον. Πόθεν καὶ ἀπὸ ποῖον ἐδημιουργήθημεν καὶ ποῦ ὑπάγομεν. Οἱ Τρεῖς οὗτοι πάνσοφοι ἄνδρες ἐπιζητοῦν νὰ ἐλκύσουν ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ κατανοήσωμεν ὅτι ἐπλάσθημεν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ γενόμενοι «υἱοὶ ἀνθρώπου», ἵνα γίνωμεν οἰκεία βουλήσει, τῇ βοηθείᾳ καὶ τῆς θείας Χάριτος καὶ «Ἵιοὶ Θεοῦ». Οἱ Τρεῖς Μεγάλοι Ἱεράρχαι λοιπὸν μᾶς καλοῦν νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ὀρθὴν πορείαν τοῦ βίου μας. Μᾶς καλοῦν νὰ καθορίσωμεν τὸν ἡγέτην καὶ καθοδηγητὴν τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἥτοι τὸν Νοῦν, διὰ νὰ δυνηθῶμεν μὲ σταθερότητα ν' ἀντιπαλαίσωμεν

* Λόγος ἐπὶ τῇ Ἑορτῇ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, λεχθεὶς τῇ 30ῇ Ἰανουαρίου 1980 ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ λαϊκοῦ Παν/μίου τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, 7 μ. μ.

πρὸς τὰς θλίψεις καὶ τὰς ἀντιξοότητες, τὰς ὁποίας συναντῶμεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν εἰς τὴν πορείαν τοῦ βίου μας.

3. Ὁ εἰσηγητὴς τῆς μεγάλης ταύτης Ἐορτῆς τῆς Ὁρθοδοξίας Ἰωάννης Μαυρόπουλος, μητροπολίτης Εὐχαϊτών, ἐπὶ Κων) νου Μονομάχου (1042)4 - 1078;), ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ προτυπώσῃ τοὺς Τρεῖς τούτους μεγάλους Πατέρας καὶ Οἰκουμενικοὺς Διδασκάλους, ὡς τοὺς κατ' ἔξοχὴν ὑπερμάχους τοῦ Τριδικοῦ δόγματος. Διὸ καὶ λέγει:

«Τριὰς μὲν εὗρεν ἰσαριθμούς συμμάχους
Ἵπερμάχους δ' ἔστησε πίστις ἐνθάδε»
(Μ. 220, 1136: IZ' «Εἰς τοὺς τρεῖς ἅμα»).

Διὸ καὶ ἡ Ἀκροστιχὶς τοῦ ποιηθέντος εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας Κανόνος, συμβολίζουσα τὴν Ἁγίαν Τριάδα, φέρει τοὺς Τρεῖς ἁγίους ἔκφραστὰς τοῦ Τριαδικοῦ δόγματος, ἐν οἷς λέγει: «Τρισήλιον Φῶς, τρεῖς ἀνήψεν ἡλίους!» Ἦτοι ἐν «Φῶς», ἀλλὰ «τρισήλιον», ἦτοι ἡ «Μία Θεότης» ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν. Τὸ Ἐν τοῦτο «Φῶς», ὁ Εἷς, ἀλλὰ τρισυπόστατος Θεός, «Τρεῖς ἀνήψεν ἡλίους», τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας! Σημειωθῆτω ὅτι ὁ ἱερός συντάκτης τῆς θείας ταύτης Ἀκολουθίας δὲν εἶχε βεβαίως μόνον σκοπὸν νὰ ὑμνήσῃ ἀπλῶς καὶ ἀποκλειστικῶς τοὺς Τρεῖς τούτους μεγίστους Πατέρας καὶ Οἰκουμενικοὺς Διδασκάλους, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἠθέλησε δι' αὐτῶν ν' ἀναγάγῃ τοὺς πιστοὺς εἰς ὑψηλότερας σφαῖρας πνευματικῆς. Νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν Ὁρθόδοξον Πίστιν, ὡς οἱ μεγάλοι οὗτοι «οὐρανοφάντορες» κήρυκες τῆς Ὁρθοδοξίας διετύπωσαν ταύτην καὶ νὰ παροτρύνῃ τοὺς πιστοὺς εἰς ἄσκησιν γνησίου καὶ ἀληθοῦς χριστιανικοῦ βίου. ἠθέλησε νὰ ἀπαλύνη διὰ τῶν ποιητικῶν του ὕμνων τὰς ψυχὰς καὶ νὰ ἠρεμήσῃ τὰς βεβαρημένας καρδίας τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ νὰ ὀδηγήσῃ τούτους εἰς μετάνοιαν. Ἡ ἰδιαιτέρα λοιπὸν προτίμησις τοῦ συντάκτου τοῦ ἱεροῦ Κανόνος εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας δὲν ὑποθέτει μείωσιν τοῦ κύρους καὶ τῆς μεγαλειότητος ἐτέρων ἐπίσης μεγάλων καὶ ἰσαξίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς φέρ' εἰπεῖν τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καὶ πολλῶν ἄ-

λων, διακριθέντων καὶ τούτων ἐπὶ ἀγιότητα βίου, σοφία καὶ συγγραφικῆ δράσει καὶ ὀρθοδοξία. Τοῦτο διαβεβαιοῖ ἄλλωστε ἀλλαχοῦ καὶ ὁ ἴδιος συνθέτης τοῦ Κανόνος, εὐχόμενος καὶ ὑπὲρ πολλῶν ἄλλων, ἀκόμη καὶ ὑπὲρ τοῦ Θεοδωρήτου, οὕτινος μάλιστα φέγει δογματικὰς τινὰς διολισθήσεις· καὶ μάλιστα εὐχεται ὑπὲρ τῆς σωτηρίας, ἱκετεύων τὸν Κύριον καὶ ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σοφῶν, Πλάτωνος, Σωκράτους, Ἀριστοτέλους, Πλουτάρχου κ.π.ᾶ.

★

4. Ἀκολουθῶν τὴν σειράν τῶν Ἐγκωμίων τοῦ συνθέτου τοῦ Κανόνος μητροπολίτου Εὐχαϊτών Ἰωάννου Μαυρόποδος, θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀποδώσω δι' ἰδίων λέξεων τὸ νόημα τῶν Ἐγκωμίων ἐκείνου πρὸς καλυτέραν κατανόησιν τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐκολωτέραν διδαχὴν ἡμῶν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἐν πρώτοις περὶ τοῦ Μεγάλου Βασίλειου ἄξια ἐξάρσεως εἶναι τὰ ἐξῆς κατ' ἐμὴν ἀπόδοσιν!

α. Βασίλειος ὁ μεγαλῶνυμος, ἡ Σάλπιγξ ἡ μεγάλη, ἡ εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης ἠχοῦσα καὶ ἀκουομένη· ὁ Λύχνος ὁ ἀειλαμπής, ὁ τὸ ἀνέσπερον φῶς εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης διαχέων καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καταυγάζων· ὁ μέγας καὶ θαυμαστός Κήρυξ, ὁ τοῖς πᾶσι λαλῶν καὶ ἀκουόμενος ὑπὸ πολλῶν. Ὁ σοφὸς ἐν ῥήμασι καὶ ἀπλοῦς ἐν ἡθεσιν. Ὁ ἀνεπιτήδευτος καὶ εὐθὺς ἐν ταῖς ἐπιτιμήσεσι καὶ ὁ ἐπεικὴς τοῖς πάσχουσιν. Ὁ ἔτοιμος εἰς ἔλεγχον, ἀλλὰ καὶ πρόθυμος εἰς συγχώρησιν. Ὁ ἀγαθὸς ἐν ἀγαθοῖς καὶ ὁ ἀύστηρός ἐν τοῖς πονηροῖς. Ὁ σοφὸς ἐν λόγοις καὶ ὁ ἄριστος καὶ περιζήτητος ἐν ἀναστροφαῖς. Ὁ ἅγιος καὶ ὁ ταπεινὸς ἐν μοναχοῖς. Ὁ μέγας ἐν τῇ θεωρίᾳ μύστης καὶ ὁ ἄριστος ἐν τῇ πράξει ἀγαθοποιός. Ὁ μέγας παιδαγωγὸς καὶ ὁ ἐξαίρετος Διαφωτιστὴς τῆς Νεότητος. Ὁ μέγας ἀσκητὴς καὶ ὁ ἀξιοθαύμαστος κοινωνιολόγος. Ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ φιλόανθρωπος τῶν σωματικῶς πασχόντων· ὁ φιλελεήμων καὶ ὁ τῶν πενήτων προστάτης· ὁ τῶν Νέων ποδηγέτης καὶ τῶν Νεανίδων ὁ θυρεός· ὁ τῶν συζύγων κηδεμῶν καὶ ὁ ἀληθὴς «βάσις λαοῦ» ὁ Βασίλειος!

6. Ταῦτα καὶ περὶ τοῦ Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ ἀντλοῦμεν ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Ἰωάννου Μανρόποδος, κατ' ἐλευθέραν σταχυολόγησιν:

Γ ρ η γ ὀ ρ ι ο ς, ὁ καὶ Θεολόγος! Ὁ λαμπρὸς ἐν βίῳ καὶ λαμπρότατος τοῦ λόγου ἀριστοτέχνης. Ὁ ὑψηλῆς Νοῦς καὶ ὁ μέγας ἐρμηνευτὴς τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων τῆς Γραφῆς. Ὁ τῶν αἰσθητῶν ἀριστος ἀναλυτὴς καὶ τῶν ὑπεραισθητῶν μέγας θεατὴς. Ὁ πολυῦμνητος Θεολόγος καὶ ὁ τὸ τρισυπόστατον τῆς Θεότητος ὅσον οὐδεὶς διερμηνευτὴς. Ὁ τῶν δογμάτων τὰς Ἀληθείας περιθριγκῶν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ θεῖαν Ἀποκάλυψιν ἀρίστως διὰ τοῦ λόγου ἐκτιθέμενος. Ὁ μέγας ἀγωνιστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ὁ ἀκαμπτος ἀνταγωνιστὴς τῆς κακοδοξίας. Ἡ Δημοσθένειος γλῶσσα ἐν Χριστιανοῖς καὶ ὁ πᾶτρων τοῦ ρητορικοῦ λόγου χειριστὴς. Ὁ μέγας τῶν μεγάλων πατερικῶν μορφῶν Ἐγκωμιαστὴς καὶ ὁ δεινὸς τῶν ἀξίων πανηγυριστὴς. Ἡ οὐράνιος σάλπιγξ, ἡ ὕμνους καὶ μελωδίας ἠχοῦσα καὶ τὰς ἀκοὰς εὐφραίνουσα, τὰς δὲ καρδίας εἰς κατάνυξιν κινουσα. Ὁ τῆς Ἀττικῆς Μούσης θαυμασιὸς μιμητὴς καὶ τοῦ Ἀττικοῦ λόγου ἀριστος ἐκτελεστής. Ὁ τὴν εὐγλωττίαν εἰς πρότυπον ἀναδείξας καὶ τὰς ἀκοὰς τῶν λόγων του ὅσον οὐδεὶς καθηδύων. Ὁ τὴν Ἰσοκράτειον σεμνότητα ἐνδεικνύμενος καὶ τὴν Ἡροδότειον λεπτολογίαν σοβαρῶς καὶ ἀξιωματικῶς ἐφαρμόζων. Τῆς προσφδιακῆς ἐκκλησιαστικῆς Ποιήσεως ἀρχηγὸς καὶ ὑψηλῆς τοῦ στίχου δημιουργός. Ὁ ἐπικὸς καὶ ἱστορικὸς καὶ ἠθογράφος καὶ προσωπογράφος καὶ δοκιμογράφος καὶ ὁ τῶν θεῶν δογμάτων ἀξιοθαύμαστος στιχουργὸς καὶ ποιητὴς. Ὁ ἐν τῇ σεμνότητι δειλὸς καὶ ὁ ἐν τῇ ἀμύνη τῆς πίστεως ἀκαταμάχητος ἀγωνιστὴς. Ὁ μεγαλῶνυμος τῆς Θεολογίας μύστης, ὁ ὄντως Θεολόγος ὁ ἀριστος Γ ρ η γ ὀ ρ ι ο ς, ὁ δικαίως τὸ κοσμητικὸν ἐπωνύμιον τοῦτο προσλαβόμενος.

γ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος! Τὸ Φῶς τοῦ κόσμου, τὸ ἅλας τῆς γῆς, τῆς ζωῆς τὸ ξύλον, τὸ καρπὸς ἀθανασίας ταῖς ψυχαῖς ἀναφῶν, ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν ἅγιος. Ὁ ἀτρόμητος οἰακοστρόφος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ὁ ἀριστος κυβερνήτης καὶ ἀμείλικτος ἐπιτιμητὴς τῶν ἁμαρ-

τωλῶν καὶ ἀδίκων. Ὁ ἀείρρους ποταμός, ὁ ἀμβροσίαν καὶ νέκταρ ἀκαταπαύστως τοῖς πεινώσιν ἐκρέων διὰ τοῦ λόγου καὶ βρωσὶν ἀθάνατον καὶ πόσιν ἄφθαρτον τοῖς διψῶσιν συνεχῶς παρεχόμενος. Ὁ τῇ ἀρετῇ θεῖος καὶ τῷ λόγῳ ἀσύγκριτος. Ὁ ὑπὲρ τὸν Λυσίαν τὴν εὐστομίαν εὐκαίρως ἐν δικαίοις χρησάμενος καὶ μετὰ θάρρους τὰς συμβουλάς καὶ παραινέσεις ἢ καὶ ἐπιτιμήσεις πρὸς διόρθωσιν παρεχόμενος. Ἀδρὸς εἰς ἐπιχειρήματα καὶ λαμπρὸς εἰς ἀποδείξεις συνήγορος τῶν ἀδικουμένων. Ὁ ἐν ρήτορσι μέγας, ὁ ἀριστοτέχνης τοῦ λόγου, ὁ ἐγκωμιαστὴς καὶ ἠθογράφος, ὁ ὑπὸ πάντων προτυπούμενος καὶ ἀείποτε προβαλλόμενος. Ὁ πράγματι χρυσοῦς τὴν γλῶτταν καὶ ὁ φωτοδότης ὁ λαμπρὸς τῶν χριστιανικῶν ἠθῶν καὶ διδαγμάτων. Ὁ ἀριστος ἐρμηνευτὴς τῆς Γραφῆς καὶ ὁ διὰ θαυμαστῶν εἰκόνων καὶ παραδειγμάτων διαζωγραφῶν τὰς ὑπερφυεῖς τῆς Γραφῆς Ἀληθείας. Ὁ χρυσοῦς ἥλιος, ὁ διὰ τῶν θερμῶν ἀκτίνων τῆς σοφίας του τὰ σκότη τῆς πλάνης διαφωτίζων καὶ τὴν ἀχλὺν τῆς ἁμαρτίας διαλύων. Ὁ ἄκρος τοῦ λόγου ζηλωτὴς καὶ ἀσύγκριτος τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν ἐρμηνευτὴς. Ὁ καλὸς σπορευτὴς τῶν θεῶν ρημάτων καὶ ὁ φυτοκόμος εὐόσμων ἀνθέων ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἀρετῆς, ἐν ᾧ διάγουσιν αἱ ἀγναὶ ψυχαί. Ὁ μέγας Πατὴρ καὶ τῆς Οἰκουμένης Φωστήρ. Ὁ Οἰκουμενικὸς Διδάσκαλος, ὁ ἀληθῶς Χρυσόστομος! Ὁ Ἰωάννης, ὁ ἐκ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δωρηθεῖς. Ὁ τοὺς φίλους του τῷ Θεῷ προσάγων ἀντιδωρούμενος. Θεῖος πράγματι ἀνὴρ, Χριστοῦ ὑποφήτης, Ἐκκλησίας τῆς Μεγάλης Ἀρχιερεῦς. Ποιμὴν ποιμένων, ἀγνὸς προστάτης ἀγνῶν Παρθένων, Ἀσκητῶν τὸ καύχημα καὶ Χριστιανῶν τὸ κλέος! Ὁ ἐν λόγοις καὶ πράξεσιν ἀληθῶς Μέγας! Ἀληθὴς κόσμος τῶν Ἀρετῶν!

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ὁμότ. Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΠΡΟΤΥΠΟΝ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ ΙΕΡΑΡΧΟΥ*

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀνταποκρινομένη εἰς φιλόφρονα πρόσκλησιν τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Παλέρμου Καρδινάλιου κ. Σαλβατόρε Παππαλάρντο, ἡ ὁποία μετεφέρθη καί ἀνεπτύχθη καί προφορικῶς διὰ τῶν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν του π. π. Τζιοβάνι Ἀγιέλο, Κρισπίνο Βαλεντσιάνο καί Δαμιάνο Κόμο, ἀπεφάσισεν, ἵνα ἡ ἐλαχιστότης μου μετὰ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Διδυμοτείχου καί Ὀρεστιάδος κ. Ἀγαθαγγέλου καί Σάμου καί Ἱκαρίας κ. Παντελεήμονος, τῆ συνοδείᾳ καί τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου κ. Κυριακοῦ Τσουροῦ, διαβάντες εἰς Σικελίαν ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς 1600 ἐπετείου τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, συγχαρῶμεν ὑμῖν καί ἀπευθύνωμεν ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν τῆς γεωγραφικῶς σήμερον μικρᾶς Ἑλλάδος πρὸς τὴν «Μεγάλην Ἑλλάδα», ὅπως ἦτο εὐφήμεως ἄλλοτε γνωστὴ ἡ νοτιῶς τῆς Ἰταλίας μεσογειακῆ αὐτῆ νῆσος.

Δεσμοὶ ἱεροὶ καί ἄρρηκτοὶ ἐνώνουν τὴν Ἑλλάδα καί τὴν Σικελίαν· δεσμοὶ αἵματος, δεσμοὶ ἐπὶ αἰῶνας συμπορεύσεως, δεσμοὶ ἱστορικοί, ἀλλὰ καί δεσμοὶ πίστεως καί πνεύματος, ἐδραζομένου ἐπὶ τῆς αἰωνίας παρακαταθήκης πνευματικῶν πατέρων, ἀνδρῶν τῆς περιωπῆς τοῦ Μ. Βασιλείου. Ζῶμεν οἱ πάντες τὴν ἱστορίαν μας, τὴν ὁποίαν ἀναζωπυροῦμεν μὲ τὰς ἀναμνήσεις. Οὕτως, ἡ ἱστορία γίνεται ζῶν καί κατεύθυνσις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ παρόντος καί τὴν πορείαν τοῦ μέλλοντος. Διὰ τοῦτο καί οἱ παλαιοὶ μας δεσμοί, οἵτινες εἰς ἐποχὰς οὐδόλως ἡ ἐλάχιστα φωτεινὰς ἀπεσιωπήθησαν, ἀναζωπυροῦνται ἐκ νέου, χάρις εἰς εὐστόχους πρωτοβουλίας τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας, ὥστε ἤδη εὐάρεστα νὰ διαπιστῶμεν, πλείονα νὰ προσδοκῶμεν καί δι' ἔτι περισσότερα καί βελτίονα νὰ προσευχῶμεθα.

Δὲν εἶναι σήμερον τὸ πρῶτον, ὅτε αἱ δύο αὐταὶ Ἐκκλησίαι καί οἱ λαοὶ των ἔρχονται πλησίον ἀλλήλων ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ κοινοῦ παρελθόντος καί τὴν δραματικὴν προσδοκίαν ἐνός ἐπίσης κοινοῦ φωτεινοῦ μέλλοντος. Προηγήθη τῷ 1970 ἡ εἰς τὴν Χώραν ἡμῶν («Ἐπίσκεψις Ἀγάπης»), ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σεβ. Καρδινάλιου Φραγκίσκου

* Ἐλέθη ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κίτρους κ. Βαρνάβα, κατὰ τὰς ἐν Σικελίᾳ ἑορτὰς περὶ τῶν ὁποίων διελάβωμεν εἰς τὸ προηγούμενον τεύχος, ἐν Μεσσήνῃ, τὴν 2αν Δεκεμβρίου 1979, εἰς πανηγυρικὴν ἑορτίον συγκέντρωσιν, παρουσίᾳ τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Μεσσήνης κ. Ἰγνατίου Καναβοῦ, ἐκπροσώπων τῶν τοπικῶν Σικελικῶν Ἀρχῶν, πολλῶν κληρικῶν καί πλήθους λαοῦ.

Κάρπινο, τότε Ἀρχιεπισκόπου Παλέρμου, τῆ συμμετοχῇ πάντων σχεδὸν τῶν Ἐπισκόπων τῆς Σικελίας, ὡς καί τῶν ἐξοχωτάτων Μάριο Φασίνο, Προέδρου τότε τῆς Τοπικῆς Σικελικῆς Κυβερνήσεως, καί Ροζάριο Λάντσα, Προέδρου τῆς Τοπικῆς Σικελικῆς Βουλῆς, καί πολλῶν ἄλλων προσωπικοτήτων τῆς Σικελίας, καί ἡ ὁποία ἀφῆκε τῷ ὄντι ζωηρὰς ἀναμνήσεις. Τὴν ἐπίσκεψιν ἐκείνην ἀνταπέδωκε τῷ 1973 ἡμετέρα Συνοδικὴ ἀντιπροσωπεία, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου, ἀναθερμάνασα τὰς μεταξὺ τῶν δύο λαῶν πνευματικὰς ἐπαφὰς. Καί ἤδη, μετὰ ἕξ ἔτη, ἔχομεν τὴν χαρὰν τῆς ἐπανασυναντήσεως ἐπὶ τῆ εὐκαιρίᾳ τοῦ αὐτόθι ἑορτασμοῦ τοῦ μεγάλου πατρὸς καί οἰκουμενικοῦ διδασκάλου ἁγίου Βασιλείου, εἰς τὸν ὁποῖον καί ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀφιέρωσεν ἐφέτος λαμπρὰς ἑορτὰς καί ὁ ὁποῖος ἐξόχως τιμᾶται καί παρὰ συμπάσης τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν Σικελίᾳ.

*

Καί, τῆ ἀληθείᾳ, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ καλλιτέρα εὐκαιρία. Ἡ μνήμη ἐνός «ἀνδρὸς ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος» σπουδαίως πράγματι συμβάλλει, ὥστε, συνειδητοποιοῦντες τὰς ἀξίας τοῦ παρελθόντος καί ὑπ' αὐτῶν ἐμπνεόμενοι, νὰ ἐρχώμεθα πλησιέστερον πρὸς ἀλλήλους, ὑπερβαίνοντες τὰ παντὸς εἶδους μεσότοιχα.

Ἄλλὰ τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνήθως ὀδηγεῖ εἰς τὰς διαιρέσεις; Ὁ ἐγωκεντρισμὸς καί ἡ ἰδιοτέλεια, ἡ, ὅπως ἔλεγεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος, ὁ πόθος τοῦ «ὑπερβαίνειν καί πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν»¹, ἅτινα δουλεύουν καί ἐκφράζονται εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς σκοπιμότητος, ἄγοντα μέχρι καί διαστρεβλώσεως τοῦ ὀρθοῦ καί τῆς ἀληθείας. Ὁ Μ. Βασίλειος γίνεται ἐν προκειμένῳ ὀδηγὸς μας εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ταπεινῶν αὐτῶν ἐσωτερικῶν παρορμήσεων, αἱ ὁποῖαι χωρίζουν, διότι ἐπολέμησεν ἐναντίον των μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του. Εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, ἐνισχυμένος καί χαλυβδωμένος διὰ τῆς προσευχῆς καί τοῦ μυστικοῦ — ἀκαταλήπτου διὰ τοὺς ἀγεύστους — ὀπλισμοῦ τῆς νηστείας καί τῆς ἐν γένει ἀσκήσεως, ἐνίκησε τὰ κάτω φέροντα καί διαιρουῖντα πάθη καί παρέστησεν ἑαυτὸν εἰς τὸν Θεὸν ὑπεροχώτατον πρότυπον χριστιανοῦ, καί μάλιστα ποιμένος, ἀγωνιστοῦ καί ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἐνοποιοῦ. Εἶναι δὲ ἀξιοθαύμαστον, ὅτι, παρὰ τὴν σωματικὴν

1. Α' Θεσσ. δ', 6.

του καχεξίαν και την κατρώχουσαν αυτόν ασθένειαν, ανέπτυξε μοναδικήν, θα έλέγομεν, δραστηριότητα, ποιμαντικήν, λειτουργικήν, συγγραφικήν, φιλανθρωπικήν, εις την κυριολεξίαν δέ οικουμενικήν. Δι' αυτό και ή 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία τον ονομάζει (βασιλειον ιεράτευμα), δηλαδή πρότυπον της χριστιανικής ιερωσύνης, ήτις έχει βασιλικήν μεγαλειότητα.

Ο ιερός ούτος Πατήρ κατέστη πρότυπον και κανών της ιερωσύνης, ών, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἄμωμος κατὰ πάντα και ισάγγελος. Ο λόγος του ἀντηχοῦσε ὡς βροντή, ἀκριβῶς διότι ὁ βίος του ἔλαμπεν ὡς ἀστραπή. Η προσωπική αὐτοῦ προπαίδεα και ἀρετή ἀνέδειξε τὸν Μ. Βασιλειον οὐ μόνον διδάσκαλον, ἀλλὰ και ἡρωϊκὸν ἀγωνιστὴν της χριστιανικής ὀρθοδόξου πίστεως και της ἐνότητος της 'Εκκλησίας. Ρυθμιστική ἀρχή της ἐκκλησιαστικῆς του δράσεως ἦτο ἡ ταπεινωσις και ἡ θυσία, εἰργάζετο δὲ μετὰ ὁμοψυχίας και ἀποφασιστικότητος, ἄτινα ἀπήτει και ἐκ μέρους τῶν ἄλλων εις τοὺς ὑπὲρ της 'Εκκλησίας ἀγῶνας². Πρὶν ἀκόμη ἀναδειχθῆ 'Επίσκοπος, εἶχεν ὡς πρεσβύτερος ἔλθει εις διάστασιν με τὸν ἐλαφρῶς ἀρειανίζοντα ἀρχιεπίσκοπὸν του, τὸν Καισαρείας Εὐσέβιον. Ἄλλ' ὅταν εἶδεν, ὅτι της διαστάσεως αὐτῆς ἐπεδίωκον νὰ ἐπωφεληθοῦν οἱ ἄκριοι ἀρειανοὶ ἐπὶ ζημίᾳ της 'Ορθοδοξίας, ὁ συνेतὸς και ταπεινὸς λειτουργὸς της 'Εκκλησίας Βασίλειος, ἄμα ἐκεῖνοι ἠγγέλθησαν ἐπὶ Καππαδοκίαν ἐλαύνειν, καταλιπὼν τὸν Πόντον, ἐθελοντῆς εις Καισαρείαν ἦκε· και σπεισάμενος Εὐσεβίῳ, εὖνους ἦν αὐτῷ· τῇ δὲ 'Εκκλησίᾳ εις καιρὸν (=ἐπάνω εις τὴν ὥραν) τοῖς λόγοις ἐπήμυνεν³.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ὀρθόδοξοι ὑπέμειναν δοκιμασίας και διωγμούς, οἷους δὲν εἶχον ὑποστῆ οἱ χριστιανοὶ οὐδ' ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Συνταρακτικὴ εἶναι ἡ ἰστορία τῶν παθημάτων των, ὀφειλομένων εις τοὺς ἀρειανούς, οὐχ ἦττον δὲ και εις τοὺς ἀρειανίζοντας, εις τὴν ὁποίαν ὁ Μ. Βασίλειος προβαίνει, ἐπιστέλλων πρὸς τοὺς 'Ορθοδόξους 'Επισκόπους της Ἰταλίας και της Γαλλίας, μὴ ἀντιμετωπίζοντας τότε παρόμοιον κίνδυνον. Ἀδιωγμὸς, γράφει, κατέληφεν ἡμᾶς, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι, και διωγμῶν ὁ βαρύτερος. Διώκονται γὰρ ποιμένες, ἵνα διασκορπισθῶσι τὰ ποίμνια. Και τὸ βαρύτερον, ὅτι οἱ μὲν κακούμενοι ἐν πληροφορίᾳ μαρτυρίου τὰ πάθη δέχονται, οἱ δὲ λαοὶ οὐκ ἐν μαρτύρων τάξει τοὺς ἀθλητὰς θεραπεύουσι διὰ τὸ χριστιανῶν ὄνομα τοῖς διώκουσι περιχεῖσθαι... Τὰ δὲ τούτοις ἐπόμενα γνώριμα παντὶ, κὰν ἡμεῖς σιωπήσωμεν· φυγαὶ πρεσβυτέρων, φυγαὶ διακόνων, παντὸς τοῦ κλήρου λεηλασία... Στεναγμὸς λαῶν, δάκρυον διγενεῆς και κατ' οἴκους και δημοσίᾳ πάντων πρὸς ἀλλήλους ὀδυρομένων ἀ πάσχουσι, οὐδεὶς γὰρ οὕτω λίθινος τὴν καρδίαν, ὥστε πατρὸς στερηθεὶς πρῶως φέρειν τὴν ὀρφανίαν· ἦχος θρηνοῦντων ἐν πόλει, ἦχος ἐν ἀγροῖς, ἐν ὁδοῖς, ἐν ἐρημίαις· μία φωνὴ ἐλεεινῆ πάντων τὰ σκυθρωπὰ φθεγγόμε-

νων· ἐξῆρται χαρὰ και εὐφροσύνη πνευματικὴ· εις πένθος ἐστράφησαν ἡμῶν αἱ ἐορταί· οἴκοι προσευχῶν ἀπεκλείσθησαν· ἀργὰ τὰ θυσιαστήρια της πνευματικῆς λατρείας...⁴. Πρὸς τί δὲ οἱ διωγμοὶ αὐτοὶ; Ποῖον τὸ ἔγκλημα; «Ἐν ἐστὶν ἔγκλημα, νῦν σφοδρῶς ἐκδικούμενον», γράφει, (ἡ ἀκριβῆς τήρησις τῶν πατρικῶν παραδόσεων)⁵. Και καταλήγει με τὴν ἐκκλησίαν: «Ἵμέτερα λογίσασθε τὰ πάθη ἡμῶν, ὡς γνήσιοι μαθηταὶ τοῦ Κυρίου· οὐχ ὑπὲρ χρημάτων, οὐχ ὑπὲρ δόξης, οὐχ ὑπὲρ ἄλλου τινὸς τῶν προσκαιρῶν πολεμούμεθα, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ κοινῶ κτήματος, τοῦ πατρικοῦ θησαυροῦ της ὑγαινούσης πίστεως ἐστήκαμεν ἀγωνιζόμενοι»⁶. Ἀτυχῶς οἱ ἐπίσκοποι της Δύσεως, περιοριζόμενοι αὐταρέσκως ἐκ νοσηροῦ ἐπαρχιωτισμοῦ εις τὰ ἑαυτῶν, ἐπανεπαύοντο εις τὸ ὅτι τοπικῶς εἶχον γαλήνην και ἡρεμίαν. Ἐνεκα τούτου ὁ μέγας της Οἰκουμένης Πατήρ, παρὰ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν λεπτότητα, ἀναγκάζεται, εις ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Σαμοσάτων Εὐσέβιον λίαν πικρολόγως περὶ ἐκείνων νὰ ἐκφρασθῆ, ἀλλαγῶ δὲ νὰ διατυπώσῃ θλιβερόν τὸ παράπονον διὰ τοῦ ψαλμικοῦ· «Ἵπέμεινα συλλυπούμενον και οὐχ ὑπῆρχε· και παρακαλοῦντας, και οὐχ εὔρον»⁷. Ἄς ἔχῃ δόξαν ὁ Θεός, ὅτι αὐτὸ τὸ πνεῦμα τείνει νὰ μείνῃ παρελθόν. Σήμερον πολλαχόθεν καταβάλλονται προσπάθειαι νὰ ἀναζωπυρωθῆ ὅ,τι εις παλαιότερας ἐποχὰς εἶχεν ἀτονίσει και σβῆσει.

Θὰ πρέπει ἀκόμη νὰ προσθέσωμεν, ὅτι τότε ἡ εἰδωλολατρεία ἐπεχείρησε τὴν πλέον δυναμικὴν ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρχίσει νὰ γιγαντοῦται. Ἦτο δὲ ἡ ἐπίθεσις τόσον βραία και τρομερά, ὥστε ἐδίδετο ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἢ θὰ ἐσβηνεν ἢ θὰ ἀπεσῦρετο ὀριστικῶς εις τὸ περιθώριον της ζωῆς, ὡς μία ἀμελητέα ἀσήμαντος ὁμάς (secta). Ἀναφορικῶς πρὸς τὸν Μ. Βασίλειον, ἀξίζει ἐν προκειμένῳ νὰ ὑπομνησθῆ ἡ ἡρωϊκὴ ἐκείνη ἀπάντησις του πρὸς τὰς ἀπειλὰς τοῦ ὑπάρχου Μοδέστου, ἀντάξια ἐνὸς πραγματικοῦ ἐπισκόπου, ἡ ὁποία ἐτυχῶς διασώζεται⁸, διὰ νὰ φρονηματίξῃ και νὰ καθοδηγῆ. Ἀγαθὸν ἀσύγκριτον ἀπετέλει δι' αὐτὸν ἡ ἀνόθευτος και ἀμώμητος πίστις, πρὸς τὴν ὁποίαν οὐδὲν δύναται νὰ ἀντιμετρηθῆ. Δι' ὃ και πᾶσα πρόκλησις ἢ ἀπειλὴ και οἰαδήποτε στέρησις ἢ δοκιμασία, ἀπῦρ και ξίφος και θῆρες και οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες τροφὴ μᾶλλον εἰσιν ἡμῖν ἢ κατάπληξις... Ἀκουέτω τούτο και βασιλεύς⁹.

Ο φαινομενικὸς ἐκεῖνος δυναμισμὸς της θνησκούσης εἰδωλολατρείας εἶχε δελεάσει πολλοὺς και τοὺς

4. 'Επιστ. 243,2· πρβλ. 'Επιστ. 92 κ.ἄ.

5. 'Ενθ' ἀνωτέρω, 2.

6. Αὐτόθι, 3.

7. 'Επιστολὴ 242,1.

8. Γρηγορίου Θεολόγου, 'Επιτάφιος εις Βασιλειον, κεφ. 30¹ἔξ.

9. 'Ενθ' ἀνωτέρω, κεφ. 50.

2. Πρβλ. 'Επιστολὴν 70, περὶ Συνόδου.

3. Σωζομενοῦ, Ἱστορία 'Εκκλησιαστικὴ VI, 16.

έκαμε νά βλέπουν, μετά τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ὡς ἀξίαν καταφρονήσεως τήν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ: «Ἀνέγων, ἔγων, κατέγων», ἦτο τὸ ἐμπαικτικὸν τρίπτυχόν τους διὰ τὸν Χριστιανισμόν καὶ τήν διδασκαλίαν του. Ἄλλ' ὁ Μ. Βασίλειος ἤλεγξε τήν ρηχότητα, τήν κακοπιστίαν καὶ τήν ἀμάθειαν τῶν πολεμίων τοῦ Χριστιανισμοῦ, συνοψίσας μάλιστα τήν ἀναίρεσιν τῶν ἐπιχειρημάτων εἰς τὸ κλασσικὸν ἀπαντητικὸν ἀπόφθεγμα: «Ἀνέγων, ἀλλ' οὐκ ἔγνωσ' εἰ γὰρ ἔγνωσ, οὐκ ἂν κατέγνωσ»¹⁰. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ θρησκεία, ἥτις ἐμπνέει τὸν βαθύτερον πόθον διὰ τήν ἀλήθειαν. Ἀλήθεια εἶναι ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ πολλοὶ τήν ἀναζητοῦν, ὁ χριστιανικὸς τρόπος ἀναζητήσεως αὐτῆς εἶναι ὁ ἀντικειμενικὸς καὶ τελεσφόρος. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐρευνηταί, καὶ ὅταν ἀκόμη ἐμφανίζωνται ὡς ἀντικειμενικοί, δὲν ἀναζητοῦν εὐστόχως, ἄρα δὲν ἐμβαθύνουν. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ λόγιον «ἀνέγων, ἀλλ' οὐκ ἔγνωσ' εἰ γὰρ ἔγνωσ, οὐκ ἂν κατέγνωσ» ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ σαφῆ ἀπογύμνωσιν τῆς πλάνης, εἰς τήν ὁποίαν μόνον ἕνας βαθὺς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς εἰδωλοατρικῆς σοφίας καὶ θετικῆς αὐτῆς ἀξιολογητῆς, ὅπως ἐμφανίζεται ὁ Μ. Βασίλειος ἰδίᾳ διὰ τῆς ὁμιλίας του «Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῦντο λόγων», ἡδύνατο νά προβῆ.

Ἐν συναφείᾳ πρὸς τ' ἀνωτέρω. θὰ πρέπει νά τονίσωμεν ἰδιαίτερώς ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος οὐ μόνον δὲν ἦτο ἄμοιρος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σκέψεως καὶ σοφίας, ἀλλ' ὑπῆρξεν εἰς τῶν βαθυτέρων αὐτῆς μελετητῶν, ὡς μετά τινος φθόνου παρεδέχοντο οἱ σύγχρονοί του εἰδωλοάτραι σοφοὶ καὶ μετά θαυμασμοῦ διαπιστοῦν οἱ σύγχρονοὶ ἡμῶν ἐρευνηταί. Ὅμως, μετά πολλῆς ἀκριβείας ἐγνώριζε νά κάμῃ πάντοτε διάκρισιν μεταξύ τῶν ἐσφαλμένων κοσμοθεωριακῶν καὶ θρησκευτικῶν προεκτάσεών της καὶ τοῦ ὑγιοῦς πυρῆνος τῶν ἠθικῶν διδασμάτων. Διὰ τοῦτο καὶ συνιστᾷ νά μελετῶμεν τοὺς Ἕλληνας σοφοὺς ἐκλεκτικῶς, τονίζων, ὅτι «τούς μὲν τῶν λόγων, οἱ τὰς τῶν καλῶν ἔχουσιν ὑποθήκας, ἀποδεχόμεθα»¹¹. Κλασικῆ ἔχει μείνει ἡ διατύπωσις τῆς ἐναντι τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τοποθετήσεώς του εἰς τήν ἀκόλουθον παραίνεσιν: «Κατὰ πᾶσαν δὴ οὖν τῶν μελιττῶν τήν εἰκόνα τῶν λόγων ἡμῶν μεθεκτέον. Ἐκεῖναί τε γὰρ οὔτε ἅπασι τοῖς ἄνθεσι παραπλησίως ἐπέρονται, οὔτε μὴν, οἷς ἂν ἐπιστῶσιν, ὅλα φέρειν

ἐπιχειροῦσιν, ἀλλ' ὅσον αὐτῶν ἐπιτήδειον πρὸς τήν ἐργασίαν λαβοῦσαι, τὸ λοιπὸν χαίρειν ἀφήκαν· ἡμεῖς τε, ἦν σωφρονῶμεν, ὅσον οἰκεῖον ἡμῶν καὶ συγγενὲς τῇ ἀληθείᾳ παρ' αὐτῶν κομισάμενοι, ὑπερβησόμεθα τὸ λειπόμενον... καὶ τῆς ροδωνιάς τοῦ ἄνθους δρεψάμενοι, τὰς ἀκάνθας ἐκκλίνωμεν»¹².

Αἱ ἐκτεθεῖσαι σκέψεις ἀποτελοῦν πτυχὰς τινὰς τῆς ἱερᾶς μορφῆς τοῦ τιμωμένου φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἰκουμενικοῦ διδασκάλου Μεγάλου Βασιλείου, δι' ὅλους ὀδηγητικὰς. Κοινὸς εἶναι ὁ μέγας αὐτὸς διδάσκαλος καὶ εἰς πορείαν ἀνάλογον μᾶς καλεῖ· πορείαν συνειδητὴν καὶ σταθεράν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς κοινῆς ρίζης μας καὶ τῶν διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον ἐπιταγῶν της.

*

Μὲ τὴν καρδίαν πλήρη χαρᾶς ἐκ τῆς παρασχεθείσης ταύτης εὐκαιρίας ἀδελφικῆς ἐπικοινωνίας, χαίρειν ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὸν ἀδελφὸν εὐγενῆ Σικελικὸν λαόν, μετά τοῦ ὁποίου, ὡς προελέχθη, μᾶς συνδέουν δεσμοὶ ἱεροὶ καὶ ἀκατάλυτοι, καὶ ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τὸν πεπνυμένον Σεβ. Καρδινάλιον κ. Σαλβατόρε Παππαλάρντο, διότι ὡς Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἐπισκόπων μᾶς ἔδωκε τὴν χαρὰν τῆς ἐν μέσῳ ἡμῶν παρουσίας μας. Ἐπίσης εὐχαριστοῦμεν τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον τῆς πόλεως ταύτης κ. Ἰγνάτιον Καναβὸν διὰ τὴν ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν καὶ τὴν εὐγενῆ φιλοξενίαν. Ὡς πρὸς δὲ τὴν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ, τὴν Μεσσήνην, ἐπιθυμοῦμεν νά εὐχηθῶμεν, ἵνα αὕτη, ὅπως ὑπῆρξεν ἐν τῷ παρελθόντι, κατ' εὐστοχον ρῆσιν τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου, φάρος τοῦ ἰταλοελληνικοῦ μοναχισμοῦ, οὕτω νά συνεχίσῃ καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νά ἀποτελῆ ἐλπιδοφόρον καὶ σταθεράν ἐμπροσθοφυλακὴν εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ προαγωγὴν καλῶν σχέσεων μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος καὶ Σικελίας.

Τελευτῶντες, παρακαλοῦμεν τὸν ἕνα καὶ κοινὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, νά φυλάττῃ πάντας ἡμᾶς, τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς μοναχοὺς καὶ τὸν πολυφίλητον Σικελικὸν λαόν ἐν ὑγείᾳ καὶ νά ἐπιδαψιλεύῃ πᾶσαν εὐλογίαν.

10. Σωκράτους, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, II, 19.

11. Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῦντο λόγων, 7, 21.

12. Ἐνθ' ἀνωτέρω, 4,2-7.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Άριθ. { Πρωτ. 340
Διεκπ. 159

Άθήνησι τῆ 25-1-1980

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν παράγρ. 2 τοῦ ἀρθροῦ 19 τοῦ Ν. 590) 1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» δημοσιεύομεν κατωτέρω «Προκαταρκτικὸν Πίνακα» κληρικῶν προταθέντων διὰ τὴν ἐγγραφήν των εἰς τὸν κατάλογον τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν Ἐκλογίμων καὶ ἔχόντων τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα.

Συμφώνως πρὸς τὴν παράγρ. 2 τοῦ ἀρθροῦ 20 τοῦ Ν. 590) 1977, κατὰ τῆς ἐγγραφῆς ὑποψηφίου τινὸς ἐκ τῶν κατωτέρω προτεινομένων δύναται νὰ ἀσκηθῆ παρ' οἰουδήποτε κληρικοῦ καὶ λαϊκοῦ ἔνστασις ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως, ἐπὶ τῇ λόγῳ ὅτι ὁ προτεινόμενος δὲν διαθέτει τὰ πρὸς Ἀρχιερατείαν οὐσιαστικὰ ἢ τυπικὰ προσόντα.

Ἡ ἔνστασις αὕτη δύναται νὰ υποβληθῆ εἴτε πρὸς τὸν οἰκεῖον Μητροπολίτην, εἴτε πρὸς τὴν Ἀρχιερατείαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ τὰ περαιτέρω.

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΠΡΟΣ ΕΓΓΡΑΦΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΝ

ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΝ ΕΚΛΟΓΙΜΩΝ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΙΣ ΗΝ ΑΝΗΚΕΙ

1) Ἀρχιμ. ΑΔΡΑΚΤΑΣ Γερμανός	Πειραιῶς
2) » ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ Γεώργιος	Λαγκαδᾶ
3) » ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ Ἰωάννης	Θεσσαλονίκης
4) » ΔΩΡΙΖΑΣ Παρθένιος	Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης
5) » ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Χρυσόστομος	Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως
6) » ΚΑΛΥΒΑΣ Ἐμμανουήλ	Ν. Ἰωνίας καὶ Ν. Φιλαδελφείας
7) » ΚΑΤΣΑΓΙΤΗΣ Ἐλευθέριος	Περιστερίου
8) » ΚΥΡΑΤΖΗΣ Ἀμβρόσιος	Βερροίας καὶ Ναούσης
9) » ΛΑΓΙΒΕΡΑΣ Τιμόθεος	Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος
10) » ΜΑΜΟΥΛΕΛΗΣ Προκόπιος	Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν
11) » ΜΑΝΩΛΕΑΣ Τιμόθεος	Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς
12) » ΜΕΡΤΥΡΗΣ Προκόπιος	Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος
13) » ΕΥΝΟΣ Χρυσόστομος	Νέας Σμύρνης
14) » ΠΑΣΣΑΣ Νικηφόρος	Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς
15) » ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ Φιλῆμων	Φθιώτιδος
16) » ΣΑΧΠΕΛΙΔΗΣ Στέφανος	Θεσσαλονίκης
17) » ΤΡΑΜΠΟΣ Στέφανος	Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου
18) » ΦΡΑΓΚΙΑΔΗΣ Θεοδόσιος	Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος

Ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Ὁ Ἀρχιεραματεὺς

Ἀρχιμ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΛΙΑΠΗΣ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ,

ΤΟΥ ΙΔΡΥΤΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΕΙΚΟΣΙΦΟΙΝΙΣΣΗΣ

ΕΚ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ ΤΗΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΑΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ

Μέχρι τοῦ ἔτους 1917 ἡ πλουσία Βιβλιοθήκη χειρογράφων τῆς ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ὄρους ἱστορικῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης περιελάμβανε καὶ δύο ἀντίγραφα τοῦ Βίου τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Μονῆς Ὁσίου Γερμανοῦ. Κατὰ τὴν ὀλοκλήρωτικὴν ὕμωσ ληλασίαν τῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ Βουλγάρων ἐπιδρομῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀπωλέσθησαν καὶ τὰ ἀντίγραφα ἐκεῖνα, ἀγνοοῦμεν δὲ ἐὰν διασώζονται σήμερον καὶ ποῦ.

Εὐτυχῶς ὁ Βίος τοῦ Ὁσίου Γερμανοῦ σώζεται καὶ ἐν τινι ἑλληνικῷ χειρογράφῳ τοῦ 14ου αἰῶνος, ἀποκειμένῳ ἐν τῇ Λαυρεντιανῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας, ὑπ' ἀριθμὸν *Pluteo 59, Codex 13* (φύλλα 414a-429b).

Τὸ κείμενον τοῦ χειρογράφου τούτου εἶχε δημοσιευθῆ ἤδη τὸ 1680 ἐν Ἀμβέρσῃ τοῦ Βελγίου εἰς τὰ *Acta Sanctorum Maii*, τόμ. 3, σελ. 7*-12* (εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου, ἐν παραρτήματι). Ὅμως ἡ ἔκδοσις ἐκεῖνη ἦτο πλήρως παροραματίων καὶ ἐσφαλμένων ἀναγνώσεων. Ἀπερασίσαμεν λοιπὸν νὰ προσδώμεν εἰς νέαν ἔκδοσιν τοῦ Βίου ἐκ τοῦ μοναδικοῦ τούτου χειρογράφου, καταβαλόντες προσπάθειαν ὀρθοτέρας ἀναγνώσεως, ἀλλὰ καὶ διορθώσεως, ὅπου ἦτο δυνατὸν, τῶν λαθῶν αὐτοῦ τούτου τοῦ κειμένου τοῦ χειρογράφου.

Πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ κειμένου εἰς *microfilms* ἀπληθύνθημεν εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἀδριτίας κ. Χρυσόστομον, Ἐξαρχον Ἀδριτίας, Ἰταλίας καὶ Οὐγγαρίας, ὅστις ἀμέσως ἀνέθεσεν εἰς τὸν Πανοσ. Ἀρχιμανδριτὴν κ. Νικήταν Μανιάν, ἐν Γενουῆ, Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ Βορείῳ Ἰταλίᾳ, νὰ μᾶς ἐξυπηρετήσῃ. Ὁ ἐν λόγῳ Πανοσ. Ἀρχιμανδριτὴς δὲν ὑπελόγησε κόπους καὶ ἔξοδα, ἀλλὰ μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, ἀνεζήτησε καὶ ἀνεῦρε τὸ κείμενον, ἐφρόντισε νὰ φωτογραφηθῇ καὶ μᾶς ἀπέστειλε τὰ *microfilms*. Θεομῶς εὐχαριστοῦμεν ἀμφοτέρους.

Ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Βίου ἐλλείπει τὸ τέλος, λόγῳ ἀπωλείας τοῦ τελευταίου φύλλον τοῦ χειρογράφου.

Διὰ τῆς ἐκδόσεως ταύτης πιστεύομεν ὅτι, ἀφ' ἐνὸς μὲν προβάλλομεν περισσότερον τὴν θαυμασίην

προσωπικότητα τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Γερμανοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσφέρομεν εἰς τὴν δημοσιότητα ἀθροιστικὰς τὰς πρώτας σελίδας τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας ἱερᾶς Μονῆς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης.

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΘΕΑΜΕΝΟΥ

ΤΗΝ ΣΕΒΑΣΜΙΑΝ ΜΟΝΗΝ ΤΗΣ ΚΟΣΗΝΙΤΖΗΣ

Εὐλόγησον Πάτερ.

Μέγιστον εἰς ἀρετῆς παράκλησιν βίος ὁσίῳν καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν, γραφῇ τε καὶ διηγήσει διδόμενος· καὶ γὰρ ζήλου τι κέντρον ἐνήσει ταῖς τῶν ἀκρωμένων ψυχαῖς, καὶ πρὸς τοὺς ἴσους ἀγῶνας διαθερμαίνει τε καὶ διαγιστᾷ. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ περὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν φιλόανθρωπὸν τε ἡμῶν καὶ εὐεργετικόν, καὶ ὅσον ἦν τὸ πρὸς αὐτὸν φιλτρον τοῖς ἀγίαις δῆλον καθίστησιν· ὅφ' οὐ κατεχόμενοι, ὑπερείδον μὲν κόσμου, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, πλοῦτου λέγω, δόξης, τιμῆς, περιουσίας, συγγενείας, φιλάτων, αὐτῆς σαρκὸς· ὅλον δὲ τὸν νοῦν τῷ πρώτῳ νοῖ προσκολλῶντες, ἔξω μὲν ἐκείνῳ· ἔξω δὲ αὐτοῖς ἐσταυρωμένοι τῷ κόσμῳ, καὶ ἐνθένδε πρὶν ἀποδιῶναι μεθιστάμενοι.

Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις, ἢ τε πολιτεία καὶ ὁ κατὰ Θεὸν βίος, μικροῦ γνῶριμα πᾶσι καὶ διάσημα, τοῖς τε γράμματα μεμαθηκόσι, καὶ τοῖς [μὴ· καὶ τοῖς] μὲν, διελθοῦσί τε καὶ διερχομένοις τὰ τοῖς εὐσεβεστέροις εἰς αὐτοὺς πονηθέντα θεῖα συγγράμματα· τοῖς δὲ, μαθηθάνουσι παρὰ τῶν εἰδόντων. Τῷ δὲ γε θαυμασίῳ τούτῳ καὶ μεγάλῳ πατρί, μέγала μὲν ὄντα τὰ κατορθώματα, ἀγνοούμενα δὲ τοῖς πολλοῖς μέχρι τοῦ νῦν, τῷ μηδέπω φθάσαι τινὰ τῶν λογίων ἀνδρῶν ταῦτα γραφῇ παραδοῦναι, τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν εἰς τοῦτο παρακαλεῖ, ἀνδρὸς καὶ πολλὰς ἀμαρτίας ἀποτρέφου, καὶ μὴ δυναμένου πρὸς τοιοῦτους ἀγῶνας ἀποδύεσθαι τῷ περιόντι τῆς ἀμαθείας. Ὡς γὰρ ὑπ' ἀνδρῶν τιμίων ἔμοιγε τὰ ὑπομνήματα, εἰς τὴν ἐμὴν αὐτοῦ ἀποβλέπων ἀγροικίαν τε καὶ τὴν πρὸς ταῦτα ἀπειρίαν, τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ὥσιν παρεδεχόμεν τὰς τῶν ἀνδρῶν εἰσηγήσεις.

Ἔπειθ' ὡς παντοῖοι μοι προσέκειντο πείθοντες, διαζόμενοι, καὶ ὡσπερ ἄλλο τι χρέος τοὺς λόγους ἀπαραιτήτως εἰσπράττοντες, ἅμα δὲ καὶ ταῖς εὐχαῖς ὑποθαρρύνοντες τοῦ ὁσίου, εἰςά τε τοῖς λόγοις τούτων, καὶ ἑμαυτόν, εἰ καὶ τολμηρόν, εἰς τουτοῖν τὸν ἀγῶνα κατεῖκα, ταῖς τοῦ ὁσίου τε καὶ τῶν ἱερῶν θαρρήσας εὐχαῖς. Καὶ γὰρ ἄτοπον εἶναι ἐλογιζόμεν, εἰ ἔμποροι μὲν καὶ θαλάσσης κατατολμῶσι μακρὰ διαπερῶντες πελάγη· καὶ ὅσοι κατὰ γῆν ποιοῦνται τὰ συναλλάγματα ἀλγοῦσι καὶ θάλλους καὶ κρύους καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα περ ἐπάγειν οὐ μικροὺς εἴωθε τοὺς κινδύνους· καὶ ταῦτα δήλου τοῦ πράγματος ὄντος πρὸς ἕν μόνον βλέποντες, τὸ κέρδος, καὶ ταῖς ἐλπίσι τούτου παρ' οὐδὲν ποιούμενοι τὰ δεινά· ἐγὼ δ' οὔτε πελάγη διαπλέειν μέλλων μακρὰ, οὔθ' ὑπὲρ νέφη καὶ νιφόρρυτα διαδαίνειν ὄρη, πράγμα τι δ' ἐγχειρεῖν πολλὴν ἑμοὶ τὴν ὄνησιν προξενήσοντι, φανείην βραδύς τε καὶ ἀκαμπτος, τοιούτων ἀνδρῶν παραινέσει μὴ πειθόμενος. Ἡ που δικαίως ἄν μοι πᾶς τις μέμφοιτο, καὶ πολλὴν διεγκαλοῖη τὴν ἄνοιαν, οὐ συνορῶντι τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς ζημίαν; Ταῦτ' οὖν μοι στρέφοντι κατὰ νοῦν καὶ στεροῖς ὅπλοις ἑμαυτόν, ταῖς τε τοῦ εὐφημουμένου ὁσίου καὶ ταῖς τῶν σεβασμιῶν ἀνδρῶν εὐχαῖς καθοπλίζοντι, θάρσος οἶον ἐπήλθεν ὑφ' οὐπερ τονούμενος, ὅτι μὲν πορρωτάτω διεωσάμην τὴν δειλίαν, μετὰ χρηστῶν δὲ τῶν ἐλπίδων ἐπὶ ταυτηνὶ τὴν ὑπόθεσιν καταβέβηκα. Ἀλλὰ τί πάθω; Ἐνταῦθα γὰρ τοῦ λόγου γενόμενος, οὐκ οἶδ' ὅθεν ποιήσομαι τὴν ἀρχὴν· οὐδέπω γὰρ ἄχρι καὶ εἰς δεῦρο δηλὰ τινι κατέστη, οὔτε τίς ἢ ἐνεγκαμμένη τὸν ἀνδρα, οὔθ' οἱ γεγεννηκότες τίνας αὐτόν. Ὡς οὖν οὕσης ἀδήλου τῆς κάτω, εἰκὸς ἐστὶ τῆς ἄνω γούν πατρίδος ἐπιμνησθῆναι τῷ ἁγίῳ· ἐκείνης γὰρ καὶ οὗτος πολιτῆς, ἧς καὶ ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ· τὴν οὐράνιον φημι Ἰερουσαλήμ, ἐν ἧ πάντες οἱ ἅγιοι τὸ πολίτευμα κεκτημένοι, πάροιό τε ἦσαν καὶ παρεπίδημοι ἐν τῇ γῆ· ἐφ' ἧς διατριβόντες οὐχ ὡς σάρκες, οὕτω διέζων, ἀγγελικὴν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπίνην μετερχόμενοι πολιτεῖαν.

Τούτων εἰς καὶ ὁ θαυμάσιος Γερμανός, ὢν τὸν βίον ἐζηλωκώς καὶ τὰς ἀρετὰς πάντων ἀπομαξάμενος, τύπος κατέστη καὶ κανὼν ἀσκητικοῦ βίου τοῖς μετ' αὐτὸν ἀκριβῆς. Τῇ Παλαιστίνῃ γὰρ ἐπιδημηκῶς, οὐπω τὸν ἔφηβον παραλλάξας, καὶ θεατῆς ὁμοῦ καὶ προσκυνητῆς τῶν αὐτόθι γενόμενος ἱερῶν τόπων, ἀφικνεῖται καὶ παρὰ τὴν τοῦ Προδρόμου μονὴν ἐκείνην, ἣν παραρρέει μὲν Ἰορδάνης, ὁ ἐν ποταμοῖς ἁγιώτατος, ἄρδει δὲ ἑσαεῖ, παιάνων τε ὁμοῦ καὶ ἁγιασμοῦ τι μέρος μεταδιδούς. Εἰς τοῦτο τοῖνον ἀφικόμενος τὸ φροντιστήριον καὶ τὴν ἀκριβὴ καὶ ἰσαγγελοῦ πολιτεῖαν τῶν ἐνασκουμένων ἐκείσε θεασάμενος μοναχῶν, φράζει μὲν ἔρρωσθαι κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, ὅλος δὲ τῶν εἰρημένων τῆς καταστάσεως γεγονώς, πρόσσει τῷ καθηγουμένῳ, καὶ θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ἐξαιτεῖται, εἰς καὶ αὐτὸς τῶν ὀμλητῶν ἐκείνων γενέσθαι.

Ὁ δὲ τίμιος ἐκεῖνος πατὴρ διάπειραν τῆς τοῦ νέου προθέσεως ἐθέλων λαβεῖν, «Καὶ δυνήσῃ», φησὶν, «ὧ

τέκνον, τοιαύταις σκληραγωγίαις, οἷας ὄρας τοὺς ἐνταῦθα μοναχοὺς σύμπαντας ἔχοντας, σεαυτὸν ὑποβαλεῖν; Ὅμως πρῶτον ἡμῖν λέγε, πόθεν τε ὠρμησαι· καὶ τίνων ἔφυς γονέων· καὶ τί τὸ αἷτιον τῆς ἀνά τὴν Παλαιστίνην διατριβῆς σου· καὶ τότε εἰ ταῖς πρὸς ἡμᾶς σου ἀποκρίσεσιν ἀξιὸν σε κρινοῦμεν τὰ τῶν μοναχῶν ὑπελθεῖν, θάπτον ἢ λόγος ἕνα τῆς ἐνταῦθα ποιήσομεν ἀδελφότητος». Ὁ δὲ μακάριος Γερμανός, ὡσπερ ἐρμάλου τινὸς τοῦ λόγου δραξάμενος, καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐνεγκούσης αὐτὸν εὐθὺς ἀπαγγέλλει, καὶ τοὺς γεγεννηκότες τίνας, καὶ ὅτι ποτὲ πρὸς αὐτὸν γενομένῳ καὶ τὰ ἐκεῖθεν ἀναλογιζομένῳ δικαιωτήρια, οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ ὅσους ἰδρωτάς οἱ ἅγιοι καταβαλλόμενοι οἷα κομίσονται τὰ τούτων ἑπαθλα, ταῦτ' οὖν ἐπὶ νοῦν στρέφοντι, ἐξαίφνης ἐπάταξε τὴν καρδίαν ἔρωσ οἷος ἀνάθεκτος τοῦ δραμεῖν μὲν πρῶτον εἰς τοὺς ἐνταῦθα τόπους καὶ τῆς ἐκ τούτων ὠφελείας ἀπολαῦσαι, ἔπειτα δὲ καὶ ἐνὶ τῶν ὠδε φροντιστηρίων ἑαυτὸν δοῦναι. Τούτῳ, πάτερ ὅσιε, τῆς ἐνθάδε καταγωγῆς μοι τὸ αἷτιον· ἀλλὰ μὴ μέλλε· ποιεῖ δ' ὅσον τάχος, ὅπερ τὴν σὴν ὁσιότητα λιπαροῦμεν».

Εἰςας οὖν τοῖς τούτου λόγοις ὁ ἱερός ἐκεῖνος ἀνὴρ, καλεῖ τε αὐτίκα διὰ τινος τῶν τεταγμένων πρὸς ταῦτα τοὺς ὑπ' αὐτὸν μοναχοὺς, ἀθροίζει, καὶ εἰσω τοῦ νεῦ σὺν ἐκείνοις γενόμενος ἐπάδει τῷ Γερμανῷ τὰς συνήθεις εὐχάς. Εἶτα καὶ τὴν τρίχα κείρας, καὶ τὸ μοναδικὸν ἀμφιέσας σχῆμα, ἕνα ποιεῖται τῆς ἀδελφότητος.

Ἔπει δ' ὁ μακάριος οὗτος εἰς ἔργον ἐκβεηκόμενος τὰ τοῦ πόθου τεθέατο, καὶ τῶν μοναχῶν εἰς καὶ αὐτὸς ἐγένετο, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν οἷαν καὶ ὄσην ἐπεδείκνυτο τὴν σπουδὴν ἐπὶ τὸ καθυποτάξαι μὲν τῷ κρείττονι τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, νεκρῶσαι δὲ πάντα τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς φησι Παῦλος, καὶ παρελθεῖν ἅπαντας τοὺς ἐκείσε, μείζοσι τοῖς ἀσκητικοῖς ἀγωνίσμασι. Καὶ μέντοι δὴ καὶ ὑπερεβάλετο, νηστείαις οἷαις ἑαυτὸν δεδωκώς, προσευχαῖς τε, ἐπάκτις τῆς ἡμέρας αἰνῶν τὸν Θεόν, κατὰ τὸν Δαβὶδ τὸν θεοπάτορα, ἀγρυπνία, χαμυνία, κλίσει γονάτων, καὶ τοῖς ἄλλοις, δι' ὧν ἐντὸς ὀλίγου τὸ κράτος κατὰ πάντων ἠνέγκατο τῶν ἐκεῖ.

Ὁ δ' ἐπὶ μέγα πνευματικῆς ἦρε δόξης τὸν Γερμανὸν καὶ ὡς ὑπὲρ ἀνθρωπὸν βιοτεύοντι προσέχειν αὐτῷ ἐποίει τοὺς μοναχοὺς, ἢ ὑψοποιὸς ἦν ταπεινώσεις, καὶ τὸ πρὸς πάντας εὐεκτον καὶ διακοινόν. Σποδὸν γὰρ ἑαυτὸν καὶ σκώληκα ἠγοούμενός τε καὶ ὀνομάζων, τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ὡς πολλῶ μείζοσι τε καὶ κρείττοσιν ἢ αὐτός, προσεῖχεν. Οὕτως ἢ καθαρὰ καὶ ἄληπτος ἐκείνη ψυχὴ τὸ τοῦ βίου εὐτελὲς ἠσπάζετο καὶ ἀπέριττον· ἔλεγε γὰρ πάντοτε πρὸς ἑαυτόν· «Τῶν ἱερῶν τούτων ἀνδρῶν πολὺν ἤδη χρόνον κατὰ τὸ φροντιστήριον τὸδε δεδουλευκότεων Θεῷ, καὶ πολλὰ τρόπαια κατὰ τὸ ἐχθροῦ ἀναστησαμένων, ἐγὼ ὁ ταπεινὸς πολλοῖς χρόνοις ὕστερον κατόπιν τούτων ἐληλυθώς, πότε τὸν ἴσον αὐτοῖς ἀγῶνα δραμοῦμαι; Διὰ τοῦτο ὑπὲρ δύνάμιν ἀγωνιζόμενος ἦν, σπεύδων ἑαυτὸν ἐξισοῦν τοῖς προειληφόσι τῷ συντονωτέρῳ καὶ σπουδαιωτέρῳ τῆς ἀρετῆς.

Τοιοῦτόν ἐστι φύσις σπουδαία καὶ πρὸς τὰ καλὰ ἐναγώνιος· ἀνεσιν γὰρ ἡγεῖται καὶ τρυφήν πολλοῖς ἰδρῶσι κενούσα τὴν σάρκα· καὶ ῥῆον ἴδοι τις ἂν τὸν τρυφῶντα καὶ σπαταλῶντα ἀηδῶς πρὸς ταῦτ' ἔχοντα ἢ τὸν σπουδαῖον ἀπαγορεύοντα· ὅταν γὰρ ἅπαξ τρωθῆ τῷ πνευματικῷ ἔρωτι, ὁσμέραι τῷ καλῷ τούτῳ πυρὶ διαθερμαινομένης αὐτῷ τῆς καρδίας, ὅλος ἀκάθεκτός ἐστι καὶ πρὸς τὰ καλὰ ἀεικλήτος. Παρὰ φαῦλον μὲν πάντα τὰ τῆδε τιθέμενος, ὄλην δὲ τὴν ἔφεισιν πρὸς τὸ τῶν ὀρεκτῶν ἔσχατον ἀνατείνων. Ὁ φανταζόμενος γύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, ἔξω πάσης ὕλικῆς γίνεται προσπαθείας, τὸν νοῦν ἐκεῖσ' ἔχων· ὃν θεῖαις αὐγαῖς καταλαμπόμενος ἀρραβῶνα οἷον κομίζεται καὶ πρὸ τῆς τοῦ σώματος ἐκδημίας τῆς θεώσεως, ἦν ἄθλον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐλπίζομεν, τῷ οὕτῳ τὸν νοῦν καταλάμπεται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Οὕτῳ μὲν οὖν τῷ μακαρίῳ Γερμανῷ περὶ τὴν εἰρημένην ἀσχοῦντι μάνδραν, καὶ καλὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθεμένῳ καὶ τελεωτέρας ἤδη καταστάσεως ἀπτομένῳ, τριακοστὸν γὰρ ἦν γεγονῶς ἔτος, θεῖα τις ὄψις ἐπιστάσα, ἀπαναστήναι μὲν αὐτὸν ἐκεῖθεν, πρὸς δὲ τὰ τῆς Εὐρώπης ἀπελθεῖν μέρη διακελεύεται· κάκει νεῶν ἐξ αὐτῶν κρηπίδων ἀνεγείραντα παρὰ τινι τῶν ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν ὀρέων, ἀποτάξαι τούτον τῇ Θεομητορί. Καὶ οὕτῳ μὲν ἡ ὄψις. Αὐτὸς δ' οἰηθεὶς μὴ θεῖαν εἶναι τιν' αὐτήν, ἀλλὰ πεπλασμένην ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, καθὼς εἴωθεν αὐτὸς ποιεῖν, εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχηματίζων ἑαυτὸν, σκότος ὢν, ἡμέλει τοῦ ἐπιτάγματος. Ἀμέλει τοι καὶ αὐθις ἐπιφανείσα οἴαπερ καὶ πρότερον· καὶ πρόσθεν γὰρ ὁ θαυμάσιος ἄνδρα τινὰ κατὰ τοὺς ὕπνους ὄραν ἐδόκει, λευκὴν τε στολὴν ἡμφιεσμένον, καὶ τὸ εἶδος ἐξαστράπτοντα· καὶ τὸ δευτέρου ὁμοίως ἔωρα. Ἐπιφανείσα οὖν καὶ αὐθις ἡ ὄψις, ὀνειδίζει τε αὐτῷ τὴν παρακοήν, καὶ χαλεπαίνοντι εἰκουῖα καὶ τινὰς πλῆγὰς ἐπιτίθησιν, «Ἡμῖν εἰς αὐθις ἀναβαλλομένῳ καὶ καταρραθυμοῦντι», λέγουσα, «οὐ καλὰ σοι τῆς παρακοῆς ἐποίησ τὰ ἐπιτίμια». Ὁ δὲ, «Καὶ ποῦ γῆς», φησὶ τῷ φαινομένῳ, «τυγχάνει ὁ τόπος, ὃν λέγεις; καὶ πῶς ἐκεῖσε ἀφίζομαι, ἀγνοῶν τὴν πρὸς ἐκεῖνον φέρουσαν, ἐπιμήκη τε οὖσαν ἐπὶ πολὺ, καὶ μόλις, ὡς ἀκούω τῶν ἐκεῖθεν ἀφικνουμένων, ἀγνωσμένην ὄλη ἐνιαυτῷ; πρὸς δὲ τούτοις, καὶ πόθεν ἔσται μοι πόρος ἀναλωμάτων τῶν ἐπὶ τῷ ἔργῳ, μηδενὸς ὀβολοῦ εὐποροῦντι;» Καὶ ὅς, «Μὴ πολυπραγμόνει, μηδὲ ἀμφίβαλλε, πίστευε δέ», ἔφη, «καὶ πάντα σοι ῥάω γενήσεται· ὁ γὰρ Θεὸς κἂν τοῖς ἀπόροις πόρον οἶδεν εὐρίσκειν, τοῖς ἐμφύτοις αὐτῷ, σοφία τε καὶ δυνάμει· εἰ βούλει δὲ καὶ τοῦνομα γνῶναι τοῦ τόπου· παρὰ τὸ ἄστῳ ὦ Χριστοῦπολις ὄνομα ἀφιγμένος, ἐκεῖθεν τε ὀρμηθεὶς, εὐθὺς τοῦ ὄρους, οὐ δεῖ σε τὸν νεῶν ἀνεγείραι, πορεύσῃ ἄλλ' ἄνευ πράττων ἐν γέ τι καὶ μὴ διάτριβε».

Ὁ μὲν οὖν ὁσιος τῷ παραδόξῳ διασεισθεὶς τοῦ θεάματος, παραχρῆμά τε διυπνίζεται καὶ ὅλος ὑπότρομος ὢν, καὶ ὡσπερ ὀρμηταῖς τισὶ ἀλγηδῶσι κεντούμενος, τῷ τε εἶδει τοῦ ὀφθέντος καὶ ταῖς μάλιστα, αἷς ὁ φανεὶς αὐτοῦ καθείκετο, ἢ τάχους εἶχε παρὰ τὸν τῆς μονῆς

ἄπεισι προσετώτα, καὶ τὰ τοῦ ὀράματος αἰδοῖ καὶ θαύματι ἀπαγγέλλει. Ὁ δὲ, δεινὸς γὰρ ἦν οὐ μόνον τὸ λυσιτελεῖς συλλογίσασθαι, ἀλλὰ καὶ διακρίσεως χάρισμα κεκτημένος τὰς ἐν τούτοις λύειν ἀμηχανίας, συμβάλλει τὴν ὄψιν θεῖαν τε εἶναι, καὶ τὸν Γερμανὸν ὡς ἄξιον ταύτης ἀξιωθῆναι. Ἐνθεν τοι καὶ τὴν ἔξοδον αὐτῷ συγχωρεῖ, εὐχαῖς πρότερον ἐφοδιάσας, καὶ ταῖς χρηστοτέραις τῶν ἐλπίδων.

Ὁ δὲ μακάριος, αὐτῷ τε τῷ προσετώτῳ συνταξάμενος καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν μοναχοῖς, ἔξεισιν ὑπὸ ταῖς ἀπάντων ὄψεσι τῆς μονῆς, δεινὰ μὲν ποιουμένων τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, καὶ πασχόντων οἷα εἰκὸς ἐπὶ χωρισμῷ τοιούτου συναγωνιστοῦ· καὶ γὰρ ἴστε πάντες οἷα πάσχουσιν, οὐ μόνον ὅσοι συμπαθεστέρας ἔτυχον ὄντες φύσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀμοτέρων ἔσθ' ὅτε οἱ πλείστοι ἐπὶ χωρισμῷ τοιούτων συνήθων· τῷ φόβῳ δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ τῷ μεγίστῳ τοῦ ἀξιώματος, οὐπερ ὁ σοφὸς ἔτυχε Γερμανός, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, θειοτέρας δ' ὄψεως κληθεὶς εἰς ὅπερ ἐκλήθη, ἐπαναγόντων ἑαυτοῦς πρὸς τὸ εὐθυμον.

Ἐξελθὼν οὖν ὁ ὁσιος ἐκεῖθεν, περιήλγει μὲν καὶ αὐτὸς οὐ μικρῶς τὴν καρδίαν — πῶς γὰρ οὐ; — συννόμων διαζευγνύμενος οὕτως ἀγαθῶν· οἷς πολλὴν συνδυατῶμενος χρόνον ἐπὶ τὴν πνευματικὴν προέκοπτεν ἡλικίαν· τῷ τοῦ Θεοῦ δὲ προστάγματι πειθαρχῶν, καὶ ταῖς ἐλπίσι τῶν μελλόντων παρακαλούμενος, χαίρων ἤπτετο τῆς πρὸς τὰ εὐρωπαϊα μέρη φερούσης· ἦν καὶ διανύσας, μακρὰ τε διαπερῶν πελάγη, καὶ ὅπου μὴ διαπλεῖν ἐξῆν, πεζῇ τὴν πορείαν ποιούμενος τοῖς ἰδίαις αὐτοῦ χρώμενος εἰς τοῦτο ποσὶ, φθάνει τὴν Χριστοῦπολιν πόνῳ τε καὶ προθυμίᾳ πολλῇ μετὰ χρονικοῦ διαστήματος τῇ ὀδοπορίᾳ συμμετρούμενου, Θεοῦ κατευθύνοντος τὰ κατ' αὐτὸν αὐτοῦ διαδήματα. Πυθόμενος δὲ καὶ μαθὼν παρὰ τινος τῶν ἐπιχωρίων τὸ τῆς πόλεως ὄνομα, ἔγνω τοῦτ' εἶναι τὸ ἄστῳ, οὐ παρὰ τῆς ὄψεως ἐμάνθανεν ἐλαύνειν εὐθὺς. Τοῦτο τοῖνον μαθὼν διηγορεῖτο τὸ ἂν διαπράξῃς, καὶ ποῖαν ὁδὸν ἐντεῦθεν ὀρμηθεὶς τράποιτο. Ὡς δὲ ταῦτα κατὰ νοῦν ἔτρεφε, καὶ ὅποι τράποιτο τοῖς ὄλοις ἀμηχανῶν ἦν, ἐφίσταται πάλιν αὐτῷ καθ' ὕπνους ἡ θεῖα ὄψις ἐκείνη, καὶ λύει τὴν ἀμηχανίαν αὐτῷ, εἰπούσα παρὰ τὸ τῆς Πωπολίας ἀντικρὺ πορεύεσθαι ὄρος, κάκει γινόμενον ἐπὶ τὴν οἰκοδομὴν τρέπεσθαι τοῦ νεῶ. Τούτων τοῖνον ἀκούσας ὁ πατήρ ἔξεισι μάλ' αὐτίκα τῆς Χριστουπόλεως ἄμ' ἡμέρα, καὶ διὰ Φιλίππων ἐλάσας παρὰ τὸ ὄρος ἀφικνεῖται, ἀντικρὺ μὲν τῆς Πωπολίας, ὡς ὁ φανεὶς καθυπέδειξε, κατὰ τὰς ἐκβολὰς δὲ τοῦ Πάνακος κείμενον, πλὴν ἢ πεντήκοντα σταδίους ἀπέχον πολυχλίου τινός, ὦ ὄνομα Δράμα. Ὁ δὲ καὶ νομίσας μὴ ἕτερον εἶναι ἢ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ζητούμενον ὑπ' αὐτοῦ, περιέρχεται διερευνῶν, εἰ που τόπον ἐπιτήδειον εὐρεῖν τινα δυνηθεῖν εἰς οἰκοδομὴν φροντιστηρίου.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΩΝ ΑΥΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ*

β) Ταῦτα περὶ τοῦ ἱεροῦ χώρου. Καὶ προχωροῦμεν εἰς τὸν λειτουργικὸν χρόνον ἐν τῇ θ. Λατρείᾳ.

Καὶ πρῶτον ποία ἡ ἔννοια τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν συνήθη διάκρισιν τοῦ χρόνου εἰς παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον, εἰς τὴν θείαν Λατρείαν μας ἔχομεν ἕνα συνεχῆ βιωματικὸν παρὸν. Καὶ αὐτὰ τὰ ἐορταζόμενα Γεγονότα καὶ Πρόσωπα τῆς Ἱερᾶς καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, μολονότι ἀνάγονται εἰς τὸ παρελθόν, διὰ τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας φέρονται ἐνώπιον τοῦ πιστοῦ λαοῦ ὄχι ἀπλῶς εἰς ἀνάμνησιν, ἀλλὰ εἰς ζῶσαν ἐπαφήν μετ' αὐτῶν, ὡς σύγχρονα βιώματα καὶ ὡς σύγχρονοι ἐμπειρίαι ἡμῶν. Τόσον πολὺ, ὥστε νὰ ψάλλωμεν «ἡ Παρθένος σὴ ἡμερὸν τὸν Ὑπερούσιον τίπτει» καὶ «Σὴ ἡμερὸν κρημάται ἐπὶ ξύλου», «Σὴ ἡμερὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον» κ.ο.κ. Κατ' αὐτὴν τὴν τέλεσιν τῆς θ. Εὐχαριστίας, ἐν τῇ θ. Λειτουργίᾳ, ἐνῶ ἀναφερόμεθα εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου «τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν», εὐθὺς ἀμέσως τελεσιουργοῦμεν τὴν θ. Εὐχαριστίαν ὡς θυσίαν πραγματικὴν, σὴ ἡμερὸν, δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν προσωπικὴν ἡμῶν σωτηρίαν τελουμένην, καὶ δὴ καὶ κοινωνοῦμεν αὐτοῦ τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ Ὅποιον δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ θυσιασθὲν καὶ ἐκχυθὲν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ οὕτω βιοῦμεν πλήρως καὶ προσωπικῶς ἕκαστος, σήμερον καὶ καθ' ἐκάστην θ. Λειτουργίαν καὶ ἐορτήν, τὰ Ἀχραντα Πάθη τοῦ Σωτῆρος, «τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλοντες καὶ τὴν ἀνάστασιν Αὐτοῦ δολογοῦντες ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ» (Α' Κορ. ια' 26).

Ἐὰν διδαχθοῦν καὶ κατανοήσουν τὴν ἀλήθειαν ταύτην οἱ μαθηταὶ μας καὶ οἱ χριστιανοὶ μας, ἀσφαλῶς θὰ μετέχουν ἐνεργότερον καὶ συνειδητότερον τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας.

Εἰς τὸν Θεολόγον κληρικὸν ἢ λαϊκόν, ἀνήκει τὸ βάρος τῆς εὐθύνης νὰ προβάλλῃ ὑπ' αὐτὴν τὴν ὀπτικὴν γωνίαν τὰς ἐορτὰς καὶ τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας καὶ τελετὰς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας.

Ὅσοι ἐκ τῶν χριστιανῶν μας εἶναι φιλακόλουθοι ἀποδεικνύουν ὅτι ἔχουν παράδοσιν εἰς τοῦτο. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν γνωρίζουν ἀρετὰ — ὅπως πρέπει νὰ τὰ γνωρίσουν καὶ τὰ παιδιά μας, διὰ νὰ μεταλαμπα-

δεύωνται εἰς τοὺς νεωτέρους — τὰ στοιχεῖα τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἡ παρατηρουμένη παχὺ ἄγνοια δὲν διακρίνει σήμερον τὴν θ. Λειτουργίαν ἀπὸ ἕνα Ἐσπερινὸν ἢ μίαν ἄλλην ἱερὰν ἀκολουθίαν. Διότι δὲν ἔμαθεν ὁ θρησκευτικῶς ἀκατάρτιστος νεοέλληνας ὅτι ὑπάρχει ἕνας ἡμερήσιος κύκλος 7 ἱερῶν ἀκολουθιῶν (ποὺ ἀρχίζουσι ἀπὸ τὸν Ἐσπερινὸν τῆς προτεραίας καὶ τελειῶνται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς θ' Ὁρας τῆς ἐπομένης) ὅπως δὲν ἔμαθε καὶ πῶς ἀνακυκλοῦνται ἐντὸς τοῦ ἔτους αἱ Κινηταὶ καὶ Ἀκίνητοι Ἐορταὶ (Δεσποτικαὶ - Θεομητορικαὶ - Ἐορταὶ Ἀγίων) καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατανοεῖ τὴ σημαίνει π.χ. Τριώδιον ἢ Περίοδος Πεντηκοσταρίου δὲν συνειδητοποιεῖ τί σημαίνει Ἀπόκρεω δὲν διακρίνει σαφῶς τὰς ἡμέρας καὶ τὰς περιόδους τῆς νηστείας καὶ ἐν γένει ἀποδεικνύεται ἀνίδεος εἰς πολλὰ διατεταγμένα καὶ καθωρισμένα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ πλαίσῳ τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου ἐν γένει καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν ἐορτῶν, τελετῶν καὶ λειτουργικῶν ἐθίμων καὶ κανόνων.

Ἀλλὰ χωρὶς παράδοσιν καὶ ἀγωγήν περὶ ταῦτα, ὑστερεῖ ὁ τοιοῦτος «ὀρθόδοξος»! εἰς τὴν ἐν γένει παραδοσιακὴν του ὑποδομήν. Καὶ εἰς ἡμᾶς πάλιν πίπτει τὸ βάρος νὰ τὸν διαφωτίσωμεν, νὰ τὸν ἐνημερώσωμεν, μὲ τὸ λειτουργικὸν μας κήρυγμα, μὲ τὰ λειτουργικά μας μαθήματα (σχολικὰ καὶ κατηχητικά) καὶ μὲ τὰς λειτουργικὰς εὐκαιρίας ποὺ ἔχομεν χρέος νὰ τοῦ δημιουργήσωμεν πρὸς τοῦτο.

γ) Ἀλλὰ θὰ γενικεύσωμεν τὸν λόγον, προκειμένου νὰ ἀσχοληθῶμεν ἀκολούθως, δι' ὀλίγων, καὶ μὲ τὸν τρόπον τῆς Λατρείας, διὰ νὰ συμπληρωθῇ τὸ τρίπτυχον: τόπος - χρόνος - καὶ τρόπος τῶν λατρευτικῶν μας παραδόσεων, καὶ ἡ ὑπόδειξις τῆς ἀνάγκης τοῦ πρὸς αὐτὰς προσανατολισμοῦ καὶ διαφωτισμοῦ τῶν νεωτέρων.

Λατρευτικοὶ τρόποι εἶναι, ὡς προελέχθη, αἱ ἱερὰ ἀκολουθία καὶ τελεταὶ καθ' ἑαυτὰς (λέγομεν καθ' ἑαυτὰς, διότι ἐμνημονεύθησαν προηγουμένως ὅσα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς τελέσεως αὐτῶν).

Ὅλαι αἱ ἱερὰ ἀκολουθία καὶ τελεταὶ τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας προσφέρονται ὡς θαυμάσιος τρόπος λατρείας, μὲ τὴν καθιερωμένην πλέον τάξιν καὶ σύνθεσιν αὐτῶν, μὲ τὴν πλαισιώνουσαν αὐτὰς ὑπέρο-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 11 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

χον ὑμολογίαν, τὰ ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐταῖς καὶ τελεσιουργούμενα δι' αὐτῶν. Ὅταν μάλιστα τελοῦνται μετὰ τὴν προσήκουσαν λειτουργικὴν ἔξαρσιν ἅμα καὶ κατάνυξιν, τότε ὁ τρόπος οὗτος τῆς τελεσιουργίας οἰκοδομεῖ, καταρτίζει καὶ προάγει εἰς ἁγιασμόν τοὺς πιστούς.

Οὐδεμία ἄλλη ἑτερόδοξος λατρεία ἔχει τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ὁρθοδόξου λειτουργικῆς ζωῆς. Ὡς γνωστὸν δέ, σήμερον ἔχει στραφῆ πρὸς τοὺς λειτουργικοὺς τούτους θησαυροὺς τῆς Ὁρθοδοξίας ἢ προσοχὴ καὶ τῶν ἑτεροδόξων, μέχρι σημείου νὰ ἀποτελῆ ἡ ὀρθόδοξος λειτουργία — καθ' ὅλον τὸ φάσμα τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ τελετῶν τῆς — διαχριστιανικὸν πόλον ἔλξεως καὶ ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνεκτιμῆτου ἀξίας τῶν μυσταγωγικῶν καὶ βιωματικῶν στοιχείων αὐτῆς.

Δύναται νὰ ὑστερήσῃ ὁ ὀρθόδοξος Θεολόγος εἰς προβολὴν καὶ ἔξαρσιν τῶν θησαυρῶν μας τούτων καὶ νὰ μὴ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νὰ τοὺς γνωρίσουν ἐξ ἀμέσου ἐμπειρίας τὰ παιδιά μας καὶ τὸ πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας μας; Καὶ ἐνδοσχολικὰς καὶ ἐξωσχολικὰς εὐκαιρίας θὰ δημιουργῆ ὁ ζηλωτὴς Θεολόγος, διὰ νὰ μεταγγίσῃ τοὺς ζωτικὸς χυμούς τῆς λειτουργικῆς μας ζωῆς εἰς τοὺς νέους ἰδίως. Ὁ ζηλὸς ἐκάστου θὰ ἀναζητήσῃ καὶ θὰ εὔρῃ τοὺς προσφορωτέρους τρόπους· εἴτε μετὰ βοηθητικὰ λειτουργικὰ ἐγκόλπια, εἴτε μετὰ ἀναλύσεις λειτουργικῶν κειμένων — διατι ὄχι καὶ μετὰ χορφαδικὰς ψαλμωδίας; — εἴτε μετὰ συνεχῆ καὶ συστηματικὴν περὶ τούτων κατατόπισιν καὶ ἐπαφὴν τοῦ μαθητοῦ, μάλιστα ἐμπράκτως καὶ βιωματικῶς, καὶ διὰ καὶ μετὰ ὑποκίνησιν τοῦ ἐνδιαφερόντος αὐτῶν διὰ τὴν πολύτιμον ταύτην κληρονομίαν καὶ λειτουργικὴν μὲ παραδόσιν.

Κατ' ἐξοχὴν ὅμως, ἐκ τῆς ὅλης λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας, προέχει ἡ μ υ σ τ η ρ ι α κ ἢ ζ ω ἦ. Αὐτὴ εἶναι τὸ κέντρον καὶ ὁ ἄξων τῆς Ὁρθοδόξου λειτουργίας καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς τελετουργικὰς ἐκφάνσεις. Τὰ Μυστήρια — καὶ μάλιστα ἡ Θ. Εὐχαριστία — εἶναι ὁ ἥλιος, τοῦ ὁποίου δορυφόροι εἶναι αἱ ἄλλαι ἀκολουθίαι καὶ τελεταί.

Εἶναι λοιπὸν πρωταρχικὴ ἀνάγκη ὁ ὀρθόδοξος νέος νὰ διδαχθῆ καὶ νὰ προσλαμβάνῃ «παιδιόθεν» — μετὰ τὴν βοήθειαν καὶ τοῦ Σχολείου, διὰ τῶν Θεολόγων — τὴν ἁγιαστικὴν χάριν τῶν θείων Μυστηρίων, διὰ νὰ ἔχῃ, εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο πρὸ πάντων, παραδόσιν εἰς τὴν ζωὴν του. Ὅλοι δὲ γνωρίζομεν ἐκ πείρας ποίαν σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἔχει εἰς τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἡ «παιδιόθεν» χειραγωγήσις αὐτοῦ πρὸς τὴν ἱερὰν ἐξομολόγησιν, πρὸς τὴν Θ. Κοινωνίαν, πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγιασμοῦ ἐν γένει. Καὶ ἂν ἔπειτα «ἔλθουν οἱ ποταμοὶ» καὶ ἂν «καταβῆ ἢ βροχὴ» καὶ ἂν «πνεύσουν οἱ ἄνεμοι» τῶν ἀντιθέτων καὶ ἀντιθέων ρευμάτων καὶ ἂν «προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ», ἥτις «τεθεμελίωτο ἐπὶ τὴν πέτραν» τῆς πίστεως καὶ τῆς χάριτος, πάντα κάτι θὰ μείνῃ ὄρθιον· οὐκ ἔ-

πεσεν» ὀριστικῶς ὁ ἔχων ἰσχυρὰ παραδοσιακὰ θεμέλια θρησκευτικότητος καὶ ἁγιαστικῶν ἐμπειριῶν ἀπὸ τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς του ζωῆς (Ματθ. ζ' 24-27).

Ἄν ὁμιλήσω ὡς ἐπίσκοπος ἢ, ἀκόμη, ὡς διατελέσας ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν πνευματικὸς — ἐξομολογητὴς πολλῶν ψυχῶν, δύναμαι ἐγκύριως νὰ θεβαιώσω ὅτι ὁ σπόρος τῶν τοιοῦτων θρησκευτικῶν ἐμπειριῶν, ποῦ ἔπεσεν εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ψυχῆς, δὲν χάνεται. Αὐτὴ ἢ παραδόσιν κατορθώνει νὰ ἐπιβιώσῃ καὶ διὰ μέσου πολλῶν ἀντιξῶων περιστάσεων καὶ ἀντιδραστικῶν συνθηκῶν, ἀκόμη καὶ παγερότητος καὶ ἀδιαφορίας. «Σὰν τὴν σπῖθα κρυμμένη στὴ στάχτη» ἀναζωπυρεῖται εἰς κρισίμους στιγμὰς ἢ πίστις καὶ ἢ παράδοσις τῆς παιδικῆς θεοσεβείας καὶ ἐλπίδος. Καὶ ἐπακολουθοῦν θαυμαστὰ ἀποτελέσματα μετανοίας καὶ σωστικῆς μεταστροφῆς. Πάρα πολλοὶ δὲ μακαρίζουν τὴν μνήμην τῶν διδασκάλων καὶ ὀδηγῶν των πρὸς τὴν πατρῶαν εὐσέβειαν, ἢ ὅποια οὐδέποτε καταισχύνει.

★

Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κλείσῃ ἡ παρούσα εἰσήγησις χωρὶς νὰ ἀναφερθῆ ἐν τέλει εἰς τὴν, διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Θεολόγων, παράδοσιν καὶ τῆς ὀρθοπραξίας εἰς τοὺς νέους - «παιδιόθεν».

Ἡ Ὁρθοδοξία μας δὲν εἶναι μόνον πίστις καὶ δόγμα. Δὲν εἶναι μόνον λατρεία. Καὶ ἡ πίστις καὶ ἡ λατρεία εἶναι προϋποθέσεις καὶ ὑποδομὴ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ πιστοῦ. Καί, ἐν τέλει, διὰ τὴν σωτηρίαν του. Διὰ τοῦτο συνάπτεται ἀρρήκτως ἡ Ὁρθοδοξία πρὸς τὴν ὀρθοπραξίαν.

Ὁ λόγος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκταθῆ εἰς τὴν ἐν γένει ἠθικὴν ζωὴν — τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν — τοῦ πιστοῦ. Διότι εἶναι αὐτονόητος ἢ ὑποχρέωσις αὐτῆ παντὸς χριστιανοῦ νὰ «δεικνύῃ τὴν πίστιν του ἐκ τῶν ἔργων του».

Διὰ τοῦτο ἐντοπιζομεν ἐνταῦθα τὴν ὀρθοπραξίαν εἰς τὴν ἀποδοχὴν, κατανόησιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως διατεταγμένων καὶ ἰσχυόντων.

Ἄς ἀναφέρωμεν, ἐνδεικτικῶς μόνον, περιπτώσεις τινὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, περὶ τῶν ὁποίων ὑφίστανται ρηταὶ Κανονικαὶ διατάξεις, πολλάκις ὅμως οἱ χριστιανοὶ μας, ἔχοντες μεγάλην ἄγνοιαν περὶ τούτων, τὰς παραβαίνουν ἢ ἐπιμένουν νὰ τὰς παραβιάσουν.

Ἰδοῦ, ἐπὶ παραδείγματι, διάφορα κωλύματα συνοικειῶν, εἴτε ἐκ βαθμῶν συγγενείας εἴτε ἐξ ἄλλων λόγων. Οἱ ἔχοντες εὐαίσθητον τὸ ὀρθόδοξον αἰσθητήριον δὲν συνάπτουν σχέσεις μετὰ στενῶν συγγενῶν μετὰ προοπτικὴν τὸν γάμον, διότι γνωρίζουν ὅτι τοιοῦτος γάμος ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῶν κειμένων ἐκκλησιαστικῶν

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ*

Β'.

Παίρνοντας με τή σειρά τους τομείς του πολιτισμοῦ στο σχεδιάγραμμά μας θα ὑπομνήσωμε δειγματοληπτικά μερικά σημεία ἀπ' τήν συμβολή του Χριστιανισμοῦ στήν ἀνάπτυξη τῶν τομέων του πολιτισμοῦ.

Ἄσπον ἀφορᾷ στὸν ὑπ' ἀρ. 2 τομέα κατ' ἐξοχὴν ἡ ὀρθόδοξη πατερικὴ καὶ λειτουργικὴ παράδοση ἐξυμνεῖ τις καλλονές τῆς φύσεως κι ἔκαμε τὸν ἅγιο τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη στὸ «μανιφέστο» ποὺ προτάσσει στὸν «Λαμπριάτικον Ψάλλον» νὰ ὁμολογή: «Ἐν ὅσῳ ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε νὰ ὑμνῶ μετὰ λα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 14 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

κῶν διατάξεων. Ἄλλοι ὅμως, ποὺ δὲν ἔχουν συνειδητοποιήσει τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν, ἐπιδιώκουν συνουκῆσια ἀπηγορευμένα, (π.χ. μετὰξὺ πρώτων ἐξαδέλφων ἢ δύο ἀδελφοὶ ζητοῦν δύο ἀδελφάς, ἢ ζητοῦν εἰς γάμον τὸν ἀδελφὸν ἢ τὴν ἀδελφὴν θανόντος συζύγου κ.ο.κ.). Οἱ παλαιότεροι ἦσαν προσεκτικώτεροι εἰς ταῦτα. Πάντως δὲ οἱ εὐσεβέστεροι ἐμφανίζονται καλύτερον πληροφορημένοι περὶ αὐτῶν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι «ἢ εὐσέβεια πρὸς πάντα ἀφέλιμός ἐστιν...». Καὶ ἄρα ἡ καλλιέργεια τῆς πατρῴας εὐσεβείας εἶναι, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ δημιουργία παραδοσιακοῦ κλίματος, καταλλήλου νὰ προφυλάσῃ τοὺς πιστοὺς ἀπὸ ἀστοχίας καὶ ὀλισθήματα τοιαύτης φύσεως, καὶ νὰ διατηρῇ τοὺς ὀρθοδόξους εἰς τὴν ὀρθοπραξίαν ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν.

Εἰς ἄλλην πάλιν περίπτωσιν, πῶς νὰ βαθμολογηθῇ ἡ ἄγνοια τοῦ ὀρθοδόξου ἐκείνου, ὅστις δὲν διστάζει μὲν νὰ προγραμματίσῃ τὸν γάμον του ἐντὸς τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς, προθυμοποιεῖται ὅμως νὰ ἀποφύγῃ τὸν Μάιον μῆνα ὡς περίοδον δῆθεν ἀποφράδα διὰ τὴν ἐν τῷ γάμῳ εὐτυχίαν του; Καὶ γενικώτερον, ποῖον μέτρον ὀρθοπραξίας ὑπάρχει εἰς τοὺς διῶλιζοντας τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμηνον, ὅταν πρόκειται περὶ δευσιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων —ἀνοήτων πολλάκις— καταπατοῦντας ὅμως καὶ περιφρονοῦντας ἀδιστακτικῶς τὰς γνησίας ὀρθοδόξους παραδόσεις, αἰτινες πλαισιώνουν καὶ περιβάλλουν με ὠραία πατροπαράδοτα ἤθη καὶ ἔθιμα τὴν ζωὴν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν; Εἶναι ἀνάγκη τάχα νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἡ συναίσις μεικτῶν γάμων (μετὰ ἑτεροδόξων) καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ἀδιαφορία ἢ ἀνοχὴ τῆς βαπτίσεως τῶν τέκνων ἐκτὸς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν μαρτυρεῖ οὔτε ὀρθοπραξίαν οὔτε παραδοσιακὴν τακτικὴν δι' ὀρθοδόξους Χριστιανούς;

τρείας τὸν Χριστὸν μου, νὰ περιγράψω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν...».

Τὸ σημερινὸ αἶτημα γιὰ τὴν προστασία τοῦ οἰκολογικοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τὴν περιφρούρηση τῆς ἰσορροπίας του εἶναι τὸ minimum τοῦ χριστιανικοῦ αἰτήματος, κατὰ τὸ ὅποιο, σύμφωνα με τοὺς λόγους τοῦ Ἁπ. Παύλου, ἡ φύση πρέπει νὰ μεταμορφωθῇ καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ «ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. η', 19 - 22). Ἰδιαιτέρα στήν Ὀρθόδοξον Ἀνατολήν, ὅπως τόνιζε ὁ προεστάντης καθηγητῆς Benz εἶναι ἀνεπτυγμένη «ἡ χριστιανικὴ κοσμολογία καὶ φιλοσοφία τῆς φύσεως».

Ἄσπον ἀφορᾷ στὰ ἀγαθὰ τοῦ ὕλικου καὶ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ Χριστιανισμὸς, ἐὰν καταδικάζῃ τὴν θεο-

Ἄς ἐπισημάνωμεν δὲ ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ κλίμα τῶν καλλιεργούμενων σήμερον καλῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἔλλοχευε πάντοτε ὁ κίνδυνος τῆς ὑποβαθμίσεως τῶν ὀρθοδόξων βιωμάτων (μετὰ τὰς διαδόσεις ὅτι δὲν μᾶς χωρίζουν σπουδαῖαι διαφοραὶ, ἢ μετὰ τὰς παρεχομένας ὑπὸ τῆς Δύσεως διευκολύνσεις πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, νὰ κοινονοῦν εἰς ΡΚαθολικῆς Ἐκκλησίας κλπ.), διὰ νὰ πέσουν ἀνύποπτοι εἰς τὰς μὴ ὀρθοδόξους ἀγκάλας ἀδιαμαρτυρητῶς, ἀφοῦ ἠμβλύθη καὶ ἐμειώθη ἡ εὐαισθησία καὶ ἐμμονὴ αὐτῶν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ διὰ καὶ τὴν ὀρθοπραξίαν.

Καταλήγομεν, ἐπομένως, εἰς τὴν γενικὴν διαπίστωσιν τῆς ἀνάγκης τῆς προσφορᾶς ἐκ μέρους ἡμῶν τῶν Θεολόγων, πρὸς τὸν ὀρθόδοξον λαὸν τοῦ Κυρίου, πρωτίστως δὲ εἰς τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς νέους, ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερας καὶ βαθυτέρας παραδοσιακῆς διαφωτίσεως καὶ καταρτίσεως. Ἡ τοιαύτη προσφορὰ ἡμῶν θὰ ἀποφέρῃ τοὺς καρποὺς αὐτῆς «τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος». Θὰ ἀναγνωρισθῇ καὶ θὰ δικαιωθῇ ἐν καιρῷ.

Μὴ λησμονῶμεν ποτε ὅτι εἶναι ρητὴ πρὸς ἡμᾶς ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀκολουθῶμεν εἰς τὸ ἔργον μας τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν, τ.ἔ. νὰ διδάσκωμεν καὶ νὰ φρονηματίζωμεν τοὺς ὑπὸ τὴν εὐθύνην μας διατελοῦντας τοῦτο κυρίως: «παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἢν παρέλαβον παρ' ἡμῶν» (Β' Θεσ. γ' 6).

† Ὁ Πατρὼν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

ποίηση αὐτῶν καὶ τὴν ὑποδούλωση σ' αὐτά, ἀντίθετα εὐλογεῖ καὶ προάγει τὴν συνετὴ χρήση καὶ διάδοσή τους. Στὸ «Εὐχολόγιο» τῆς Ἐκκλησίας μας ὑπάρχουν εὐχές, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στὶς πῶ λεπτεπίλεπτες ἐκφάνσεις τοῦ ἐγκοσμίου βίου καὶ τοῦ ὕλικου τεχνικοῦ πολιτισμοῦ (λ.χ. εὐχές «ἐπὶ ὀρύξει φρέατος», «εἰς χωράφια, κήπους, ἀμπελώνας...», «ἐπὶ εὐλογῆσει σπόρου», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἄλωνα», «εἰς φύτευμα ἀμπελώνος», «εἰς μετάληψιν σταφυλῆς», «ἐπὶ τρυγῆς ἀμπελον», «ἐπὶ εὐλογῆσει οἴνου», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἄλας», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ποιμήνην», «εἰς τὸ κατασκευάσαι πλοῖον», εἰς μεταξοσκώληκας, «ὅπως ποιήσωσι κουκούλια μετὰ καθαροῦ μεταξίου» «πρὸς δόξαν καὶ αἰνεσιν» τοῦ Θεοῦ). Ἀσφαλῶς ὅταν συγχρονισθῇ τὸ «Εὐχολόγιο» τῆς Ἐκκλησίας μας, θὰ περιληφθοῦν σ' αὐτὸ καὶ εὐχές γιὰ κατασκευὴ ἢ ἐγκαίνια ἀεροπλάνων, διαστημοπλοίων, ἀτομικῶν ἀντιδραστήρων, διαπλανητικῶν ἐργαστηρίων κ.τ.τ. Γενικὰ ὁ Χριστιανισμὸς θεωρεῖ, πὼς ἡ Τεχνικὴ μπορεῖ ν' ἀνταποκρίνεται στὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ «Πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς». Ἀρκεῖ νὰ ἰσχύη ὁ κανὼν «ἡ Τεχνικὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο», καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετο: «ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν Τεχνικὴ».

Ὅσον ἀφορᾷ στὸν ὑπ' ἀρ. 3 τομέα τοῦ πολιτισμοῦ, πρέπει νὰ τονίσουμε πὼς εἶναι τελειῶς συκοφαντικὸς ὁ ἰσχυρισμὸς, πὼς ὁ Χριστιανισμὸς διάκειται ἐχθρικὰ πρὸς τὴν σωματικὴ καὶ βιολογικὴ σφαῖρα. Ἄν ὁ Νεοπλατωνισμὸς εἶχε ἐπιβάλλει τὴν ἐχθρότητα πρὸς τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖο θεωροῦσε ὡς δεσμοτῆριον καὶ φυλακὴ τῆς ψυχῆς, ὡς τὸ μὴ ὄν, ὡς τὴν πηγὴ κάθε κακοῦ ἂν ὁ Ἐπίκτητος χαρακτήριζε τὸ σῶμα «πάντων ἀηδέστατον καὶ ρυπαρώτατον, κέλυφος καὶ δύστηνον σωματίων», ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ὕμνος πρὸς τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, ἀφοῦ παρουσιάζει Ἀὐτὸν τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ νὰ περιβάλλεται καὶ ἐξαγιάζει τὴν ἀνθρώπινη σάρκα. Τὸ σῶμα μας θεωρεῖται ἀπ' τὸν Ἀπόστολο Παῦλο «ναὸς τοῦ Θεοῦ» (Β' Κορ. στ', 16), «ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (Α' Κορ. στ', 19). Σὲ κανένα ἄλλο φιλοσοφικὸ ἢ θρησκευτικὸ σύστημα δὲν ἐπιφυλάσσεται ὑψηλότερος προορισμὸς γιὰ τὸ σῶμα ἀπ' αὐτόν, τὸν ὁποῖο προβάλλει ὁ Χριστιανισμὸς. Τὸ σῶμα μας ἔχει προορισμὸ ν' ἀναστηθῇ καὶ νὰ ζῆ ἀφθαρτοποιημένο μετὰ δόξα καὶ τιμὴ κοντὰ στὸν Θεό. «Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν» (Α' Κορ. ιε', 53). Ὁ Χριστὸς «μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλιπ. γ', 21).

Ἡ ὀρθόδοξη λατρεία εὐχεται «ὑπὲρ νοσούντων, καμνόντων» κλπ. Τὰ δύο ἀπ' τὰ ἑπτὰ τῆς μυστήρια, τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ τὸ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου ἀφοροῦν ἅμεσα στὴν βιολογικὴ καὶ σωματικὴ σφαῖρα.

Τεράστια εἶναι ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδραση τοῦ Χριστιανισμοῦ πάνω στὴν σωματικὴ υἰεία. Σύμφωνα μετὰ τὰ δεδομένα τῆς Ψυχοσωματικῆς Ἱατρικῆς ἢ Ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος ὄχι μόνον οἱ λειτουργικῆς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ οἱ ὀργανικῆς ἀσθένειες ἔχουν ψυχικῆς αἰτίες. Γι' αὐτὸ ἡ χριστιανικὴ ζωὴ, ποὺ δημιουργεῖ ἐσωτερικὴ χαρὰ, εἰρήνη, γαλήνη, πραότητα, ἐγκράτεια, αἰσθήματα ἀγάπης καὶ γενικὰ ἀρίστη ψυχικὴ υἰεία, ἐξασφαλίζει τὴν ἀρίστη προϋπόθεση τῆς σωματικῆς υἰείας.

Στὴ συνάφεια αὐτὴ θὰ μπορούσαμε νὰ ὑπομνήσωμε καὶ τὴν τεράστια συμβολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἀνάπτυξη τῶν νοσοκομείων καὶ τῆς νοσοκομειακῆς προνοίας, ὅπως καὶ στὴν ἀνάπτυξη τῆς Ἱατρικῆς. Ἄν οἱ Ρωμαῖοι εἶχαν διαδώσει τὴν περιφρόνηση πρὸς τὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμη, τὴν ὁποῖαν θεωροῦσαν ὡς εὐτελὲς ἐπάγγελμα, προσωρισμένο γιὰ δούλους, ἢ ἀρχαία Ἐκκλησία, ἀποβλέποντας στὸν Θεῖο Ἱατρὸ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, θεωροῦσε τὸ ἱατρικὸ ἐπάγγελμα ἀντίστοιχο πρὸς τὸ ἱερατικόν. Ἄπ' τὸν μεγάλο ἀριθμὸ τῶν ἐπιτυμβίων πλακῶν τῶν χριστιανῶν ἱατρῶν πρέπει νὰ συμπεράνωμε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔδινε μεγάλη σημασία στὸ νὰ βρισκεται ἡ Ἱατρικὴ στὰ χέρια τῶν ἱατρῶν.

Τὸ χριστιανικὸ ἦθος ἔπειτα συντελεῖ καὶ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ γνησίου καὶ υἰγιοῦς ἀθλητικοῦ πνεύματος μετὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς πειθαρχίας καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ στὸν ὑπ' ἀρ. 4 πολιτιστικὸν τομέα τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Φιλοσοφίας, ὁ Χριστιανισμὸς ὄχι μόνον τροφοδότησε πάντοτε τὴν φιλοσοφικὴ σκέψη καὶ ἀνοίξε δρίζοντες στοὺς μεγάλους φιλοσόφους, μὰ ἔδωκε καὶ μεγάλη ὄθηση πρὸς ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης. Εἶναι τελειῶς συκοφαντικὸς ὁ ἰσχυρισμὸς, πὼς τάχα ὁ Χριστιανισμὸς προβάλλει τὸ «πίστευε καὶ μὴ ἱερεύνα». Ἦδη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶχε διακηρύξει, πὼς «Κύριος... ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ» (Σοφία Σειραχ λη', 6). Οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐνθάρρυναν τὴν φοίτηση καὶ σ' αὐτὲς τῆς εἰδωλολατρικῆς ἀνώτατης σχολῆς τῆς ἐποχῆς τους. Γενικὰ ὁ Χριστιανισμὸς μετὰ τὴν ἐκλέπτυνση τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθεια προήγαγε τῆς

ἐπιστήμες, πού ἔχουν ὡς σκοπό τὴν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας. Οἱ Χριστιανοὶ ἱεραπόστολοι δίδασκαν στοὺς ἀναλφάβητους πληθυσμούς τῆς Εὐρώπης τὸ ἀλφάβητο καὶ τὴν γραφή καί, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ Ροΐδης, μάθαιναν σ' αὐτούς, πὼς τὰ φτερά τῶν χηνῶν, μὲ τὰ ὁποῖα καθιστοῦσαν ταχύτερα τὰ βέλη, «ἦσαν καὶ πρὸς γραφὴν ἐπιτήδεια». Οἱ μεσαιωνικὲς ἐπισκοπικὲς καὶ μοναστηριακὲς σχολὲς ἦταν τὰ πρῶτα φυτώρια τῆς νεώτερης ἐπιστήμης, ἀπ' τὰ ὁποῖα ἀναπτύχθηκαν τὰ πρῶτα πανεπιστήμια. Χαρακτηριστικὸ εἶναι καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἀναρίθμητοι μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ ὑπῆρξαν διαπρεπεῖς καὶ κορυφαῖοι θεράποντες καὶ ρηξικέλευθοι σκαπανεῖς τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν.

Ἔσον ἀφορὰ ἔπειτα στὸν ὑπ' ἀρ. 5 τομέα, ἡ ἱστορία τῆς Τέχνης μαρτυρεῖ τὴν τεράστια συμβολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν ἀνάπτυξη τῆς Τέχνης. Ἡ Θρησκεία γενικὰ παρέχει στὸ αἰσθητικὸ βίωμα τὸ ἔσχατο θεμέλιο καὶ μεταφυσικὸ ἀγκυροβόλημα. Εἰδικότερα ὁ Χριστιανισμὸς δὲν προσφέρει μόνον ἀναρίθμητα θέματα καλλιτεχνικῆς ἐμπνεύσεως. Ἐπὶ πλέον ὑποβοηθεῖ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ καλλιτέχνη, γιατί, δαμάζοντας τὰ ζωικά πάθη καὶ τὶς ἐνστικτώδεις παρορμήσεις, συντελεῖ στὴν δημιουργία καθαρῶν αἰσθητικῶν βιωμάτων, πού δὲν νοθεύονται ἀπὸ ἡδονιστικὲς ἢ χρησιμοθηρικὲς ροπὲς καὶ ἐπιδιώξεις, μὰ συναρτῶνται πρὸς τὴν ἀνώτερη πνευματικὴ ζωὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ εὐθύνη.

Γιὰ νὰ ἀξιολογήσωμε ὀρθὰ καὶ δίκαια τὴν στάση τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπέναντι στὴν Τέχνη, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσωμε, πὼς ὁ Χριστιανισμὸς βρῆκε φοβερὴ αἰσθητικὴ κατάπτωση, ἀκόμη καὶ σ' αὐτὸ τὸ «κλεινόν» καὶ «ἰσοτερές» ἄστν τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐμφάνισις τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν δίσταζαν νὰ ρυπαίνουσαν καὶ βεβηλώνουσαν μὲ αἰσχρὲς καὶ αἱματηρὲς μονομαχίαις καὶ αὐτὸ τὸ Διονυσιακὸ θέατρο, μέσα στὸ ὁποῖο κατὰ τὸ ἔνδοξο παρελθόν σκόρπιζαν ρίγη συγκινήσεως τὰ ἔργα τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τοῦ Εὐρυπίδη. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Φιλόστρατος, «Ἀθηναῖοι ξυνιόντες εἰς θέατρον τὸ ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει προσεῖχον σφαγαῖς ἀνθρώπων» σὲ τρόπο ὥστε, ὅπως προσθέτει ὁ Δίων ὁ Χρυσόστομος, «πολλάκις ἐν αὐτοῖς τινὰ σφάττεσθαι τοῖς θρόνοις οὗ τὸν ἱεροφάντην καὶ τοὺς ἄλλους ἱερεῖς ἀνάγκη καθίζειν». Ὅστε ὁ Χριστιανισμὸς δὲν κατέστρεψε τὴν ἀρχαία Τέχνη. Τὴν βρῆκε κατεστραμμένη καὶ τὴν πῆρε στὰ εὐλογημένα του φτερά, γιὰ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ στὰ ὕψη, ἐκκολάπτοντας τὸ ἄριστο «καλλιτεχνικὸ βούλε-

σθαι», ὅπως ἀπέδειξαν μὲ τὰ ἔργα τους οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς ἀγίας Σοφίας, ὁ Ρωμανὸς ὁ μελωδός, ὁ Πανσέληνος, ὁ Μιχαὴλ Δαμασκηνός, ὁ Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, ὁ Ντοστογιέφσκυ, ὁ Φρὰ Ἀτζέλικο, ὁ Ντύρερ, ὁ Παλαιστρίνα, ὁ Μπάχ, ὁ Χαϊντελ, ὁ Χάινδν, ὁ Μπετόβεν, ὁ Φρὰνκ, ὁ Γζουνό, ὁ Ρίμσκυ Κορσακόφ, γιὰ νὰ περιοριστοῦμε δειγματοληπτικὰ σὲ μερικοὺς ἀπ' τοὺς μεγάλους μύστες τῆς Τέχνης.

Σήμερα μὲ θαυμασμὸ ὁ κόσμος ἀντικρούει ἰδιαίτερα τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ τέχνη, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἦταν περιφρονημένη. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ στὴν ἀξιολόγηση τῆς βυζαντινῆς τέχνης συνετελέσθη γιὰτὶ ἀπ' ἐνὸς σήμερα γνωρίζομε ὅτι, ἐκτὸς ἀπ' τὸν καλλιτεχνικὸ νατουραλισμὸ, εἶναι παραδεκτὲς καὶ καλλιτεχνικὲς μορφές, ὅπως εἶναι ὁ ἐμπρεσιονισμὸς καὶ ὁ ἔξπρεσιονισμὸς πού ξεφεύγουν ἀπ' τὰ πλαίσια τῆς τεχνικῆς τῆς πιστῆς ἀντιγραφῆς τῆς πραγματικότητας, καὶ ἀπ' ἑτέρου ἔχει πιά κατανοηθῆ, ὅτι γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ ἔκφραση τῶν θρησκευτικῶν βιωμάτων πολὺ καταλληλότερη ἀπ' τὴν αἰσθητικὴ κατηγορία τοῦ κλασσικοῦ ὠραίου εἶναι ἡ αἰσθητικὴ κατηγορία τοῦ «ὑπερόχου» ἢ «ὑψηλοῦ», πού διασπᾷ κάθε φυσιοκρατικὸ «κομοφορισμὸ» καὶ παρουσιάζει μεγαλειώδη ἐσωτερικὸ δυναμισμό. Γι' αὐτὸ ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη δὲν πρέπει νὰ ἔχη καμιά σχέση μὲ τὴν στατικὴ ἀκίνησις, στὴν ὁποία μερικοὶ θέλουσαν νὰ καταδικάσουσαν τὴν ὀρθόδοξη καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ὑποδεικνύοντας τὴν πιστὴ ἀντιγραφὴ καὶ μουσειακὴ διατήρηση παλαιότερων προτύπων ναοδομίας ἢ εἰκονογραφίας, πού, ὅσο καὶ ἂν ἀναδεικνύη μερικὲς φορὲς βιοτουόζους ἀντιγραφεῖς, περιορίζει τὴν ὀρθόδοξη τέχνη σὲ δουλικὴ μίμηση καὶ ἀντιγραφὴ. Ἄλλοίμονο ἂν εἶχαν πιά στερέψει οἱ πηγὲς τῆς ὀρθόδοξης καλλιτεχνικῆς ἐμπνεύσεως καὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ εὑρεθοῦσαν νέες μορφὲς ἐκφράσεως τοῦ μυσταγωγικοῦ καὶ ἀναγωγικοῦ χαρακτῆρος τῆς ὀρθόδοξου αἰσθητικῆς!

(Ἔπεται τὸ τέλος)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Η ΕΛΛΕΙΨΙΣ ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΑΨΙΝ ΓΑΜΟΥ

(ΑΥΤΟΜΑΤΟΝ ΔΙΑΖΥΓΙΟΝ - ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ)

Ἀρχίζομεν τὸ παρὸν ἄρθρον μὲ τὴν θέσιν ἐνὸς καιρίου ἐρωτήματος: Τὸ αὐτόματον διαζύγιον μεταβάλλει τὸν γάμον εἰς πορνείαν;

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑποβολὴν τοῦ ἐρωτήματος τοῦτου τὸσον εἰς ἡμᾶς, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἀρμοδίους ἐκκλησιαστικούς κύκλους καὶ πολιτειακούς παράγοντας δίδουν οἱ μ' (40) καὶ μβ' (42) κανόνες τοῦ Μ. Βασιλείου, εἰς τοὺς ὁποίους κατεφύγομεν προσφάτως, διὰ νὰ βοηθηθῶμεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν δυσκόλου γραφικοῦ τινος χωρίου, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς φλέγον κοινωνικὸν ζήτημα καὶ τῆς ἐποχῆς μας¹. Δέον ἐνταῦθα νὰ δηλώσωμεν, ὅτι ἐπράξαμεν τοῦτο, ἐπειδὴ οἱ κανόνες αὐτοὶ ἐπεκρῶθησαν ὑπὸ (τοῦ β' κανόνος) τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου² καὶ οὕτω κατέστησαν κανόνες τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἔχοντες «δύναμιν οἰκουμενικῶν κανόνων»³.

Οἱ ἐν λόγῳ λοιπόν, κανόνες ὀρίζουν τὰ ἐξῆς:

1) Ὁ μ': «Ἡ (γυνὴ ἢ) παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότου (= τοῦ κυρίου τῆς) ἀνδρὸς ἐαυτὴν ἐκδοῦσα, ἐπόρνευσεν ἢ δὲ μετὰ ταῦτα πεπαρρησιασμένη (= φανερῶ καὶ μετ' ἀδείας) γάμῳ χρησαμένη, ἐγγήματο· ὥστε, ἐκεῖνο μὲν πορνεία, τοῦτο δὲ γάμος· αἱ γὰρ συνθῆκαι τῶν ὑπεξουσιῶν οὐδὲν ἔχουσι βέβαιον»⁴. Καὶ

2) Ὁ μβ': «Οἱ ἄνευ τῶν κρατούντων (= κηδεμόνων) γάμοι πορνεαὶ εἰσιν... ὡς, ἐὰν ἐπινεύσωσιν (=ἐγκρίνωσιν) οἱ κύριοι τὴν συνοίκησιν τότε λαμβάνει τὸ τοῦ γάμου βέβαιον»⁵.

Παρατρέχοντες ἐνταῦθα τὰς ἄλλας λεπτομερείας τῶν κανόνων τούτων, ἃς ἐπιτραπῆ νὰ παραθέσωμεν τὸ γενικὸν νόημα αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἐξῆς: «Οἱ γάμοι τῶν ὑπεξουσιῶν, τῶν μὴ ἐλευθέρων, οἱ ὁποῖοι γίνονται ἄνευ συμφωνίας καὶ ἀδείας τῶν κηδεμόνων, εἶναι πορνεαί, διότι αἱ συμφωνίαι —καὶ μίαι τοιαύτη

συμφωνία εἶναι καὶ ὁ γάμος— τῶν ὑπεξουσιῶν δὲν ἔχουν τὸ βέβαιον». Ἦτο δὲ φυσικὸν οἱ γάμοι αὐτοὶ νὰ μὴ παρέχουν τὴν βεβαιότητα, διότι ὑπὸ τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔζων τότε οἱ δούλοι, ἦτο δυνατὸν οἱ κύριοι τῶν νὰ ἀνατρέψουν τὴν συμφωνίαν καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψουν τὴν συνοίκησιν καὶ τὴν (ἐπι)κοινωνίαν τῶν ἐρχομένων ἄνευ ἀδείας εἰς γάμον δούλων τῶν. Ὁ Ζ. Jhishman, λέγει ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀνεγνώριζε τὰ συνοικέσια τῶν δούλων, «ἐὰν συνήπτοντο παρὰ γνώμην τῶν κυρίων... διότι οἱ δούλοι δὲν ἠδύναντο νὰ διαθέτῳσι ἐλευθέρως τὰ ἐαυτῶν πρόσωπα καὶ συνεπῶς δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ ἐκπληρῶσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν τῆς ἰσοθίου ἐν γάμῳ κοινωνίας»⁶. Μὴ δὲ νομισθῆ, ὅτι αὐτὴ ἡ ἰσοθιότης εἶναι ἀπαίτησις ἐκκλησιαστικῆς μόνον διατάξεως. Κατὰ τὸν ὀρισμὸν, ὅστις κατὰ πρῶτον ἀπαντᾷ παρὰ τῷ νομοδιδασκάλῳ Μοδεστίνῳ, «Γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνάφεια, καὶ σ υ γ κ λ ή ρ ω σ ι ς τ ο ὦ β ί ο υ π α ν τ ὄ ς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία»⁷.

Συμπεραίνομεν, λοιπόν, ὅτι ἀπαραίτητον στοιχεῖον προϋποθέσεις διὰ τὴν σύναψιν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ γάμου εἶναι τὸ βέβαιον, ἢ βεβαιότης, ὅτι ὑπάρχουν αἱ προϋποθέσεις νὰ τηρηθῆ ἡ ἰσοθιότης εἰς τὸν συναπτόμενον γάμον. Τὴν βεβαιότητα δὲ αὐτὴν ἐπιδιώκουν νὰ ἐνισχύσωσιν καὶ οἱ νόμοι τῆς Πολιτείας⁸. Ἐν ἄλλοις λόγοις, θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐφ' ὅσον εἰς τὸν γάμον δὲν ὑπάρχει ἡ βεβαιότης, ἢ σταθερότης, ἢ ἰσοθιότης, οὗτος μεταβάλλεται, μεταπίπτει εἰς πορνείαν, ὡς λέγουν καὶ οἱ ἀνωτέρω κανόνες. Διὰ τὴν συμβαίνει τοῦτο, θὰ ἤξιζε τὸν κόπον νὰ ἀναλύσῃ τις κάποτε, συγκρίνων τὸν γάμον μὲ τὴν πορνείαν ἀπὸ ψυχολογι-

6. J. Z h i s h m a n - Μ. Ἄποστολοπούλου, Τὸ δίκαιον τοῦ γάμου, τόμ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1912, σελ. 522.

7. Α. Χ. Κ ρ α σ σ ᾶ - Χ. Π ρ ᾶ τ σ ι κ α, Σύστημα ἀστικῶν δικαίων, Τόμ. Α': Οἰκογενειακὸν δίκαιον, Ἐκδ. Ε', Ἐν Ἀθήναις 1927, σελ. 6-7 καὶ J. Z h i s h m a n - Μ ε λ. Ἄποστολοπούλου, τὸ Δίκαιον τοῦ γάμου, τόμ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1912, σελ. 3, ὑποσημ. Διὰ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου, ὅστις «ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σεμνότητα ὑπερβάλλει πάντας τοὺς ἄλλους ὀρισμούς... ἐκφράζεται: ἕως ἀκριβῶς ὁ τοῦ γάμου οὐσιώδης χαρακτήρ» (α ὕ τ ὄ θ ι, σελ. 179).

8. Π ρ β λ. Γ. Κ ω σ τ α ρ ᾶ, Ἐπὶ τῶν λόγων διαζυγίου, Ἀθήναι 1976 (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας»), σελ. 8: «Διὰ τὴν διατήρησιν τῆς οἰκογενεῖας συμφέρον ἔχει ἡ πολιτεία, ἢ ὁποία τὴν προστατεύει καὶ διὰ συνταγματικῆς διατάξεως». Π ρ β λ. ἄρθρον 21 τοῦ συντάγματος τοῦ 1975.

1. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι τὸ Α' Κορ. 7,21: «Δούλος ἐκλήθη; μὴ σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι· ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι». Ἡ ἐπ' αὐτοῦ σχετικὴ ἐργασία θὰ δημοσιευθῆ, Θεοῦ θέλοντος, προσεχῶς.

2. Ἀ μ. Ἀ λ ι β ι ζ ᾶ τ ο υ, Οἱ ἱεροὶ κανόνες καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι, Ἐκδ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1949, σελ. 354. Ἀ γ α π ῖ ο υ Ἱ ε ρ ο μ ο ν ᾶ χ ο υ - Ν ι κ ο δ ῆ μ ο υ Μ ο ν α χ ο ὦ, «Πηδάλιον», Ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθήναι, σελ. 586.

3. Α ὕ τ ὄ θ ι, σελ. 19' (ζ') καὶ 586.

4. Γ. Ρ ᾶ λ λ η - Μ. Π ο τ λ ῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ Ἱερῶν κανόνων, τόμ. Δ', Ἀθήνησιν 1854, σελ. 185.

5. Α ὕ τ ὄ θ ι, σελ. 189.

κῆς - ψυχιατρικῆς, βιολογικῆς, ἠθικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς σκοπιᾶς⁹.

Πάντως περὶ τῆς ὀρθότητος καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου τῆς ὑπάρξεως τῆς προϋποθέσεως τοῦ στοιχείου τούτου τῆς ἀσφαλείας καὶ σταθερότητος δὲν τίθεται ἀμφιβολία δι' ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, ἐφ' ὅσον τὸ ὀρίζουν οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀλάθητοι καὶ τὸ κύρος αὐτῶν καθολικὸν καὶ ἀπόλυτον. Τὸ ἀπόλυτον καὶ αἰώνιον αὐτῶν κύρος¹⁰ θεμελιούται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι καὶ τὸ κύρος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐθέσπισαν, εἶναι ἀπόλυτον καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν ἀλάθητοι, ἐπειδὴ ἀποτελοῦν τὸ στόμα ἢ τὸ ὄργανον ἐκφράσεως τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι «στῦλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας» (Α' Τιμ. 3,15)¹¹.

Μετὰ τὰ προκαταρκτικὰ ταῦτα δύναται νὰ θέσῃ τις τὸ ἐρώτημα: Ἡ καθιέρωσις τοῦ αὐτομάτου λεγομένου διαζυγίου¹² παρέχει εἰς τὸν γάμον βεβαιότητα καὶ σταθερότητα ἢ τὸν καθιστᾷ ἐξ ὑπαρχῆς ἀβέβαιον καὶ ἀσταθῆ; Νομίζομεν ὅτι ἡ ἀπάντησις εἶναι προφανής. Ἐφ' ὅσον ἕνας ἐκ τῶν συζύγων θὰ ἔχη τὸ δικαίω-

9. Θὰ ἠδύνατό τις π.χ. νὰ εἴπῃ, ὅτι συμβαίνει τοῦτο, ἐπειδὴ ἔχομεν ἔξαρσιν τῆς ἀμοιβαίας δυσπιστίας καὶ καχυποψίας μεταξὺ τῶν δύο φύλων καὶ μείωσιν τῆς ἀφοσιώσεως, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σταθερᾶς συναισθηματικῆς σχέσεως. Ἐπειδὴ δηλ. ἔχομεν ὑποβάθμισιν τῶν ἀνωτέρων αἰσθημάτων («συναισθηματικὴν ἀναπηρίαν») καὶ θεοποίησιν τοῦ σέξ, τὸ ὅσοτον χρησιμοποιεῖται πλέον ὡς ὄπλον κατὰ τῆς ἀνίας καὶ ὡς ἐπιβεβαιώσις τοῦ ἐγώ. Πρβλ. Ἐφῆμ. «Νέα» (Ε. Σταυρολάκη), τῆς 12.11.1979: «Καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς... σάρκας δύο!»

10. Πρβλ. Κ ω ν. Μ ο υ ρ α τ ῖ δ ο υ, Τὸ αἰώνιον κύρος τῶν ἱερῶν κανόνων, Ἀθήναι: 1972.

11. Πρβλ. Π α ν. Τ ρ ε μ π ἑ λ α, Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Β', Ἀθήναι 1959, σελ. 402 καὶ Ἰ ω. Κ α ρ μ ῖ ρ η, Ὀρθόδοξος Ἐκκλησιολογία (Δογματικῆς Τμημα Ε'), Ἀθήναι: 1973, σελ. 638, 685 ἐξ.

12. Ὅταν λέγομεν «αὐτόματον» διαζύγιον δὲν σημαίνει, ὅτι ἐκδίδεται διαζύγιον ἄνευ προηγουμένης διαδικασίας. Αὐτόματον διαζύγιον ἐπεκράτησε νὰ λέγεται τὸ διαζύγιον, τὸ ὅσοτον λαμβάνει ὁ ὑπαίτιος (ὁ ἐνοχος) σύζυγος εἰς θάρος τοῦ ἀναιτίου (τοῦ ἀθώου). Διὰ τοῦ τρόπου δηλ. τοῦτου ἐπιβραβεύεται, δικαιώνεται ὁ ἀδικῶν, καὶ τιμωρεῖται, ὅπως εἶπεῖν, ὁ ἀθῶος, ὁ ἀδικούμενος. Τοιοῦτοτρόπως φθάνομεν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐννόμου, τῆς νομίμου ἀδικίας. Ὅποια πρόδοσις! Καὶ νὰ ἀναλογισθῇ κανεὶς, ὅτι καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὅσοτον πολλοὶ κατηγοροῦν ὡς ὀπισθοδρομικόν, ἠκολούθουν τὴν ἀρχὴν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ νόμοι ὄφειλον νὰ προστατεύουν τοὺς ἀδυνάτους καὶ ἀδικουμένους. Πρβλ. τὴν Νεαράν (=νόμον) τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τὴν λέγουσαν: «Τοῖς γὰρ ἐλαχιστοτέροις καὶ ἀσθενέσιν ἢ παροῦσα διάταξις χαρίζεται τὴν ροπήν (=δύναμιν) ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν δυνατῶν καὶ μᾶλλον ἰσχυροτέρων ἐκτέθειται» (Ράλλη - Ποταλῆ, τόμ. Β', σελ. 501).

μα, ἄνευ ὑπαιτιότητος τοῦ ἑτέρου συζύγου ἢ καὶ συναινέσεως αὐτοῦ νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν λύσεως τοῦ γάμου καὶ νὰ λάβῃ διαζύγιον, σταθερότης, βεβαιότητος καὶ ἀσφάλεια τοῦ γάμου τούτου δὲν ὑφίσταται.

Αἱ παρατηρήσεις αὐταὶ βεβαίως ἰσχύουν κατ' ἐξοχὴν διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς καθιερώσεως, τῆς μονίμου θεσπίσεως τοῦ αὐτομάτου διαζυγίου, ὅποτε ὁ γάμος θὰ συνάπτεται ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω δυσμενεῖς προϋποθέσεις, τ.ἐ. ὑπὸ ὄρους διαλύσεως¹³, ὅπως ἐπίσης ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς περιοδικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου ὑπὸ τῆς πολιτείας. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἡ κατάληξις πρὸς τὴν πορνεῖαν φαίνεται ἐναργέστερον ἐκ τοῦ ἐξῆς φαινομένου. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ νόμος θεωρητικῶς ἀπαιτεῖ τὴν πάροδον 7-10 ἐτῶν, διὰ νὰ ἐπιτραπῇ ἡ λύσις ἐνὸς νεκροῦ λεγομένου γάμου, ὅμως εἰς τὴν πράξιν ὁ χρόνος αὐτὸς εἶναι δυνατόν νὰ συντμηθῇ μέχρι καὶ μιᾶς (!) ἡμέρας. Διότι καὶ ἀπὸ τῆς ἐπομένης ἡμέρας τοῦ γάμου ἢ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ «νεκροῦ», θὰ εἶναι δυνατόν ὁ εἷς τῶν συζύγων νὰ ἀπειλῇ τὸν ἕτερον, ὅτι θὰ λύσῃ τὸν γάμον ὅταν συμπληρωθῶν τὰ 7-10 ἔτη. Ὅποτε θὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτόν, θὰ τὸν ἐκδιώξῃ νὰ τοῦ παρέχῃ τὸ διαζύγιον κατὰ συναίνεσιν ἀμέσως, ὥστε νὰ μὴ «περάσουν τὰ χρόνια» (καὶ γηράσῃ) καὶ δὲν θὰ δύναται νὰ συνάψῃ ἕτερον γάμον.

Ἀντιθέτως αἱ παρατηρήσεις αὐταὶ δὲν ἰσχύουν διὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἔχη τὸ δικαίωμα ὁ οἰκεῖος ἐπίσκοπος ἢ συνοδικὴ τις ἐπιτροπὴ κατόπιν ἐξετάσεως μετὰ μεγάλης περιοκίψεως καὶ ἐξ ἀνάγκης, τ.ἐ. κατ' οἰκονομίαν νὰ λύῃ τοιοῦτον «νεκρὸν» γάμον, ὁ ὁποῖος κατέστη καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων «ἀβίωτος». Καὶ δὲν ἰσχύουν διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, διότι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ ἐπετυγχάνετο περισσότερον ἡ ζητουμένη ἐν τῷ γάμῳ βεβαιότης καὶ σταθερότης καὶ διὰ τὸν ἐξῆς λόγον: Διότι π.χ. ἡ γυνὴ φοβουμένη ἐνδεχομένην προσφυγὴν τοῦ ἀνδρός της εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐπιτροπὴν, καὶ λήψιν παρ' αὐτῆς ἀδείας πρὸς λύσιν τοῦ γάμου, θὰ ἐπρόσχε τὴν συμπεριφορὰν της ἔναντι τοῦ ἀνδρός της καὶ δὲν θὰ «τοῦ ἔκανε τὸν βίον ἀβίωτον», ὥστε νὰ ἀναγκασθῇ νὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ¹⁴.

13. Ἀκόμη καὶ «τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον θεώρει τὸν γάμον μόνον κατὰ τοῦτο ὡς ἰσθμῖον ἀδιάσπαστον ἔνωσιν, καθ' ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ συναφθῇ ὅστος ἐπὶ ὀρισμένον χρόνον ἢ ὑπὸ ὄρους διαλύσεως» (J. Z h i s h m a n, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 183 - 184).

14. Ὁ σοφὸς Σολομὸν ἔλεγεν: «Ὅσπερ ἐν ἑλίφ σκώληξ, ὅσως ἄνδρα ἀπόλλυσι (= καταστρέφει) γυνὴ κακοποιὸς» (Παροιμ. 12,4). Καὶ ἀλλαχού: «Κρεῖττον (= προτιμότερον) οἰκεῖν ἐν γῆ ἐρήμῳ ἢ μετὰ γυναικὸς μαχίμου καὶ γλωσσώδους καὶ ὀργίλου» (Παροιμ. 21, 19). Ἐνθ' ἀντιθέτως «Σοφαὶ γυναικες ὠκοδόμησαν οἶκους» (Παροιμ. 14,1). Πρβλ. Π α ν. Μ π ο ὄ μ η, Περὶ τοῦ ἐγγάμου καὶ ἀγάμου βίου τῶν χριστιανῶν, Ἀθήναι: 1979, σελ. 7.

Έπομένως, ή σχετική απόφασις - πρότασις τής 'Ιεραρχίας τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος¹⁵ ήτο πλησιέστερα και πρὸς τὰ πράγματα (ρεαλιστικότερα) και πρὸς τὸν σκοπὸν τής ὑπάρξεως τῶν νόμων, ἀπὸ τὸν ὑπ' ἀριθμ. 868) 13.2.1979 Νόμον ὅστις τελικῶς ἐθεσπίσθη ὑπὸ τής Πολιτείας¹⁶. Ἄς ἀφήσωμεν τὸ γεγονός, ὅτι εἶναι και συνταγματικότερα, διότι και πρὸς τοὺς κανόνas τής 'Εκκλησίας περισσότερον σύμφωνος εἶναι, οἱ ὅποιοι κατοχυροῦνται ὑπὸ τοῦ 'Ελληνικοῦ συντάγματος¹⁷ τοῦ 1975 και πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ σύνταγμα, τὸ ὅποιον προστατεύει τὴν διατήρησιν τής οἰκογενείας¹⁸.

Δι' αὐτῆς θὰ ἀπεφεύγεται και ὁ προκληθεὶς σάλος μεταξὺ τῶν πιστῶν και τῶν πολιτῶν και ἡ διάστασις μεταξὺ κράτους και 'Ιεραρχίας και δὲν θὰ ἐγίνετο λόγος περὶ πολιτικοῦ γάμου.

Και ἐπειδὴ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ θέμα τοῦ πολιτικοῦ γάμου, ὁ ὅποιος ἐθεωρήθη ὑπὸ πολλῶν μεριδῶν ὡς πανάκεια διὰ τὴν λύσιν τῶν διαφόρων προβλημάτων τῶν δημιουργουμένων ἐκ τοῦ «αὐτομάτου διαζυγίου», ἂς ἐπιτραπῆ νὰ συνεχίσωμεν τὸ παρὸν ἄρθρον μὲ ἓνα ἄλλο ἐρώτημα: Μήπως και ὁ πολιτικὸς γάμος ἐφ' ὅσον θὰ ἐπιτρέπη τὴν διάλυσιν τής συμβιώσεως τῶν συζύγων μετα' ὀρισμένον χρόνον, πάλιν δὲν θὰ μεταβάλλῃ τὸν συναφθέντα γάμον εἰς πορνείαν; Ἐφ' ὅσον δηλαδὴ ὁ πολιτικὸς γάμος θεσπίζεται διὰ νὰ παρέξῃ δυνατότητα εὐχερεστεράs λύσεως τοῦ γάμου, και ἐπομένως

15. Ἀπόφασις τής 25-1-1979: «Διὰ τὴν φιλόνηθρον ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῶν ἐν διαστάσει τελοῦντων συζύγων, λόγω μακροχρονίου διακοπῆς τής ἐγγάμου συμβιώσεως, θεωρεῖ ἀναγκαίαν τὴν κατασφάλισιν τῶν ἀναίτιων μελῶν τής συζυγίας». Διὰ τοῦτο προσέθετε: «Πρὸ πάσης διαδικασίας, ἐπὶ αἰτήσεως διαζυγίου ἀπαιτεῖται ἐξέτασις ἐκάστηs ἐπὶ μέρους περιπτώσεως και γνωμοδοτήσις περὶ τοῦ παραδεκτοῦ ταύτης ὑπὸ εἰδικοῦ κεντρικοῦ γνωμοδοτικοῦ ὄργανου συνιστωμένου ἐκ πέντε Μητροπολιτῶν, ἐν οἷs και ὁ κατὰ περίπτωσιν οἰκείος Μητροπολιτῆς, ὀρίζομενον ὑπὸ τής 'Ιεραρχίας και ἐνὸς Ἐρέτου ὀριζομένου ἀρμοδίου, μετα' τῶν ἀναπληρωτῶν αὐτῶν». («Ἐκκλησία», τόμ. ΝΣΤ' (1979), σελ. 66. Πρβλ. και «Ὁρθόδοξος Τύπος», ἀριθμ. 342 τής 2-2-1979).

16. Πρβλ. «Ἐφημερίς τής Κυβερνήσεως», Τεῦχ. Α', ἀριθμ. 30, τής 17-2-1976, σελ. 1, ἄρθρον 1, παρ. 1: «Ἐκάτερος τῶν συζύγων δύναται νὰ ζητήσῃ τὸ διαζύγιον ἐὰν ἐπῆλθε διακοπὴ τής ἐγγάμου συμβιώσεως, διήρκεσε δὲ αὐτὴ ἐπὶ ἐξ τουλάχιστον συναπτὰ ἔτη, μέχρι τής καταθέσεως τής πρὸς τοῦτο ἀγωγῆs».

17. Σύνταγμα τοῦ 1975, ἄρθρον 3, παρ. 1. Ἡ περικοπή, ἡ ὅποια περιλαμβάνει τὴν ἐν λόγω συνταγματικὴν ἐπιταγήν ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τής Ἑλλάδος... τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὡς ἐκεῖναι (αἱ ἄλλαι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι), τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικούς και συνοδικούς κανόνas και τὰς ἱεράs παραδόσεις». Πρβλ. και τὸ ἄρθρον 1 τοῦ 590) 1977 Νόμου ἢ Καταστατικοῦ χάρτου τής Ἐκκλησίας τής Ἑλλάδος.

18. Ἴδε ἄνωτ. ὑπασ. 13.

κλονίζει τὴν βεβαιότητα και αἶρει τὴν σταθερότητα ἐν αὐτῷ δὲν ὀδηγεῖται πρὸς τὸν θεσμόν (!) τής πορνείας και τοὺς συνερχομένους δὲν ὀδηγεῖ πρὸς τὴν πορνείαν;

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐπικαιρότητα και μεγάλην σπουδαιότητα ἀποκοῦν και οἱ λόγοι τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οἱ ὅποιοι περιέχονται εἰς τὴν και ἄνωτῆρον μνημονευομένην Νεαράν - διάταξιν. Οὗτος ἐξ ἀφορμῆς τοῦ γεγονότος, ὅτι πολλοὶ κύριοι δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς δούλους τῶν νὰ συνάψουν γάμον δι' ἱερολογίας, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο, ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἀπέκτον τὴν ἐλευθερίαν τῶν, ὄριζε διὰ τής ἐν λόγω διατάξεως τὰ ἐξῆς: «Οἱ μὴ μεθ' ἱερολογίας ἀλλήλους συνάπτοντες τοὺς δούλους, οὐχὶ θεοφιλῆ γάμον συνιστῶσιν ἐν αὐτοῖs, ἀλλ' ἐκπορνέουσιν ἀσάν μιξίν κρατύνουσιν» οὗs γὰρ μὴ συνάπτει Θεός, δι' ἱερολογίας παραλαμβανόμενος, οὔτοι πάντες εἰς ἁμαρτίαν συνέρχονται¹⁹.

Ἄς μὴ λησμονῶμεν (διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὀλίγον και τὴν Ἱστορίαν), ὅτι ὁ πολιτικὸς γάμος ἐθεσπίσθη ὑπὸ τής πολιτειακῆς ἐξουσίας, ὑπὸ τής κοινωνίας, διὰ νὰ παρέχεται μεγαλυτέρα βεβαιότηs κατὰ τὴν συναψιν τοῦ γάμου εἰς τοὺς συνερχομένους και εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον ἔναντι ἐκείνης, ἡ ὅποια παρείχεται, ὅταν οὔτος συνήπτετο μόνον μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν²⁰. Ἐν συνεχείᾳ δὲ και ὁ θρησκευτικὸς ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ γάμος ἀνεγνωρίσθη και καθιερώθη ὑπὸ τής πολιτείας, διὰ νὰ παρέχεται ἀκόμη μεγαλυτέρα βεβαιότηs εἰς τὰ ἄτομα, εἰς τὰς οἰκογενείας και εἰς τὴν κοινωνίαν ἔναντι ἐκείνης, ἡ ὅποια παρείχεται διὰ τοῦ πολιτικοῦ γάμου²¹. Και ἡ πορεία αὐτὴ βεβαίως εἶναι μία πρόδοδος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν, ἐξέλιξιν και ὀλοκληρώσιν τοῦ προσώπου, τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ και τής κοινωνίας.

Πῶs ὁμως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι προοδεύομεν, ὅταν διὰ τής νῦν θεσπίσεως τοῦ πολιτικοῦ γάμου θὰ βαδίσωμεν ὀπίσω πρὸς τὴν ἀβεβαιότητα και ἀνασφάλειαν μὲ (τὸ ὀλιγότερον) τὰς ποικίλας ψυχονευρωτικὰς διαταραχὰs και οἰκογενειακὰς και κοινωνικὰς ἀναταραχὰs²². Ἀναμφιβόλως αὐτὸ δὲν εἶναι πρόδοδος εἶναι ὀπισθοδρομίαιs.

19. Ράλλη - Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 502-503.

20. Πρβλ. (J. Z h i s h m a n, ἐνθ. ἄνωτ., τόμ. Α', σελ. 10-11.

21. Πρβλ. αὐτόθι, σελ. 13 ἐξ.

22. Ἐνδεικτικῶs μεταφέρομεν ἐνταῦθα τοὺς λόγους τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Κ. Τριανταφυλλοπούλου: «Ἐχει βεβαιωθῆ στατιστικῶs ἐπὶ τῆs ἑσσεῖ τῶν στατιστικῶν τοῦ BERTILLON και τής συγκρίσεως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτοκτονιῶν και τής ἐκτιμήσεως, ἣν ἐπεχείρησεν ὁ DURKHEIM, ὅτι νόμος καθιστῶν ὑπεράγαν εὐχερὲs τὸ διαζύγιον ἐπιφέρει ἐν τὸν ἐγγαμονθίον δ υ σ μ ε ν ὦ ς» (Πρακτικὰ τής Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆs τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος. Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, 1933, σελ. 612).

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΚΕΨΕΩΣ ΕΠΙ ΤΟΥ Γ Α Μ Ο Υ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ*

1. Η δυνατότης του αγαπᾶν αποτελεί τὴν σφραγίδα τῆς εἰκόνης τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου (Α' Ἰω. 3, 1). Ἐν τῇ πραγματικότητι τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ χριστιανικὸς γάμος προϋποθέτει τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ὡς ἔχοντα ὄχι μόνον ἐκδηλώσεις φυσιολογικᾶς, ψυχολογικᾶς καὶ κοινωνικᾶς, ἀλλ' ἐπίσης ὡς πολίτην τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, κεκλημένον νὰ θέτῃ εἰς παραλληλισμὸν τὴν γήϊνην ζωὴν του μὲ τὰς αἰωνίους ἀξίας. «Ὅτε ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἐνώνονται κατὰ τὸν γάμον, λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (P.G. 61) 215 καὶ 62) 387), δὲν σχηματίζουν μίαν ἐκὼνα γήϊνου πράγματος, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ». Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἐνώγονται λοιπὸν εἰς ἓνα τρίτον ὄρον ποῦ εἶναι ὁ Θεός, ὅπως τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον ρίπτονται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Λόγου, ὅπως ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐνώγονται ἐν τῷ Πνεύματι: ὁ ἀνασταθθεὶς εἰς Νέον Ἀδὰμ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, φέρων εἰς τὴν πλευρὰν του τὴν Εὔαν, κάμει τὸν Ἅγιον Χρυσόστομον νὰ λέγῃ ἀκόμη ὅτι «Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν συνδέεται μὲ τοὺς δεσμοὺς τοῦ γάμου, δὲν φέρει ἐν ἑαυτῷ ὀλόκληρον τὸ εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἦμισυ αὐτοῦ» (P.G. 62) 387).

2. Οὕτως ὁ Χριστιανικὸς γάμος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον (Ἐφ. 5, 32) ἐφαρμόζεται ὡς μυστήριον εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνάγει τὴν ἀρχὴν του πρὸ τῆς πτώσεως. Διὰ τῆς «ἀναμνήσεως» τοῦ μυστηρίου, λέγει ὁ Καθηγητὴς Εὐδοκίμωφ, ἡ ἀγάπη ἐπαναφέρει ἐπὶ τῆς γῆς τὸ παραδεισιακὸν προσεῖτον. Θὰ ἐλέγομεν συνεπῶς ὅτι ἡ ὀρθόδοξος ἀντίληψις εἶναι κατὰ δάθος προσωποποιημένη, ἡ γαμμαία

* Τὸ παρὸν ἄρθρον ἐλήφθη ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ὁρθόδοξος Μαρτυρία καὶ Σκέψις», Ἀριθ. 19, Ἰούνιος - Αὐγούστος 1979.

Βεβαίως δὲν ὀμιλοῦμεν διὰ τὴν θέσπισιν ἢ μᾶλλον ἀ ν α γ κ α ί α ν ἀναγνώρισιν τοῦ πολιτικοῦ ἐκείνου γάμου, ὁ ὁποῖος συνάπτεται ἐνταῦθα ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ δύο μὴ ὁμοδόξων προσώπων (ὡς πράττουν καὶ οἱ ἰδικοὶ μας μετανάσται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ γενικῶς εἰς τὴν ἀλλοδαπήν). Καὶ δὲν ὀμιλοῦμεν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῆς Πολιτείας μας αὐτοῦ τοῦ πολιτικοῦ γάμου, διότι ἀναμφισβητήτως οὕτω θὰ παρέχεται βεβαιότης (ἔστω μερικὴ) καὶ ἀσφάλεια εἰς τοὺς συνάπτοντας αὐτὸν ἀλλοδαποὺς ἢ ἑτεροδόξους. Γενικῶς, ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν βεβαιότητα καὶ διατήρησιν ἐνὸς συναφθέντος γάμου πρέπει νὰ θεσπίζεται καὶ νὰ ἀναγνωρίζεται, ὅτι κλονίζει αὐτὸν καὶ τὸν μεταβάλλει εἰς πορνείαν πρέπει νὰ καταδικάζεται, νὰ ἀποφεύγεται καὶ νὰ ἀνατρέπεται.

κατάστασις οὕσα μίᾳ εἰδικῇ κλήσει διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐν Θεῷ πληρότητος καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀμαρτωλοῦ καταστάσεως τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς ἐγωκεντρικῆς ἀπομονώσεως καὶ τοῦτο διότι ὁ τύπος τῆς γαμμαίας ἀγάπης θὰ εἶναι οὐσιαστικῶς φορεὺς τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀντὶ νὰ εἶναι ἐκκεντρικὸς καὶ ἐγωϊστῆς, νὰ ἀποβῇ ὁμόκεντρος ἐν πάσῃ.

3. Ἄλλ' ἡ πτώσις διέστρεψε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, διαχωρίζοντάς τιν εἰς κακὴν ἀρρενότητα καὶ κακὴν θηλυκότητα καὶ θυθίζοντάς τιν εἰς μίαν διηγετικὴν κίνησιν ἑλξέως καὶ ἀπωθήσεως, διασπῶσα ταιουτοτρόπως τὴν πρωταρχικὴν ἐνότητα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον «ἀνὴρ ἢ γυνή» ἀλλὰ «ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή», ὁ σύνδεσμος «καὶ» ἐκφράζων τὴν πληρότητα τῆς εἰκόνης τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀφυπνίσθη τὸ φύλον, ὡς ἐπανάστασις ἐναντίον τοῦ πνεύματος, ὡς αὐτόνομον στοιχεῖον, ὡς ἑλξίς, ὡς πάθος* καὶ ὄχι μόνον ὡς ἀνυπότακτον εἰς τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καθυποτάσσον τὸ πνεῦμα. Ἡ ζωὴ τοῦ φύλου ἀπώλεσε τὴν ἀρχικὴν τῆς ἁρμονίας καὶ ἔλαβε ἓνα τραγικὸν χαρακτήρα. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἡ ἔλευσις τῆς Βασιλείας θὰ συμπέσῃ κατ' ἀνάγκην μὲ τὴν τελείαν ὀριμότητα τῆς συζυγικῆς ἀγάπης ἐν ἐνὶ προσώπῳ, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἀνακεφαλαιωμένη πραγματικότης ἐν Χριστῷ, κατάρρησις ἐνόχου καταστάσεως μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπου ἀκριβῶς ἐγκαθίσταται ἡ φιληθονία, καὶ παροχὴ δυνατότητος ἀποφυγῆς τοῦ ἀδιεξέδου τῆς ἐλαττωματικῆς καταστάσεως τῆς ἀρρενότητος καὶ τῆς θηλυκότητος καὶ εἰσόδου εἰς τὸ ἄπειρον τῆς ἐπανευρεθείσης καὶ ἐκπληρωθείσης πραγματικῆς πρωταρχικῆς ἀκεραιότητος.

Κλείοντες τὸ παρὸν σύντομον ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ἐγράψαμεν ἐξ ἀφορμῆς τῶν λόγων τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ ὁποῖου τὴν 1600ὴν ἐπέτειον ἀπὸ τοῦ θανάτου του κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐορτάσαμεν, θὰ ἠθέλομεν νὰ σημειώσωμεν καὶ τὰ ἑξῆς: Ὅτι τοῦτο δημοσιεύομεν, διὰ νὰ συμβάλωμεν εἰς τὴν συνειδητοποίησιν τῶν ὑποκρυπτομένων κινδύνων ἐκ τῆς γενικῆς θεσπίσεως τοῦ αὐτομάτου διαζυγίου καὶ τοῦ πολιτικοῦ γάμου, καὶ διὰ νὰ ἀναλάβωμεν οἱ ἁρμοδίοι ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ παράγοντες τὰς εὐθύναις των ἐναντι τοῦ θεομοῦ τῆς οἰκογενείας, ἐναντι τοῦ ἔθνους μας καὶ ἐναντι τῆς πορείας καὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΟΤΜΗΣ δ. Θ.

4. Ἐπίσης, τὸ περιεχόμενον τοῦ μυστηρίου θὰ εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀλλαγὴ, ἡ μεταμόρφωσις μιᾶς ἀνθρωπίνης ἀγάπης, εἰς μίαν νέαν πραγματικότητα, οὐρανόθεν μὲν προελεύσεως, ἀλλ' ἐνσαρκουμένης διὰ τῆς χάριτος εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν. Ἡ πραγματικότης αὐτὴ εἶναι ἐσχατολογικῆς φύσεως, προεικονίζουσα, εἰς μίαν βασικήν ἐμπειρίαν, ὑπὸ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως, τὴν δόξαν τῆς Βασιλείας. Διὰ τοῦ μυστηρίου, ἡ κοινωνικὴ τοποθέτησις τοῦ ζεύγους καὶ τῆς οἰκογενείας λαμβάνει τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκ τῶν Ἄνω, ἐκ τῆς θεοποιοῦ χάριτος τῆς Ἐνσαρκώσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως.

5. «Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν» (Ἐφεσ. 5, 32). Τὸ πέμπτον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῆς ἀποκαλύπτει πραγματικῶς τὸ νέον στοιχεῖον τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, δηλαδὴ τὴν δυνατότητα τῆς μεταμορφώσεως τῆς ἐνότητος τῶν συζύγων εἰς μίαν νέαν πραγματικότητα, τὴν πραγματικότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, ὁ πραγματικὸς χριστιανικὸς γάμος δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ εἶναι μοναδικός, ἔχι ἐκ τοῦ γεγονότος ἐνὸς ἀφηρημένου νόμου, ἢ μιᾶς ἠθικῆς ἀπαγορεύσεως, ἀλλὰ ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ του, ὡς Μυστήριον τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον μᾶς εἰσάγει εἰς τὴν αἰώνιον χαρὰν τῆς αἰωνίου ἀγάπης.

6. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ χριστιανικὴ θεώρησις τοῦ γάμου προσκορθεῖ εἰς τὴν πρακτικὴν ἐμπειρικὴν πραγματικότητα τῆς «πεπτωκυίας» ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ἐνίοτε μᾶς φαίνεται, ὅπως ἐξ ἄλλου αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ συνόλῳ του, ὡς ἕνα ἀπραγματοποιήτον ἰδεώδες. Ἄλλ' ἡ διαφορὰ μεταξύ «μυστηρίου» καὶ «ιδεώδους» εἶναι ἀκριβῶς ὅτι τὸ μυστήριον δὲν εἶναι μία φαντασιώδης ἀφαίρεσις, ἀλλὰ ἐμπειρία, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι μόνος ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐνεργεῖ, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐν ἐνώσει μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ ἀνθρωπότης κοινωνεῖ μετὰ τῆς ὑψίστης πραγματικότητος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χωρὶς νὰ παύῃ νὰ εἶναι «ἀνθρωπότης» καὶ τοῦτο διὰ τοῦ χαρίσματος τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς Πεντηκοστῆς ἐμφανίζει τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ ὁποία εἶναι ὁ ὑπέρτατος σκοπός, ὅπως αὐτὸς ὁ ἴδιός ὁ Χριστὸς μᾶς προσδιώρισεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ του: «ἵνα ἐν ᾧσιν, ὡς ἡμεῖς ἐν ἑσμεν» (Ἰωαν. 17, 22 - 23). Οὕτως, ἐν τῇ θεῖᾳ ζωῇ, ὅπου ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθεὶς κόσμος μεταμορφοῦται ἐκ τῶν ἔσω, τὸ ἀδύνατον ἀποδαίνει δυνατόν, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος, λόγῳ τῆς ἐλευθερίας του, λαμβάνῃ ἐκείνο τὸ ὁποῖον τοῦ προσφέρει ὁ Θεός. Διότι μόνον ἐν Χριστῷ, ἐν τῇ σωτηριώδει σχέσει ἐνώσεως μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χριστιανὸς ἀναζητεῖ τὴν συμφιλίωσιν τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναίκος, τοῦ ἀρρενοῦ καὶ τοῦ θήλεος, τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ προσώπου.

7. Ὁ Χριστιανισμός, ἔστω καὶ ἂν ἐνίοτε ὠρισμένα μορφωτικὰ κείμενα τὸν παρεμόρφωσαν, ἔθεσε ὀριστικῶς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ προσώπου καὶ ἐπομένως, ὅτι ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ εἶναι ἀμφότεροι πρόσωπα περισσό-

τερον ἀπὸ ἕνα, ἀ π ὅ λ υ τ α. Ταυτοχρόνως ὁ Χριστὸς ἀνεστύλωσε τὴν καλὴν πολικότητα τῆς ἀρρενότητος καὶ τῆς θηλυκότητος, τοὺς ἐπανέδωκε τὴν παραδοσιακὴν των λάμπην, τοὺς εἰρηνοποίησεν, ἐφώτισε διὰ τῆς μεγάλης ἀγάπης, ἡ ὁποία κυκλοφορεῖ μετὰ τοῦ Αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας του, μετὰ τοῦ Αὐτοῦ καὶ τῆς θεοποιηθείσης Γῆς τῆς Εὐχαριστίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνον τὸ Σῶμά του, ἀλλὰ καὶ ἡ Νύμφη του. Μετὰ αὐτὴν τὴν προοπτικὴν ὁ γάμος δὲν εἶναι κοινωνικὸς καὶ εἰς μίαν καθαρῶς χριστιανικὴν σχέσιν δὲν δύναται νὰ ἔχη ὡς σκοπὸν τὴν τεκνογονίαν. Κατὰ τὸ Τέταρτον Εὐαγγέλιον (Ἰωάν. 2, 1 - 11), τὸ πρῶτον θαῦμα τοῦ Ἰησοῦ λαμβάνει χώραν κατὰ τὸν ἐν Κανᾷ γάμον: δι' αὐτῆς τῆς ὕλης του, τὸ ὕδωρ καὶ ὁ οἶνος, προσφέρει τὸ προμήνυμα τοῦ Γολγοθᾶ καὶ ἀναγγέλλει ἤδη τὴν γέννησιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ: «ἔξήλθεν ἐκ τῆς κεντηθείσης πλευρᾶς αὐτοῦ αἷμα καὶ ὕδωρ!» Ὁ συμβολισμὸς πλησιάζει καὶ συγγενεῖ μετὰ τὸν χώρον τοῦ θαύματος, τὸν γάμον, μετὰ τὴν εὐχαριστιακὴν οὐσίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Χριστὸς λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ προεδρεύει τοῦ γάμου τῆς Κανᾶ καὶ, κατὰ τοὺς Ἑλληνας Πατέρας, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος προεδρεύει ὅλων τῶν χριστιανικῶν γάμων. Αὐτὸ τὸ ἐπίπεδον τῶν μυστικῶν γάμων τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ Χριστοῦ, τῶν ὁποίων ὁ γάμος εἶναι ἡ ἀπ' εὐθείας εἰκὼν καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἴδια διὰ κάθε ψυχῆν καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν - Νύμφην, δικαίως ὀδηγεῖ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον νὰ εἴπῃ: «ὁ γάμος εἶναι μία μυστηριακὴ εἰκὼν τῆς Ἐκκλησίας» (P.G. 62) 387).

8. Ὅθεν, ἐντὸς τῆς Εὐχαριστίας, ὅπου ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀποδαίνει εὐθέως προσιτὴ εἰς τὴν ἐμπειρίαν μας, ἡ ἐπίγνωσις Ἐκκλησία ἀποδαίνει πράγματι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς ἀνθρωπίνης συναθροίσεως τοποθετεῖται ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ ἡ συνάθροισις γίνεται τὸ Σῶμα του, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταπίπτῃ τὸ μετὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς αἰωνιότητος φράγμα. Ἰδοὺ διατί, ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει εἰς τὸν γάμον τὴν ἀξίαν τοῦ «μυστηρίου», δὲν δύναται νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν Εὐχαριστίαν. Διότι ἡ Εὐχαριστία ὑπῆρξε πάντοτε καὶ παραμένει τὸ μέτρον τῆς ἐκκλησιαστικότητος ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς τοῦ χριστιανοῦ καὶ ἐντεῦθεν τοῦ γάμου ἐπίσης, τὸν ὁποῖον τοποθετεῖ ἐν τῇ πληρότητι τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας, ἐκτὸς τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει μυστήριον. Ἐπομένως, ἐντὸς τοῦ «εὐχαριστιακοῦ» τούτου πλαισίου, χαρακτηριστικοῦ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἡ κλεῖς ἡ ἀνοίγουσα τὴν κατανόησιν τῶν νεο - διαθηκικῶν κειμένων ἐπὶ τοῦ γάμου, ὅπως καὶ διὰ τὴν καθόλου πρακτικὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀπαραιτήτου συνδέσμου μετὰ τοῦ γάμου καὶ τῆς εὐχαριστίας. Ἡ ἀσπίς αὐτὴ φαίνεται σήμερον οὐσιαστικωτέρα καὶ ἀπολύτως ἀπαραίτητος, ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία ὅλον καὶ περισσότερον ὑποχρεοῦται νὰ ζῇ ἐντὸς ἐνὸς ἀδιαφόρου ἐκκοσμητικουμένου, ἢ μάλιστα ἐχθρικοῦ περιβάλλοντος. Ἐξ ἄλλου γνωρίζομεν ἐκ τούτου καλλίτερον εἰς τί καὶ διατί ὁ χριστιανισμὸς ἐμ-

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΠΕΡΙ ΔΗΓΜΑΤΩΝ

ΙΟΒΟΛΩΝ ΟΦΕΩΝ, ΣΚΟΡΠΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΝΤΟΜΩΝ

Ἐκ τῆς ἀναδιφύσεως τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προέκυψαν πληροφορίες περὶ δηγμάτων ἰοβόλων ὄφεων, σκορπίων καὶ διαφόρων ἐντόμων. Τὰς πληροφορίες ταύτας ἀναφέρομεν κατωτέρω κατατάσσοντες αὐτάς εἰς σχετικὰ κεφάλαια.

Δ ἡ γ μ α τ α ἰ ο β ὄ λ ω ν ὄ φ ε ω ν .

Τὸ βιβλίον Ἀριθμοὶ ἐξιστορεῖ, ὅτι ὁ Κύριος «ἀπέστειλε... εἰς τὸν λαὸν τοὺς ὄφεις τοὺς θανατοῦντας», καὶ οὗτοι «ἔδρακον τὸν λαόν», καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος τούτου «ἀπέθανε λαὸς πολὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ» (ΚΑ', 6). Ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐν ἀπογνώσει εὐρισκόμενος κατέφυγον εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὃν καθικέτευε λέγων «ἡμάρτομεν, ὅτι κατελάλησαμεν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ σοῦ· εἴδεαι οὖν πρὸς Κύριον, καὶ ἀφελέτω ἀπ' ἡμῶν τὸν ὄφιν. καὶ» κατόπιν τούτου «ἠΰξατο Μωϋσῆς πρὸς Κύριον περὶ τοῦ λαοῦ, καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· ποίησον σεαυτῷ ὄφιν καὶ θές αὐτὸν ἐπὶ σημείου, καὶ ἔσται ἐὰν δάκη ὄφιν ἄνθρωπον, πᾶς ὁ δεδηγγμένος ἰδὼν αὐτὸν ζήσεται. καὶ ἐποίησε Μωϋσῆς ὄφιν χαλκοῦν καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ σημείου, καὶ ἐγένετο ὅταν ἔδρακον ὄφεις ἄνθρωπον», ὁ ἄνθρωπος οὗτος «ἐπέβλεπε ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν καὶ ἔζη» (ΚΑ', 7-9).

Τὸ βιβλίον Σοφία Σολομῶντος διευκρινίζει, ὅτι ἡ ἐν προκειμένῳ σωτηρία ἱαματικὴ ἐνέργεια (ἡμετέρα μελέτη, 1978) δὲν ὀφείλετο εἰς τὸν χαλκοῦν ὄφιν, ἀλλ' ἀπακλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸν Θεὸν «τὸν πάντων σωτήρα» (ΙΣΤ', 7).

Τὸ Δευτερονόμιον ἀναφέρει, ὅτι ὁ Θεὸς ὠδήγησε τοὺς Ἰσραηλίτας διὰ μέσου «τῆς ἐρήμου τῆς μεγάλης

καὶ τῆς φοβερᾶς», ἔνθα ὑπῆρχεν «ὄφεις δάκνων καὶ σκορπίος» καὶ τοὺς κατέτρυχεν ἡ «δίψα» (Η', 15).

Τὸ βιβλίον Σοφία Σολομῶντος ἐπιθεθαίσι, ὅτι οἱ Ἰσραηλίται κατὰ τὴν εἰς τὴν ἐρημον περιπλάνησιν τῶν «δήγμασι τε σκολιῶν διεφθείροντο (ἐφονεύοντο) ὄφεων» (ΙΣΤ', 5) καὶ περαιτέρω ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐν προκειμένῳ θείαν σωστικὴν ἱαματικὴν ἐνέργειαν διὰ τῶν ἐξῆς: Τούτους «οὐδὲ ἰοβόλων δρακόντων ἐνίκησαν ὀδόντες», διότι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ «ἀντιπαρήλθε καὶ ἴασατο αὐτούς» (ΙΣΤ', 10).

Ἐξ ὧν τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι οἱ Ἰσραηλίται κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐμαστιζόντο ὑπὸ τῶν δηγμάτων τῶν ἰοβόλων ὄφεων, ἅτινα ἐκ τῆς μεγάλης τῶν συχνότητος ἐλάμβανον μορφήν ἐπιδημίας καὶ οἱ ἐκ τούτων προκαλούμενοι βίαιοι θάνατοι (ἡμέτεροι μελέται, 1979) ἦσαν ἀπειράριθμοι.

Θεωροῦμεν σκόπιμον γὰρ παραθέσωμεν εὐθὺς κατωτέρω ἀπόψεις τινὰς σχετιζομένας κυρίως πρὸς τὴν τοξικότητα τοῦ ἰοῦ τῶν ὄφεων, τὴν ἐπιθετικότητα αὐτῶν, καὶ τὸν ἐκ τούτων προσερχόμενον κίνδυνον διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ Ἰακώβ προφητεύει, ὅτι ἡ φυλὴ, ἣτις θὰ προέλθῃ ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ υἱοῦ τοῦ Δάν, θὰ καταστῇ λόγφ τῆς κακοποιῶν δράσεως, ἣν αὐτὴ θ' ἀναπτύξῃ, «ὄφεις ἐφ' ὁδοῦ, ἐγκαθήμενος ἐπὶ τρίβου, δάκνων πτέρων ἵππου, καὶ πεσεῖται ὁ ἵππεὺς εἰς τὰ ὄπισθα» (Γένεσις, ΜΘ', 17).

Τὸ Δευτερονόμιον περιγράφει τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν, ἣν ἐνεφάνισαν οἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων καὶ τῆς

φανίζει τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλήθειαν ὀριστικὴν καὶ αὐθεντικὴν, ἐνῶ αἱ διάφοροι θεωρίαι, ψυχολογικαὶ - κοινωνικαὶ καὶ μάλιστα ὕλιστικαὶ δὲν εἶναι, κατὰ τὴν καλλιτέραν ἐκδοχὴν, παρὰ μερικαὶ ἢ μονόπλευροι. Δι' αὐτὸν λόγον, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὁ ἱεραρχὸς τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου δὲν δύναται παρὰ γὰ εἶναι ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος, δηλαδή ὁ ἱεραρχὸς τῆς Εὐχαριστίας, ἡ ὁποία λειτουργικῶς ἐκπροσωπεῖ ἐπίσης ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν. Κατὰ ταῦτα, ἐὰν λοιπὸν τὸ μυστήριον τοῦ γάμου δὲν δύναται, ἐκκλησιολογικῶς, γὰρ ἐξηγηθῆ παρὰ μόνον ὡς προεικόνησις τῆς αἰωνίου Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, προϋποθέτει ἐπίσης ὅτι δὲν εἶναι μία ἀπλή «ἰδιωτικὴ ὑπόθεσις», ἀλλ' ὑπόθεσις ὁ λ η ς τ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ἰ α ς, ὅλης τῆς τοπικῆς κοινότητος καὶ ἔχι μόνον ὑπόθεσις τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων. Αὐτὴ ἡ ἀντιληψὶς περὶ γάμου, στενωδῶς ἠνωμένου μετὰ τῆς Εὐχαριστίας, ἐπιτρέπει ἐν πάσῃ περιπτώσει τὴν ἐξήγησιν ὅλης τῆς μεταγενεστέρης ἐπ' αὐτοῦ νομοθεσίας τῆς

Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς στάσεώς της ἐναντι τῶν μικτῶν γάμων, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς τελέσεώς των.

9. Ἐν κατακλειδί τῆς μελέτης αὐτῆς, τόσον ἐλλειποῦς ἀλλωστε, γίνεται ἀντιληπτὸν ὅτι ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀλληλοσυμπληροῦνται ὄχι ὡς δύο ἐνέργειαι, ἀλλ' εἰς τὸ περίπλοκον σύνολον τῆς προσωπικῆς τῶν ζωῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν δύο ἀνθρώπινα ὑπάρξεις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀναγνωρίζονται καὶ ἐμφανίζονται δι π λ ο ῖ κ α ἰ ἔ ν α ς, κατὰ τὴν ἀμοιβαίότητα τοῦ σεβασμοῦ, τῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς φιλοστοργίας. Διότι ὑπεράνω τῆς ἐντάσεως, μεταξὺ τῆς αἰδοῦς καὶ τοῦ κυνισμοῦ, ἵπταται, ἀπρόσιτος εἰς μόνην τὴν φυσικὴν δύναμιν, ἡ ἀρμονία τῶν τέκνων τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς χάριτος, τὰ ὁποία δὲν ἔχουν τίποτε γὰρ ἀποκαλύψουν.

† Ἀρχιμ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

Πρωτοσύγκελλος Ἰ. Μ. Γαλλίας

Γαμόρρας, αναφέρει, ότι ο οίγος των προκαλεί εις αυτούς θυμόν παρόμοιον πρὸς τὸν τῶν δρακόντων (ἄφρων) καὶ τῶν ἀσπίδων (ἐχιδνῶν). Συγκεκριμένως τὸ ἱερὸν κείμενον ἀναφέρει, ὅτι «θυμὸς δρακόντων ὁ οίγος αὐτῶν καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀγίατος» (ΑΒ', 33).

Τὸ βιβλίον Ψαλμοὶ παρομοιάζει τὴν κακίαν τῶν ἀποστησάντων Ἰσραηλιτῶν πρὸς τὸν ἰὸν τῶν «ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν» καὶ τὸν θυμὸν (ἀργὴν) αὐτῶν πρὸς τὸν θυμὸν «ἀσπίδος κωφῆς καὶ βουούσης τὰ ὄτα αὐτῆς, ἣτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων», δηλαδὴ τῆς ἐχιδνῆς, ἣτις κλείει τὰ ὄτα τῆς, ἵνα μὴ ἀκούῃ τὰς γοητευτικὰς τῶν μάγων ᾠδὰς (ΝΖ' (ΝΗ'), 5,6). Περαιτέρω τὸ βιβλίον τοῦτο διακηρύττει, ὅτι ὁ ἐλπίζων ἐπὶ τὸν Θεὸν θὰ πατήσῃ ἀκινδύνως «ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον (ισόβλου ὄφιν)» (Ζ' (ΖΑ'), 13). Ἐπίσης ἀναφέρει, ὅτι οἱ πονηροὶ καὶ οἱ ἄδικοι «ἠγόνησαν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ἄφρων» καὶ ὅτι ὑπάρχει «ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν» (ΡΑΘ' (ΡΜ'), 4).

Τὸ βιβλίον Ἰώδ ἀναφέρεται εἰς τὸ «γαυρίαμα», ἥτοι τὸν συριγμὸν τὸν προκαλούμενον ὑπὸ τῶν «δρακόντων» (Δ', 10). Προσέτι τὸ βιβλίον Ἰερεμίας παρομοιάζει τὸν συριγμὸν τοῦτον πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ πορευομένου εἰς ἀμμώδη περιοχὴν ἐχθρικοῦ στρατεύματος προκαλούμενον θόρυβον. Συγκεκριμένως ἡ παρομοίωσις αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς: «φωνὴ ὡς ἄφρων συρίζοντος, ὅτι ἐν ἄμμῳ πορεύονται» (ΚΣΤ', 22). Ἐξ ἄλλου τὸ βιβλίον Ἰώδ ἀναφέρει, ὅτι ὁ Σωφάρ ὁ Μιναῖος ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ γλυκύτης τῆς ἁμαρτίας καθίσταται «χολὴ ἀσπίδος ἐν γαστρὶ» τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς «θυμὸν δρακόντων θηλάσειεν, ἀνέλοι δὲ αὐτὸν γλῶσσα ἄφρων» (Κ', 14).

Τὸ βιβλίον Παροιμίαι παρομοιάζει τὴν τοξικὴν ἐπίδρασιν τοῦ εἰς μεγάλην ποσότητα πινομένου οἴνου πρὸς τὴν τοῦ ἰοῦ τοῦ ἄφρων. Ἐπὶ λέξει τοῦτο ἀναφέρει, ὅτι τὸ «ἔσχατον», δηλαδὴ τὸ κατάντημα, τοῦ ὑποστάντος θαρῆαν μῆθην εἶναι γὰρ «ἐκτείνεται» οὗτος «ὡσπερ ὑπὸ ἄφρων πηληγῶς» καὶ «ὡσπερ ὑπὸ κεράστου (κερασφόρου ἄφρων) διαχεῖται αὐτῷ ὁ ἰὸς», (ΚΓ', 32).

Τὸ βιβλίον Ἐκκλησιαστής ἀναφέρει, ὅτι τὸν κρημνίζοντα «φραγμὸν (τὸν φράκτιν προφανῶς τοῦ γείτονος), δῆξεται... ἄφρων» (Γ', 8), τουτέστιν, ὅτι τὸ δῆγμα τοῦ ἄφρων ἀποτελεῖ ἐν προκειμένῳ θεῖαν τιμωρίαν. Ἐπίσης τὸ βιβλίον Σοφία Σειράχ διακηρύττει, ὅτι διὰ τὴν δικαίαν τιμωρίαν τῶν ἀσεβῶν δραστηριοποιῦνται «θηρίων ὀδόντες καὶ σκορπίοι καὶ ἔχεις (ἐχιδναί)» (ΔΘ', 30). Ὁμοίως τὸ βιβλίον Ἰερεμίας ἀναφέρει, ὅτι ὁ Θεὸς πρσευδοποιεῖ τοὺς ἀπομακρυνθέντας ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι θὰ ἐπιβάλῃ εἰς τούτους δικαίαν τιμωρίαν, λέγων: «ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω εἰς ὑμᾶς ἄφρων θανατοῦντας, οἳ οὐκ ἔστιν ἐπάσαι (οἱ ὅποιοι δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν γὰρ καταστῶσι διὰ μαγικῶν ἀκινδυνῶν), καὶ δῆξονται ὑμᾶς» (Η', 17). Τὸ βιβλίον Ἐκκλησιαστής ἀναφέρει ἐπὶ πλέον, ὅτι «ἐὰν δάκῃ ἄφρων τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὗτος δὲν προσέδῃ ἐγκαίρως εἰς μαγικούς φθουρισμούς, τότε οὗτοι καθίστανται δι' αὐτὸν περιττοὶ (Γ', 11).

Τὸ βιβλίον Σοφία Σειράχ ἐξαίρον τὸν ἐκ τῆς ἁμαρτίας προσερχόμενον κίνδυνον, δίδει τὴν ἐξῆς συμβουλήν: «ὡς ἀπὸ προσώπου ἄφρων φεύγε ἀπὸ ἁμαρτίας», διότι «ἐὰν... προσέλθῃς δῆξεται σε» (ΚΑ', 2). Περαιτέρω τὸ αὐτὸ βιβλίον ὑποστηρίζει ὅτι «οὐκ ἔστι κεφαλὴ» φοβερὰ «ὑπὲρ κεφαλῆν ἄφρων» (ΚΕ', 15) καὶ διακηρύττει, ὅτι παρὰ ταῦτα εἶναι προτιμότερον νὰ συνοικῇ τις μετὰ ἰσοβλου ἄφρων καὶ ἔχι μετὰ γυναικὸς πονηρᾶς («Συνοικῆσαι... δράκοντι εὐδοκῆσω ἢ ἐνοικῆσαι μετὰ γυναικὸς πονηρᾶς» (ΚΕ', 16).

Ὁ Ἀμὼς προφητεύων τὸν ὀριστικὸν ὄλεθρον τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἐν προκειμένῳ θεῖα τιμωρία θὰ προκαλέσῃ τσσαύτην φρίκην, ὡσὰν ἐκείνην, τὴν ὅποιαν αἰσθάνεται ὁ ὑπὸ λέοντος καταδιωκόμενος, ὅστις, ἐνῶ φεύγει δραμέως διὰ γὰ σωθῆ, εὐρίσκειται αἰφνιδίως ἐνώπιον ἄρκτου καὶ ἵνα ἀποφύγῃ καὶ τὸν ἐκ ταύτης ἐπιπροσθεθέντα κίνδυνον εἰσπηδᾷ ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν του, ταχέως στηρίζεται διὰ τῶν χειρῶν του ἐπὶ τοῦ τοίχου, διὰ γὰρ μὴ πέσῃ, λόγω τῆς ἐκ τῆς εἰσπηδήσεως ταύτης κεκτημένης ταχύτητος καὶ αἰφνιδίως ὑφίσταται δῆγμα ἰσοβλου ἄφρων. Συγκεκριμένως τὸ ἱερὸν κείμενον ἐκφράζει τὸ ἐν προκειμένῳ φοβερὸν συναίσθημα ὡς ἐξῆς: «ὃν τρόπον ἐὰν φύγῃ ἄνθρωπος ἐκ προσώπου τοῦ λέοντος καὶ ἐμπέσῃ αὐτῷ ἡ ἄρκος, καὶ εἰσπηδήσῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀπερῆσθαι εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὸν τοίχον καὶ δάκῃ αὐτὸν ἄφρων» (Ἀμὼς, Ε', 19).

Ὁ Ἡσαΐας προφητεύων τὴν παγκόσμιον βασιλείαν τοῦ Μεσσοῦ λέγει, ὅτι «παιδίον νήπιον ἐπὶ τρώγλην ἀσπίδων καὶ ἐπὶ κοίτην ἐκχόνων ἀσπίδων τὴν χεῖρα ἐπιθαλεῖ, καὶ οὐ μὴ κακοποιήσουσιν» (ΙΑ', 8,9), τουτέστιν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην θὰ ὑπάρχῃ τσσαύτη μακαριότης, ὡστε τὸ παιδίον θὰ θέτῃ ἀκινδύνως τὴν χεῖρά του εἰς τὴν ὀπήν, εἰς ἣν καταφεύγουσιν αἱ ἐχιδνῆς, καθὼς καὶ εἰς τὴν φωλεάν αὐτῶν, ἐνθα ὑπάρχουσι τὰ νεογνά των. Περαιτέρω ὁ Προφήτης οὗτος παρομοιάζει τὸν βασιλέα Ἄχαζ πρὸς ὄφιν, ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ ὁποῦο ἐξελευσεται ἔκγονα ἀσπίδων, καὶ τὰ ἔκγονα αὐτῶν ἐξελευσονται ἄφρων πετόμενοι (πτερωτοί)» (ΙΑ', 29). Πετόμενοι ἄφρων ἀναφέρονται καὶ περαιτέρω («ἀσπίδες καὶ ἔκγονα ἀσπίδων πετομένων» Λ', 6). Ἐπίσης οὗτος προφητεύει, ὅτι «ἐπάξει ὁ Θεὸς τὴν μάχαιραν τὴν ἁγίαν... ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν φεύγοντα, ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν σκολεὸν καὶ ἀνελεῖ τὸν δράκοντα» (ΚΖ', 1) καὶ ὅτι οἱ ἀποστατήσαντες ἐκ τοῦ Θεοῦ «ὡς ἀσπίδων ἔρρηξαν... καὶ ὁ μέλλων τῶν ὧν αὐτῶν φαγεῖν συντρίψας οὖρον εὑρε, καὶ ἐν αὐτῷ βασιλίσκος» (ΝΘ', 5).

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Δρ.

Ίατρος Παθολόγος

Υγειονομικὸς Διευθυντὴς τοῦ Ι.Κ.Α.

Διευθυντὴς τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν Υγειονομικῶν

Υπηρεσιῶν τοῦ Ι.Κ.Α.

Η ΙΕΡΟΤΕΛΕΣΤΙΑ ΩΣ ΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Ἡ ἱεροτελεστία ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν παρ' ἡμῶν ὁ συστατικὸς τύπος τοῦ γάμου, ἐφ' ὅσον ἐγένετο ὑπὸ κα-
νονικοῦ λειτουργοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόσον
εἰς περιπτώσεις γάμων μεταξὺ ὀρθοδόξων ὅσον καὶ εἰς
περιπτώσεις μικτῶν γάμων¹.

Διευτυπῶθη ἔμως καὶ ἡ ἀποφίς, ὅτι ἡ ἱεροτελεστία
δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὸν τύπον, ἀνευ τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ γά-
μος εἶναι ἀνυπόστατος, ἀλλ' ἔχει ἀναχθῆ εἰς οὐσια-
στικὴν προϋπόθεσιν τοῦ γάμου². Αὐτὴν τὴν ἀποφί-
ν ὑποστηρίζει καὶ ἡ δημοσιευθεῖσα προσφάτως ἀπόφα-
σις Ε.Α. 6474) 1978, ΝοΒ. σελ. 96δ.

Πλὴν ἡ ἐκτεθεισα ἀποφίς οὔτε νόμῳ ἐλάσιμος οὔτε
ἀναγκαῖα τυγχάνει καὶ μόνον σύγχυσις τῶν νομικῶν
ἐννοιῶν δημιουργεῖ.

Δὲν δύναται νὰ στηριχθῆ εἰς τὸ κείμενον τοῦ νό-
μου διὰ τοὺς ἐπομένους λόγους.

1. Ἀπασαὶ αἱ οὐσιαστικαὶ προϋποθέσεις πρὸς τέ-
λεσιν ἐγκύρου γάμου περιλαμβάνονται ἀποκλειστικῶς
εἰς τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 1350 - 1365 Α.Κ. χα-
ρακτηριζόμεναι ὅροι πρὸς σύναψιν³, ὅπερ συναγεται
τόσον ἐκ τῆς ἐπακολουθούσης διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ
1366 ὅσον καὶ ἐκ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρῶν 1368 -
1370.

Οὕτω τὸ ἀρθρον 1366 ὀρίζει, ὅτι αἱ τὰς οὐσιαστι-
κὰς προϋποθέσεις τοῦ γάμου ὀρῶσαι διατάξεις, ἐφ' ὅ-
σον ἐν τῷ νόμῳ δὲν ὀρίζεται ἄλλως, ἔχουσιν ἐφαρμο-
γὴν ἀνεξαρτήτως τῆς θρησκείας ἢ τοῦ δόγματος τῶν
εἰς γάμον συναρχόμενων. Εἶναι προφανές, ὅτι ὡς δια-
τάξεις ὀρώσας τὰς οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις τοῦ γά-
μου ἐγγυεῖ τὰς ἀμέσως προηγουμένας αὐτοῦ διατάξεις
τῶν ἀρθρῶν 1350 - 1365, ἐν αἷς δὲν περιλαμβάνεται
ἢ περὶ ἱεροτελεστίας διατάξις τοῦ ἀρθροῦ 1367, ἢ ὁ-
ποία ἀκολουθεῖ τὴν διατάξιν τοῦ ἀρθροῦ 1366. Ὅθεν
εἶναι ἐμφανὴς ἡ διάκρισις τῶν οὐσιαστικῶν προϋποθέ-
σεων τοῦ γάμου, εἴτε θετικῶν εἴτε ἀρνητικῶν (καλω-

μάτων), τῶν παρεχομένων εἰς τὰς διατάξεις τῶν ἀρ-
θρῶν 1350 - 1365 ἀπὸ τοῦ τύπου τοῦ γάμου τοῦ ρυθμι-
ζομένου ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 1367⁴.

Ἡ διάκρισις αὕτη προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ συνδυα-
σμοῦ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρῶν 1368, 1369 καὶ 1370
Α.Κ. Τὸ ἀρθρον 1368 ὀρίζει, ὅτι πρὸς τέλεσιν γάμου
ἀπαιτεῖται ἄδεια τοῦ Ἐπισκόπου. Ἡ ἀνευ ἀδείας τέ-
λεσις τοῦ γάμου δὲν συνεπάγεται ἀκυρότητα⁵. Τὸ ἀρ-
θρον 1369 ἐπιτάσσει τὴν γνωστοποίησιν τοῦ μέλλον-
τος γάμου, καθ' ὃν ὀρίζει τρόπον. Καὶ τὸ ἀρθρον 1370
ὀρίζει, ὅτι ἡ πρὸς γάμον ἄδεια ἐκδίδεται μετὰ ἐρευ-
ναν, ἀν συντρέχωσιν οἱ νόμμοι ὅροι διὰ τὸν αἰτούμε-
νον γάμον καὶ ἀν προηγήθῃ ἡ γνωστοποίησις. Νόμμοι
ὅροι εἶναι αἱ οὐσιαστικαὶ προϋποθέσεις, ὡς ἐλέχθη ἀ-
νωτέρω. Ἄρα ἡ ἱεροτελεστία δὲν ἀνήκει εἰς τὰς οὐ-
σιαστικὰς προϋποθέσεις, ἀλλ' ἀκολουθεῖ ταύτας ἀπο-
τελοῦσα τὸν τύπον τοῦ γάμου κατὰ τὸ ἀρθρον 1367⁶.

2. Τὸ ἀρθρον 1367 ὀρίζει: «Γάμος τῶν
ἀνηκόωντων εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἢ
ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, δὲν ὑφί-
σταται ἀνευ ἱεροτελεστίας τε-
λουμένης ὑπὸ ἱερέως τῆς ἐκκλη-
σίας ταύτης. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει
καὶ ἐπὶ γάμου χριστιανοῦ τοῦ
ἀνατολικοῦ δόγματος μετὰ χρι-
στιανοῦ ἄλλου δόγματος (ἑτερο-
δόξου). Ἡ συναίνεσις τῶν εἰς γά-
μον συναρχόμενων δηλοῦται ὑπ'
ἀμφοτέρων συγχρόνως πρὸ τοῦ
ἱερέως κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γά-
μου».

4) Γ. Μπαλῆ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 12 ἐπ., 23
ἐπ., τοῦ αὐτοῦ, Γνωμ. ΝοΒ. Α', 325. Ροῦλοῦ - Κουμάντου,
Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, ἀρθρ. 1367, ἀρ. 13. Κ. Γουλμῆς,
Θ. 1950, σελ. 586 ἐπ. Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι προκειμένου
περὶ ἑτεροδόξων ἢ ἑτεροθρήσκων πέραν τῆς διατάξεως τοῦ
ἀρθρ. 1366 ἀφωσίσεως εἰς τὰς οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις τοῦ
γάμου αὐτῶν ὑπάρχει ἡ διατάξις τοῦ ἀρθρ. 1371 ὀρίζουσα τὸν
τύπον τοῦ γάμου.

5) Ἀποτελεῖ ἔμως πειθαρχικὸν παράπτωμα καὶ ποινικὸν
ἀδίκημα τιμωρούμενον διὰ φυλακίσεως μέχρις ἐνός ἔτους διὰ
τὸν τελῶσαντα τὸν γάμον ἱερέα. Ἀρθρ. 49, Ν. 590) 1977 περὶ
Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

6) Γ. Μπαλῆ, Ἐπόμνημα Ἀστικοῦ Κώδικος (1940): «Ὁ
γάμος διατηρεῖ ὡς μέχρι σήμερον πλήρη τὸν θρησκευτικὸν του
τύπον».

1) Κρασσᾶ - Πράτσια, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, παρ. 51.
Γ. Μπαλῆ, Ἐπόμνημα Ἀστικοῦ Κώδικος (1940), τοῦ αὐτοῦ
Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, 1961, παρ. 23. Λαρίσης Δωροθέου,
Περιπτώσεις μικτῶν γάμων, Θ. 1954, σελ. 619 ἐπ. Γ. Κο-
σταρᾶ, Ὁ συστατικὸς τύπος τοῦ γάμου, ΕΕΝ. ΑΕ', 200 ἐπ.

2) Γ. Μαριδάκη, Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον 1, 1950, παρ.
17. Ε.Α. 1103) 1972, ΝοΒ. 20, σελ. 933.

3) Ἀρθρ. 1350.

Καταφαίνεται λοιπόν, ότι η ιεροτελεστία αποτελεί τον τύπον, διά του οποίου ο ιερέυς περιβάλλει την πρό αυτού δηλούμενην συναίνεσιν ἀμφοτέρων τῶν εἰς γάμον συναρχομένων, ἥτοι τὴν σύμπτωσιν τῶν βουλήσεων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἀνδρὸς καὶ γυναικός, πρὸς συναφὴν τῆς συμβάσεως γάμου⁷. Καὶ τελεῖ τὴν ιεροτελεσίαν, ἥτοι ιεροπραξίαν κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας⁸, ἀφοῦ λάβῃ τὴν ἄδειαν κατ' ἄρθρον 1368 τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, διότι πρόκειται μυστήριον, ἢ ὁποῖα ἐκδίδεται κατ' ἄρθρον 1370 μετὰ ἔρευαν, ἀν συντρέχωσιν αἱ οὐσιαστικαὶ προϋποθέσεις τοῦ γάμου⁹.

Ἐλλειπούσης τῆς ιεροτελεστίας ὁ γάμος δὲν ὑφίσταται κατ' ἄρθρον 1367, ἥτοι εἶναι ἀτέλεστος, ἀνυπαρκτος, «ἀνυπόστατος», ὡς ἀναγράφεται εἰς τὸ παράτιλον τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου. Ἄρα ἡ ιεροτελεστία ἀποτελοῦσα συστατικὸν τύπον τοῦ γάμου, εἶναι ἀναγκαῖος ὅρος ὅχι διὰ τὴν ἐγκυρότητα, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπόστασίν του, *conditio sine qua non*, ἀλλ' ὅρος ἀφορῶν τὸν τύπον μόνον τοῦ γάμου, ἀνευ τοῦ ὁποῖου ὁ γάμος μὴ ὑπάρχων οὐδὲν ἔννομον ἀποτελέσμα ἔχει¹⁰.

7) Οὕτως ἡ σχέση τοῦ γάμου καθορίζεται καὶ ὀφθαίται ὑπὲρ τὰς συνήθεις τυπικὰς δικαιοπραξίας, διότι, ἐφ' ὅσον διὰ τοῦ γάμου δημιουργεῖται ἡ οἰκογένεια ἀποτελοῦσα θεμελίον τοῦ ἐθνικοῦ βίου καὶ πυρῆνα τῆς κοινωνίας, ὁ νομοθέτης ἠθέλησεν, ἕπως περιβάλῃ αὐτὸν διὰ τοῦ κύρους τοῦ μυστηρίου τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος. Γ. Μπαλῆ, ἔ.ἀν. Μίλας - Ἀποστολοπούλου, Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, σελ. 916. Ζέπου - Κρίσπη, Γνωμ. ΕΕΝ. 34, σελ. 233. Δ. Κυριάκη, Γνωμ. ΝοΒ. ΙΘ', 1085. Α.Π. 355)1955, ΝοΒ. Δ', 427. Ε.Α. 1193)1960, Ν. Δίκ. ΙΖ', 572. Ε.Α. 742)1962, ΝοΒ. Ι', 520. Ε. Θεοσ. 537)1967, Ἀρμ. ΚΒ', 203. Πρ. Π.Π. 600)1964, ἈρχΝ. ΙΕ', 260. Πρ. Πρωτ. Θεοσ. 200)1968, Ἀρμ. ΚΓ', 153.

8) Γ. Κωσταρά, ἔ.ἀν. Ε. Μαντζουνέα, Τέλεισι γάμων κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (1971).

9) Μετὰ τῆς αἰτήσεως ἐκδόσεως ἐπισκοπικῆς ἀδείας τελέσεως γάμου συνυποβάλλεται δήλωσις τῶν μελλονόντων, ὅτι δὲν ὑπάρχει δι' αὐτοὺς κώλυμα γάμου. Ἄρθρ. 49 Ν. 590)1977. Τὰ κωλύματα, ὡς καὶ αἱ θετικαὶ προϋποθέσεις τοῦ γάμου, πανταχοῦ ἀποτελοῦν τὰς δυσκολίας τελέσεως γάμου. Ed. Lévy, *Les difficultés du mariage* (1923). Ἐξηγοῦνται δὲ ἐκ τῆς προθέσεως τῶν ἐκασταχοῦ νομοθετῶν, ἕπως προστατεύσουν τὸ κύρος τοῦ γάμου, ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς μὲν ἀποτελεῖ σύμβασιν, ἐξελίσσεται ἕμισ ἑτάσιν εἰς θεσμὸν δημοσίας τάξεως. Γρ. Κασσιμάτη, Ἡ νομικὴ φύσις τοῦ γάμου, 1932, σελ. 9 ἔ. Γ. Μιχαηλίδη - Νουάρου, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον, 1952, παρ. 28. Planiol - Ripert - Rouast *Trait pratique de droit civil français* II, 1952, no. 69. Radbruch - Ταζεδάκη, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου, 1962, σελ. 96. Γ. Μαριδάκη, Τὸ Διαζύγιον (1938). Α.Π. 335)1946, ΕΕΝ. ΙΑ', 3.

10) Κρίσπη - Νικολετοπούλου, Γνωμ. ΝοΒ. ΙΕ', 955 ἔπ.

3. Ἀντιθέτως γενομένης τῆς ιεροτελεστίας, ἀλλὰ κατὰ παράδοσιν τῶν ἄρθρων 1350 ἕως 1364 ὁ τελεσθεὶς γάμος εἶναι μὲν ὑποστατὸς κατ' ἄρθρον 1367, τυγχάνει ὁμως ἄκυρος κατ' ἄρθρον 1372 Α.Κ.

Καὶ ἐν τούτῳ διαφαίνεται, ὅτι ἡ ιεροτελεστία δὲν ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴν προϋπόθεσιν τοῦ γάμου, ἐφ' ὅσον τὸ ἄρθρον 1372 ἀπαγγέλλει ἀκυρότητα ὅχι δι' ἔλλειψιν ταύτης, ἀλλὰ μόνον διὰ παράδοσιν τῶν ἐν ἄρθροισ 1350 ἕως 1364 προϋποθέσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι αἱ οὐσιαστικαὶ προϋποθέσεις τελέσεως γάμου, αἱ ὅροι πρὸς συναφὴν γάμου¹¹, μετὰ τῶν ὁποῖων, ὡς εἶδομεν, δὲν ῥῶσα ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὸν τύπον τοῦ γάμου.

Τοιοτοτρόπως διαφοροποιοῦνται καὶ αἱ συνέπειαι τῆς παραβάσεως. Ἡ παράδοσις τῆς περὶ τύπου διατάξεως τοῦ ἄρθρου 1367 συνεπάγεται τὸ ἀνυπόστατον τοῦ γάμου, ἐνῶ ἡ παράδοσις τῶν περὶ οὐσιαστικῶν προϋποθέσεων τῶν ἄρθρων 1350 - 1364 συνεπάγεται τὴν ἀκυρότητα τοῦ γάμου, ὁ ὁποῖος ὁμως, ἐφ' ὅσον ἔχει ἱερολογηθῆ καὶ τυγχάνει ὑποστατὸς, παράγει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐγκύρου γάμου, ἕως ὅτου ἀκυρωθῆ δι' ἀμετακλήτου δικαστικῆς ἀποφάσεως¹².

Ἄρα ἡ ιεροτελεστία ἀποτελοῦσα τὸν συστατικὸν τύπον τοῦ γάμου δὲν δύναται νὰ ἀναχθῆ εἰς οὐσιαστικὴν προϋπόθεσιν αὐτοῦ. Οὐτε εἶναι τοῦτο ἀναγκαῖον, ἵνα ἰσχύῃ ὡς τύπος τελέσεως τοῦ γάμου τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἔγθα ὁ τύπος τελέσεώς του διαφέρει, διότι, ἐφ' ὅσον ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 1367, ὡς καὶ ὅλαι αἱ περὶ γάμου διατάξεις, τυγχάνει δημοσίας τάξεως, ἀποκλείεται ἡ ἐφαρμογὴ διατάξεως ἀλλοδαποῦ δικαίου¹³. Καὶ συνεπῶς ἡ ιεροτελεστία παραμένει ὁ συστατικὸς τύπος καὶ διὰ τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τελομένους γάμους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ὁ εἰς, ἔστω, τῶν εἰς γάμον συναρχομένων τυγχάνει ἑλλην πολιτῆς¹⁴.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. ΚΩΣΤΑΡΑΣ, Δ.Ν.

Δικηγόρος

11) Πρόκειται περὶ τῶν εἰδικῶν ὅρων πρὸς συναφὴν ἐγκύρου γάμου. Οἱ γενικοὶ ὅροι πρὸς συναφὴν ἐγκύρου γάμου εἶναι αἱ γενικαὶ προϋποθέσεις συνάψεως πάσης δικαιοπραξίας.

περιλαμβάναται ἡ ιεροτελεστία τοῦ ἄρθρου 1367 ἀφο-

12) Ἄρθρ. 1381 - 1382.

13) Ἄρθρ. 33. Κ. Σημκντήρα, Γεν. Ἀρχαί, 1973, σελ. 67. Δ. Μπόδας, Θ. ΕΓ', 210. Α.Π. 185)1956, ΕΕΝ. ΚΓ', 728.

14) Ἄρθρ. 11, 33, 1367, 1371 Α.Κ. Γ. Μαριδάκη, Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον 1, παρ. 24.

Η ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Τὸ ἐκδοθὲν κατ' ἐξουσιοδότησιν τοῦ Ν. 476) 76 «περὶ Ἑκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως», ὑπ' ἀρ. 1025) 1977 Π. Δ) γμα (ΦΕΚ Α', 344) «περὶ μετατροπῆς τοῦ τύπου σχολείων Ἑκκλ. ἐκπαιδεύσεως, ὀργανώσεως αὐτῶν καὶ συμπληρώσεως τῶν διατάξεων τοῦ Π. Δ. 292) 77», διαλαμβάνει ἐν παραγράφῳ 3 τοῦ ἄρθρου 3 ὅτι «Οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον Λυκείου ἢ ἐξαταξίου Γυμνασίου Μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐγγράφονται ἄνευ ἐξετάσεων εἰς τὴν Δ' τάξιν τῶν τετρατάξιων Ἑκκλησιαστικῶν Λυκείων». Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, μὲ μίαν μονοκοτυλίαν ὑπεδιδάσθη ἀφαντάτως τὸ ἐπίπεδον ἐπιμορφώσεως τῶν πρὸς τὸ ἐφημεριακὸν λειτουργήμα φερομένων ἰδία ἐνηλίκων, ἀποφοίτων τοῦ παλαιοῦ Γυμνασίου καὶ ἤδη Λυκείου καὶ οὐδαὶ καθ' ὅσον γνωρίζω ἀντεῖπέ τι!

Ἄπορῶ πράγματι. Διὰ τοῦ νέου Συντάγματος κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἡ φοίτησις, γενομένη θετῆς μὲ ἀποφοίτησιν ἐκ τοῦ νέου Γυμνασίου. Τὸ ἐπίπεδον τῆς ζωῆς ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἀνέρχεται σταθερά. Τὰ πάντα ἐκπολιτίζονται καὶ θελιτοῦνται καὶ τὸ κράτος δαπανᾷ ἀφειδῶς διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ λοιπὴν ἐκπαίδευσιν, ἢ ὅποια ριζικῶς ἀναμορφοῦται ἐπὶ τὰ θελτικῶν καὶ ἡμεῖς ἀντὶ τὰς κωττάξωμε πῶς θὰ μορφώσωμεν καλύτερον τὸν ὑποψήφιον ἐφημέριον, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὸ ἔργον του καὶ νὰ ἀνταπεξέλθῃ εἰς αὐτό, περιοριζόμεν τὴν μετεκπαίδευσιν του ἀπὸ δύο ἔτη εἰς ἓνα, γὰρ νὰ τὸν ὑποβαθμίσωμεν ἀκόμη περισσότερο ἀσφαλῶς!

Δὲν γνωρίζω πράγματι ποῖος ἀπεφάνθη, ὅτι ὁ συνήθως ἐνηλίκος ἀπόφοιτος τοῦ Παλ. Γυμνασίου, ποῦ ἐχρειάζετο δύο δωδακτικὰ ἔτη διὰ νὰ καταστῆ καλὸς ἐφημέριος μπορεῖ σήμερον γὰρ τὰ διδάσκειται εἰς ἓν, ἀναμιγνυόμενος μάλιστα μετ' ἀνηλίκων μαθητῶν! ἄλλ' αὐτὸς ἀσφαλῶς οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὰ προβλήματα τῆς ἀληθοῦς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν των...

Ἐἶχόμεν ἓνα θαυμάσιον θεσμόν θεσπισθέντα τὸ πρῶτον τὸ ἔτος 1945, ἦτοι τὸ ἀνώτερον Ἑκκλ. Φροντιστήριον διὰ τὴν μετεκπαίδευσιν ἐνηλίκων ἀποφοίτων Γυμνασίου, φερομένων πρὸς τὸ ἐφημεριακὸν λειτουργήμα. Τοῦτο μόνον τὸ πρῶτον ἔτος τῆς λειτουργίας του (1945 - 46) εἰργάσθη ὡς μονοετὸς πρὸς κάλυψιν ἐπείγοντων κενῶν καὶ ἔκτοτε ὑπῆρξεν διετές. Ὁ θεσμὸς ἐξυπηρετεῖτο διὰ τῶν 7 τοιοῦτων σχολῶν, εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔφθασε νὰ καλύπτῃ αὐτὸς μόνον τὸ ἡ μ ι σ υ περίπου τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος! (βλ. σελ. 25-27 τοῦ βι-

βλίου μου «Ἡ δημιουργία ἐφημεριακοῦ κλήρου ἀνωτέρας πνοῆς», Ἀθήναι 1965).

Ἐπρόκειτο περὶ ἐνὸς θαυμασίου ἐπιτεύγματος καὶ ἀποτελέσματος, διότι, ὁ μετὰ ὄριμον σκέψιν ἐνηλίκος ἀπόφοιτος γυμνασίου, ὁ ἐγκλειόμενος ἐπὶ διετίαν εἰς τὰς σχολὰς αὐτὰς, δὲν ἦτο παιδάκι, ἦτο ὄριμος ἄνδρας μὲ στερεὰν πλέον ἀπόφασιν γὰρ γίνῃ ἐφημέριος καὶ νὰ ἀφομοιώσῃ ὅσον καλύτερα ἠδύνατο τὴν μετεκπαίδευσίν του, ὥστε νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ νὰ γίνῃ ἓνας ἄξιος Ἐφημέριος. Οὕτω, λόγῳ καὶ τῆς γνωστῆς ἐνδεείας ἐφημερίων προσερχομένων ἐξ ἀποφοίτων τῶν Ἑκκλ. Σχολῶν, ὁ ἀπόφοιτος τοῦ Ἀνωτέρου Ἑκκλ. Φροντιστηρίου ἔλαβε θέσιν, εὐθὺς μετὰ τὸν θεολόγον Ἐφημέριον καὶ εἶναι περιττὸν νὰ ἐπιμείνω ἐπ' αὐτοῦ ἀφοῦ, οἱ Σεβασμιώτατοι ἐγνώριζαν καὶ γνωρίζουσαν καλῶς τὴν ἀπόδοσιν των.

Τότε μάλιστα ἐξελικτικῶς πλέον εἶχον σκεφθεῖ καὶ προτείνει, διὰ νὰ ἔχῃ ὁμοῦ μείζονα ἀπόδοσιν ὁ θεσμὸς καὶ ὄχι διὰ νὰ ἐνταφιασθῇ, νὰ περιορισθῶν εἰς δύο τὰ ἀνώτερα Ἑκκλ. Φροντιστήρια, εἰς τὸ τῆς Ριζαρείου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται, ἀκόμη καὶ διὰ περισσοτέρων ἐν ἀνάγκῃ τμημάτων κατὰ τάξιν, ἢ πλέον ἀποδοτικὴ διδασκαλία, διὰ τῶν μόνον εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς ὑπαρχόντων πανεπιστημιακῶν Καθηγητῶν. Ἀτυχῶς ἡ ἐπαλθοῦσα μεταβολὴ τὸ 1971 (ἀνάληψις τῆς Ἑκκλ. ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τῆς Ἑκκλησίας) υἱοθέτησε μὲν τὰ ἀνώτερα, ὄχι ὁμοῦ μὲ πρόθεσιν ἐξελίξεως τοῦ θεσμοῦ, δι' ὃ, μετ' οὐ πολὺ, ἀπέμεινε λειτουργῶν μόνον τὸ τῆς Ριζαρείου, τὸ ὅποσον καὶ αὐτὸ θνήσκει σήμερον μετὰ τὴν ἐν ἀρχῇ ἀναφερομένην διάταξιν τοῦ Π. Δ. 1025) 77. Πράγματι διὰ ποῖον λόγον ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ μὴ ἐγγραφῇ εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν τοῦ Λυκείου καὶ εἰς ἓν ἔτος νὰ ἐπιτύχῃ ἰσάξιον πτυχίον πρὸς τὸ διετές τοῦ Ἀνωτέρου Ἑκκλ. Φροντιστηρίου, τῆς ἐπινομασθείσης ἤδη Ριζαρείου Ἀνωτέρας Ἱερατικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν καὶ τὸ ὅποσον παρ' ὄλον ὅτι σύγκριται ἀπὸ δύο πλήρεις μεταγυμνασιακὰς τάξεις καὶ διδάσκουν κυρίως καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, εἶναι κατὰ τὴν παρ. 6 τοῦ ἄρθρ. 1 τοῦ αὐτοῦ Π. Δ. 1025) 1977 ... σχολεῖον μέσης ἐκπαιδεύσεως!!

Οὕτω ἐδόθη ἡ χαριστικὴ βολὴ εἰς τὰ Ἀνώτερα Ἑκκλ. Φροντιστήρια καὶ δὴ εἰς τὸ μόνον ἀπομείναν τῆς Ριζαρείου καὶ ἐπειδὴ παρὰ ταῦτα οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἐνηλίκους, γνωρίζοντες τὴν φήμην καὶ τὸ ἐπιτελούμενον ἔργον εἰς τὸ τῆς Ριζαρείου συρρέουσι εἰς αὐτὸ (29 ἐπιτυχόντες εἰς τὴν α' τάξιν ἐφέτος), δημιουργοῦμεν 4ην τάξιν εἰς τὸ κωτερινὸν Ἑκκλ. Λύκειον,

Ο «ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΟΣ»

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑΞΕΩΣ» ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Τὸ θεολογικὸν τμήμα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.) ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» (Commission on Faith and Order) συνέρχεται ἀνὰ τετραετίαν προκειμένου νὰ ἀσχοληθῆ μετὰ τὴν θεολογικὴν προβληματικὴν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Εἰς τὰ συνέδρια τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς μετέχουν ὑπὲρ τοῦς ἑκατὸν θεολόγοι τῶν προτεσταντικῶν ὁμολογιῶν καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι μετέχουν τοῦ Π.Σ.Ε. καθὼς ἐπίσης καὶ ρωμαιοκαθολικοὶ συνεργαζόμενοι μετὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως.

Τὸ τελευταῖον συνέδριον τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» ἔλαβε χώραν εἰς τὸ Bangalore τῆς Νοτίου Ἰνδίας κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 16 ἕως 30 Αὐγούστου 1978. Τὰ θέματα μετὰ τὰ ὁποῖα ἠσχολήθη ἦσαν: (α) Ἡ ἀπολογία τῆς ἐλπίδος, καὶ (β) Ἡ ἐνό-

της τῆς ἐκκλησίας. Μετὰ τὸ πρῶτον θέμα, τὸ συνέδριον εἰργάσθη πλέον τῆς μιᾶς ἐβδομάδος τόσο ἐν ὁλομειαίᾳ, ὅσον καὶ εἰς δέκα ομάδας ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἐξήγησαν τὰς ἐπὶ μέρους πτυχὰς τοῦ θέματος. Τὸ ἐκκλησιολογικὸν θέμα ἀπασχόλησεν ἐξ ἴσου τὸ συνέδριον καὶ ἠκολουθήθη ἡ αὐτὴ μέθοδος ἐργασίας, δηλ. συνεδριάσεις ἐν ὁλομειαίᾳ καὶ συζητήσεις εἰς πέντε ὑποεπιτροπὰς μελέτης μιᾶς ἐκάστης πλευρᾶς τοῦ ζητήματος τῆς ἐνότητος τῆς ἐκκλησίας.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου ἀπεκορυφώθησαν μετὰ τὴν ὁμόφωνον ὑπερψήφισιν ἐνὸς τελικοῦ κειμένου διαφορῶντος εἰς τὴν ἀπολογία τῆς ἐλπίδος τῆς χριστιανικῆς οἰκουμένης, συνταχθέντος εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ δημοσιευθέντος εἰς τὴν «*Ecumenical Review*» 31 (1979) 1, 5 - 12, εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «*Mid-Stream*» 28 (1979) 1, 77 - 86, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς ἐν εἰδικὸν τεύχος

ισάξιμον καὶ ἰσοδύναμον ἐν παντὶ πρὸς τὴν τῶν ἡμερησίων Λυκαίων!! καὶ κἀμπτονται πλέον καὶ διαρρέουν οἱ ἀπουδασταὶ ἀπὸ τὴν Ριζαρείου, μεταστεγαζόμενοι εἰς τὸ νυκτερινόν, ἐφ' ὅσον ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐξασφαλίσουν ἰσότημον πτυχίον ἐντὸς ἔτους καὶ διὰ νυκτερινῆς μάλιστα μαθήσεως!

Δὲν ἔχω παρὰ νὰ συγχαρῶ τοὺς πράξαντας, οἱ ὁποῖοι τόσο ἐτελεσφόρως εἰργάσθησαν διὰ τὸν ὑποδι-
 βασμὸν καὶ τὴν ὑποδάθμειν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκ-
 παιδεύσεως εἰς τὸν χώρον τόσο τῶν μετακπαιδευόμε-
 νων ἐγγλίκων ὅσον καὶ τῶν ἀγγλίκων ὡς ὑστέρως περὶ
 αὐτῶν θέλω καταθεῖσαι, καὶ διὰ νὰ μὴ καταλείπεται
 εἰς οὐδένα ἀμφιβολία, ὅτι τελείως προχειρολογούμεν
 καὶ ὅτι ἀμελέστατα ὀπισθοδρομοῦμεν τὴν ἐκκλ. ἐκπαί-
 δευσιν, προσθετέα τὰ κάτωθι, σταχυολογούμενα ἀπὸ
 ἀδημοσίευτον εἰσέτι ἐτέραν ἐργασίαν μου, τιτλοφορου-
 μένην «συμπληρωματικὰ στοιχεῖα διὰ τὴν προσφορὰν
 τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς εἰς τὸν ἐφη-
 μερικὸν κλῆρον τῆς Ἑλλάδος».

Ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν ἐγγλίκων περὶ οὗ καὶ
 μόνον πραγματεύεται τὸ παρὸν ἄρθρον μου: Τὸ Ἄνω-
 τερον Ἐκκλ. Φροντιστήριον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, κα-
 τὰ τὴν διαρρηθεύσαν τριακονταετίαν 1945 - 1975 ἀπέ-
 δωσεν 857 ἀποφοιτήσαντας, ἦτοι κατὰ μέσον ὄρον 29
 ἀποφοίτους κατ' ἔτος, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 741 εἶναι σή-
 μερον ἐφημέριοι καὶ ὑπηρετοῦν ἐν Ἑλλάδι. Δηλαδή
 τὸ ἐν δωδέκατον (1) 12) τοῦ σημερινοῦ ἐφημεριακοῦ
 κλήρου τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀπόφοιτοι τῆς Σχολῆς αὐ-
 τῆς. Ἀριθμομένων καὶ τῶν ἀποφοίτων τῶν ἄλλων

Ἄνωτ. Φροντιστηρίων, οἱ ὁποῖοι ἀσφαλέστατα ὑπερ-
 βαίνουν κατὰ πολὺ ἐκείνους οὓς ἀπέδωσεν μόνον τὸ τῆς
 Ριζαρείου, ἀποδεικνύεται μετὰ ὅλους ὁμοῦ ὅτι ἡ σύνθεσις
 τοῦ Ἐφημεριακοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος σήμερον κατὰ
 τὸ 1) 5, καὶ τοῦτο λίαν συντηρητικῶς, σύγκειται ἐκ
 μετακπαιδευθέντων ὑπὸ τῶν Ἄνωτέρων Φροντιστηρίων
 ἐγγλίκων ἀποφοίτων Γυμνασίου, οἱ ὁποῖοι ἰκανοποιη-
 τικῶς ἐπιμορφωθέντες, ἀσκοῦν λίαν ἀποδοτικὸν ἔργον,
 ὡς οἱ πάντες γνωρίζουν, καὶ ἐκράτησαν τὸν ἐφημερια-
 κὸν κλῆρον εἰς ἓνα ἀνεκτὸν ἐπίπεδον, ἐν ἑλλείψει τῶν
 θεολόγων ἐφημερίων οἱ ὁποῖοι προσφάτως ὅλως ἤρχι-
 σαν νὰ πυκνῶνουν τὰς τάξεις του. Καὶ τοιοῦτον θεσμὸν
 τόσο ἐπιτυχημένον καὶ ἀποδοτικόν, ἀντὶ νὰ τὸν ἐναγ-
 καλισθῶμεν μετὰ στοργὴν καὶ νὰ κυττάξωμεν πῶς θὰ τὸν
 κἀμωμεν ἀποδοτικώτερον, τὸν κρημνίζομεν ἐλαφρᾶ τῇ
 καρδίᾳ, ἀποφαινόμενοι, ὅτι ἐκεῖνα ποὺ ἐμάνθαναν οἱ
 ἐγγλικοὶ σπουδασταὶ εἰς δύο ἔτη, κατὰ τὴν παρελθού-
 σαν 35ετίαν, τώρα θὰ τὸ μαθῶνουν εἰς ἓν, καὶ πάλιν
 ὄχι κατ' ἴδιαν ἀλλὰ συγχρωτιζόμενοι μετ' ἀγγλίκων
 μαθητῶν!

Λυποῦμαι ἂν ἡ γραφίς μου εἶναι κάπως σκληρά,
 ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἐγκαίρως πρέπει νὰ συνευθετοποιηθῆ
 ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευσις ὀφείλει νὰ ἀκολου-
 θήσῃ τὴν προσπάθειαν ἀνορθώσεως τῆς παιδείας καὶ
 ὄχι τῆς ταχυρρυθμοῦ... προχειρότητος!

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

τ. Νομ. Σύμβουλος Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς

της Γραμματείας «Πίστις και Τάξις» του Π.Σ.Ε. εν Γενεύη υπό τον τίτλον «Sharing In One Hope», Geneva (W.C.C.) 1979. Γερμανική μετάφρασις υπό τον τίτλον «Bangalore 1978» εκυκλοφόρησεν εις την Φρανκφούρτην υπό του εκδοτικού οίκου Otto Lembeck προσφάτως, έλληνική δέ απόδοσις τούτου δημοσιεύεται άκολούθως. Είς τó παρόν εισαγωγικόν σημείωμα θά περιορισθώμεν εις δύο μόνον σημεία: (α) Σύντομον ιστορικήν αναδρομήν εις τó θέμα της άπολογίας της έλπίδος εντός της Οικουμενικής Κινήσεως κατά τά τελευταία έτη, και, (β) Συνοπτικήν συστηματικήν θεώρησιν του τελικού κειμένου του συνεδρίου του αναφερομένου εις την έλπίδα. Με τά άνωτέρω στοιχεία και με την έλληνικήν μετάφρασιν του κειμένου, δύναται να επιτευχθή αντικειμενική ένημέρωσις του Έλληνοσ θεολογούντος όσον άφορᾷ εις τās θεολογικάς ζυμώσεις εντός των κόλπων του Π.Σ.Ε. σήμεραν.

I. ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Η άπολογία της έλπίδος έχει εισέλθει εις την προβληματικήν της Οικουμενικής Κινήσεως μόλις πρό όνταίτιας περίπου. Είς τó διάστημα αυτό έγνωρίσε ποικιλιάς εξέλιξεις και διήλθεν από δύο σημαντικάς φάσεις, υπό τó πρίσμα των όποιων θά επιχειρήσωμεν να διαγράψωμεν άδρῶς την διαμόρφωσιν της ταιούτης θεολογίας του Π.Σ.Ε.

α) Ἀπό τήν Louvain (1971) εἰς τήν Accra (1974). Είς τó συνέδριον της Ἐπιτροπῆς «Πίστις και Τάξις» τó όποιον έλαβε χώραν εις την Λουβαίν του Βελγίου τó έτος 1971, έτέθη διά πρώτην φοράν τó ζήτημα της έλπίδος και, παραλληλῶς πρός τó εκκλησιολογικόν θέμα της ενότητος της Ἐκκλησίας, τó όποιον άποτελεῖ και την σπονδυλικήν στήλην του έργου του Π.Σ.Ε., ένεφανίσθη επί του προσκηγίου της οικουμενικής θεολογικής προβληματικής ένας άλλος άξων περίξ του όποιου οί χριστιανοί εὔρον την ευχαίριαν να συναντηθῶν και να συνεργασθῶν. Ἐπί τῆ βάσει του διδλικου χωρίου «έτοιμοι δέ ώει πρός άπολογίαν παντί τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος» (Α΄ Πέτρ. 3, 15), έτέθη τó έρώτημα κατά ποίον τρόπον δύνανται σήμεραν οί χριστιανοί άπανταχοῦ της οικουμένης να δίδουν λόγον περὶ τῆς έλπίδος, την όποιαν έχουν ἑμοῦ μετά της πίστεως και της αγάπης, δεδομένου μάλιστα του γεγονότος ότι ο σύγχρονος κόσμος είναι δυθισμένος εις την άπελπισίαν και την άπόγνωσιν. Η σύγχρονος θεολογική θεμελίωσις, ή εκκλησιαστική δίωσις και ή οικουμενική μαρτυρία της χριστιανικής έλπίδος συνέθετον τó περιεχόμενον της εν λόγω προβληματικής.

Ἐπί τῆ βάσει των αποφάσεων της Ἐπιτροπῆς «Πίστις και Τάξις» εις Λουβαίν (1971), ή Γραμματεία αὐτῆς εν Γενεύη ένημέρωσε τās Ἐκκλησίας - Μέλη του Π.Σ.Ε. και εξέητησε την γνώμη των, τās παρατηρήσεις των και τās υποδείξεις των, εις όσον τó δυνατόν ευρύτερον κύκλον και ἐφ' ὄλων των επιπέδων

(εκκλησιαστική ήγεσία, θεολογικοί κύκλοι, χριστιανική νεολαία κλπ). Αἱ άπαντήσεις ήσαν πολυάριθμοι και συνέβαλον κατά τρόπον ιδιαιτέρως θετικόν εις την διαμόρφωσιν μιᾶς συγχρόνου οικουμενικής άπολογίας έλπίδος. Προκειμένου να επεξεργασθῆ τó ὕλικόν αυτό ή Ἐπιτροπή «Πίστις και Τάξις» συνήλθεν εκ νέου τó 1974 εις την Accra της Γκάνα¹ και επεχείρησε να διαγράψῃ τās προϋποθέσεις, υπό τās όποιās θά ήτο δυνατόν να διαμορφωθῆ εν τελικόν κείμενον, τó όποιον να διατυπώνη την άπολογίαν της έλπίδος κατά τέτοιον τρόπον, ὥστε να εκπροσωπῆ ὅλας τās προτεσταντικάς ὁμολογίας και τās ὀρθοδόξους εκκλησίας, που άποτελοῦν μέλη του Π.Σ.Ε.

β) Ἀπό τήν Accra (1974) εἰς τó Bangalore (1978). Τó έργον της διαμορφώσεως ενός ταιούτου κειμένου, τó όποιον ὄφειλε να άπηχῆ την σύγχρονον διεθνή προβληματικήν και να αντανακλᾷ την σημερινήν χριστιανικήν μαρτυρίαν ἐπί οικουμενικῶ επιπέδου, ήτο ιδιαιτέρως δυσχερές, ὄχι μόνον λόγω της ποικιλιάς και εν πολλοῖς της αντίθεσεως των πολιτικῶν, κοινωνικῶν και πολιτιστικῶν συνθηκῶν, υπό τās όποιās διαθιῶν οί πιστοί εις τόν κόσμον, αλλά, ἐπί πλέον, και ἔνεκα της εμφανούς διαφοροποιήσεως των εκκλησιολογικῶν προϋποθέσεων και των παραδόσεων, τās όποιās εκπροσωποῦν αἱ Ἐκκλησίες - Μέλη του Π.Σ.Ε. Διά τούτο αἱ αποφάσεις του συνεδρίου της Accra² έτυχον ευρείας συζητήσεως και μακρᾶς επεξεργασίας, ὥστε να συγγεντρωθῆ και πάλιν πλούσιον ὕλικόν, ἐπί τῆ βάσει του όποιου τó συνέδριον του Bangalore να εκπονήσῃ ένα τελικόν κείμενον, ανταποκρινόμενον εις τās απαιτήσεις και εις τās ανάγκας της χριστιανικής οικουμένης της εποχῆς μας.

Κατά τó τελευταίον δεκαπενθήμερον του Αὐγούστου 1978 ή Ἐπιτροπή ειοργάσθη εντόμως εις Bangalore και επέτυχε να διαμορφώσῃ ένα ταιούτον κείμενον, τó όποιον ὄχι μόνον ὕπερψηφίσθη, αλλά έτυχε και ευμενοῦς επιδοκιμασίας ὄφ' ὄλων των συνέδρων, τόσο του Ἀνατολικου όσον και του Δυτικου Χριστιανισμοῦ. Είς τó κείμενον αυτό δίδεται ή θεολογική βάση της έλπίδος, υπογραμμίζεται τó ἴδιον της χριστιανικής έλπίδος ἔναντι των κοσμικῶν ἐλπίδων και προσδοκιῶν, διαγράφονται οί κίνδυνοι, οί όποιοί άπειλοῦν την σημερινήν ἀνθρωπότητα, εξαίρεται ή θετική συμβολή των χριστιανῶν εις την αντιμετώπισιν της κρίσεως της εποχῆς μας και παρέχεται ένα διάγραμμα των συγκεκριμένων δυνατοτήτων και ευκαιριῶν

1. Πρὸλ. Ν. Νησιώτη, Ἡ Ἀπολογία της Ἐλπίδος (ἀνάτυπον εκ της «Θεολογίας» 46 (1975) 41 ἐξ., 273 ἐξ., 482 ἐξ.), Ἀθήνα: 1975, 80 σελ.

2. Βλ. «Uniting in Hope - Accra 1974: Reports and Documents from the meeting of the Faith and Order Commission (23 July - 5 August, 1974)», Geneva (WCC: Faith and Order Paper No. 72) 1975, 144 σελ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

“Έχει όλως ιδιαίτεράν σημασίαν.

Έν ήμέραις, κατά τας οποίας συζητείται τὸ ζήτημα τῆς ἐνάργεως διαλόγου μεταξὺ Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἐπικείμενος ἐορτασμός τῆς μνήμης τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ἔχει ὅλως ιδιαίτεράν σημασίαν.

Ὁ ἱερός πατὴρ διδάσκει τὴν προσήλωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τῶν ἐπὶ τὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, διὰ τῆς οποίας «πᾶσα καινοτομία καὶ αἵρεσις ἀπελαμβάνεται τὸ δὲ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀκήρατον καὶ ἀρχαιοπαράδοτον φρόνημα ταῖς εἰσεδούτων ψυχαῖς εἰς ἀδίστακτον σεβασμιότητα καθιδρύσεται». Ὡστε «τὰ οἰκουμενικαῖς καὶ κοιναῖς τυπωθέντα ψήφοις πᾶσι προσήκει φυλάττεσθαι».

Ἡ προσήλωσις αὕτη εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν δέον, κατὰ τὸν ἱερόν Φώτιον, νὰ συνδυάζεται δι' ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀντιφρονούντων ἐν πνεύματι ἀγάπης. «Δεῖ φυλάττεσθαι μὴ διαπεσεῖν τῆς ἀγάπης· τὸ γὰρ ταύτης ἀποροπῆναι εἰς μάχας ἐστὶ καὶ στάσεις καὶ ἐριδας καταποθῆναι καὶ κατ' ἀλλήλων ὀπλιζέσθαι παρασκευάζει». Ἐνῶ «τὸ ἀλλήλους δάκνειν καὶ καταεσθίειν φθόνῳ τε καὶ ταῖς διαβολαῖς καὶ ταῖς σκοφανταῖς» εἶναι «βδελυκτὸν» καὶ «ἀποτρόπαιον», ἀντιθέτως «ἢ πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς ἀγάπης δουλεία τὴν ἄνωθεν ἀρραβωνίζεται συμμαχίαν καὶ τὴν καθαρὰν καὶ μακαρίαν καταπράττειται ἐλευθερίαν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις εἰρήνης».

Ὅθεν ἐμμονὴ εἰς τὴν γνήσιαν ὀρθόδοξον παράδοσιν καὶ ἀνυπόκριτος ἀγάπη, ἔξω θάλλουσα πᾶσαν μορφήν ἐγωϊσμοῦ, εἶναι αἱ δύο κύριαι προϋποθέσεις τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ πρωτοβουλία τοῦ Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ περὶ ἰδρύσεως «Ἐλευθέρων Πανεπιστημίων» πρὸς προβολὴν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι ἀναμφιβόλως ἀξιώπαινος, διότι θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πνευματικὴν

χριστιανικῆς μαρτυρίας καὶ αὐθεντικῆς βιώσεως τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος ἐντὸς τῶν κρατουσῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ αἰῶνος μας. Τὸ κείμενον ἐπιχειρεῖ νὰ δώσῃ μίαν ἀπολογίαν τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος εἰς τρόπον ὥστε καὶ τὴν χριστιανικὴν αὐτοσυνειδησίαν νὰ ἐκφράξῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς μας νὰ ἀπηχῇ.

(Συνεχίζεται)

ΜΑΡΙΟΣ Π. ΜΠΕΓΖΟΣ

Βοηθὸς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν

ἐπιμύρφωσιν τῶν κατοίκων διαφόρων ἐπαρχιακῶν κέντρων.

Ἐπιμεθε βέβαιον, ὅτι ἡ λειτουργία τῶν «Πανεπιστημίων» αὐτῶν σὺν τῷ χρόνῳ θὰ βελτιωθῇ διὰ τῆς ἐκπονήσεως προγραμμάτων λαϊκῆς ἐπιμύρφωσης, ἅτινα θὰ παρέχουν τὰ οὐσιώδη μορφωτικὰ στοιχεῖα καὶ θὰ καθιστοῦν συνειδητὸν, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία, ἣτις πρέπει νὰ προβληθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον δι' εἰδικῶν μαθημάτων.

Εὐσίωνα σημαία.

Ὁ Πανελλήνιος Σύλλογος Ὁρθοδόξου καὶ Βυζαντινῆς Παραδόσεως «Οἱ φίλοι τοῦ Ἁγίου Ὁρους» ὠργάνωσεν ἐν Ἀθήναις διάλεξιν, καθ' ἣν ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Γεώργιος Μαντζαρίδης ἀνέπτυξε τὸ θέμα «Ἁγιον Ὄρος - κοινωνιολογικὴ θεώρησις».

Ὡς κατέστη σαφὲς ἐκ τῆς διαλέξεως ταύτης, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξέλιπεν ἡ πρὸ τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς χιλιετηρίδος τοῦ Ἁγίου Ὁρους διαφαινομένη εἰς τὸν ὀρίζοντα ἀπειλὴ περὶ μαρasmus καὶ διαλύσεως τῆς μοναστικῆς πολιτείας τοῦ Ἁθῶ. Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα οὐ μόνον ἀξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν προσφευγόντων εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ παρατηρεῖται καὶ ἀνιοῦσα πρόοδος ἴσως εἰς τὴν ἐπ' ἀνδρωσιν τῶν Ἱερῶν Μονῶν διὰ μοναχῶν ἐχόντων πνεύματι Θεολογικῆς ἢ ἄλλης Ἀνωτάτης Σχολῆς, ὅσον καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν ζωὴν τῆς προσευχῆς καὶ ἀσκήσεως, ἣτις εἶναι ἡ μυστικὴ πηγὴ τῆς ἀνανεώσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνθόμωθα, ὅπως τὰ εὐσίωνα ταῦτα γεγονότα ἔχουν ἐν τῷ προσεχῇ μέλλοντι ἑκατονταπλασίονα καρποφορίαν καὶ συντελέσουν εἰς τὸ νὰ ἀποκηρῆσῃ ἔτι μεγαλύτερον βεληνεκέδ ἢ ἐκ τῆς ἱερᾶς χερσονήσου τοῦ Ἁθῶ ἐκπορευομένη λαμπρὰ πνευματικὴ ἀκτινοβολία.

Τὸ ἰδεῶδες τῆς παιδείας.

Ἡ πρόσφατος πρώτη δημοσίαι ἐμφάνισις τοῦ ἐπὶ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος κ. Βαρθολομαίου προεδρευομένου ἐπιδοφοροῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Ἐπιστημονικοῦ, Μορφωτικοῦ καὶ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰδρύματος Γρηγοριάδου» εἶχεν ὡς σκοπὸν τὴν διὰ διαλέξεως προβολὴν τοῦ ἰδεῶδους τῆς παιδείας.

Ὡς ἀνεπιτύχθη ἐν τῇ διαλέξει ταύτῃ, τὸ ἰδεῶδες τοῦτο διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους Ἕλληνας εἶναι τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἐλληνορθοδόξου ἀνθρωπισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ, ὅπερ ἐπ' ἀποψηθεῖ τὸν καθολικὸν ἀξιολογικὸν προσανατολισμὸν καὶ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητος, διό-

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱ. Μητρόπολις Ν. Ἰωνίας καὶ Ν. Φιλαδέλφειας.

Νέο ἱερό ναὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Μαδύτου ἐγκαινιάσθη στὴ Νέα Φιλαδέλφεια ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Τιμόθεος. Στὴν τελετὴ τῶν ἐγκαινίων παρέστη ἡ σύζυγος τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Ἰωάννα Τσάτσου, βουλευτὴς, οἱ τοπικὲς ἀρχὲς καὶ πλῆθος κόσμου. Στὴ συνέχεια ἡ κ. Τσάτσου, συνοδευόμενη ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη, ἐπισκέφθηκε τὸν Ἐκκλησιαστικὸ Οἶκο Ἐθγῆρας «Ὁ Καλὸς Σαμαρείτης».

—Μνημόσυνο τῶν θυμάτων τῶν πολέμων 1912-1913 τέλεσε ὁ Σεβ. στὸν Ἱ. Ναὸ Κοιμήσεως Θεοτόκου Ν. Φιλαδέλφειας.

—Μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν τὸ Γεν. Φιλόπρωχο Ταμεῖο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως μοίρασε χρηματικὰ βοηθήματα σὲ οἰκογένειες ἀπὸρων καὶ πολυτέκνων τῆς περιοχῆς. Ἐξ ἄλλου ὁ Σεβ., συνοδευόμενος ἀπὸ κληρικούς καὶ μέλη τῶν χριστιανικῶν ὁμίλων Νέων καὶ Νεανίδων, ἐπισκέφθηκε τοὺς τροφίμους τῶν ἐκκλησιαστικῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων τῆς περιφέρειας του καὶ τοὺς προσέφερε δῶρα, γλυκίσματα καὶ εἰκόνες.

τι ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ αἰτήματα τῆς ἀγωγῆς τοῦ ὄλου καὶ ἱκανοποιεῖ πάσας τὰς θεμελιώδεις ἐμφύτους προδιαθέσεις τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος. Τὸ ἰδεώδες τοῦτο εἶχε τεραστίαν παιδευτικὴν σημασίαν, διότι φέρει εἰς ζῶσαν ἐπαφὴν πρὸς τὴν μακραίωνα πολιτιστικὴν παράδοσιν τοῦ Γένους, ὁξύνει τὴν κριτικὴν σκέψιν, ὁδηγεῖ εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν διαφόρων ἰδεολογιῶν, ἀναπτύσσει τὴν διαλογικὴν ἐπικοινωνίαν καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὑπευθύνου αὐτοπροσδιορισμοῦ δι' ἐλευθέρως καταφάσεως ἢ ἀπορρήσεως τῶν διδασκομένων. Τὸ ἰδεώδες τοῦτο προδοτεῖ τὴν ἐλευθερίαν, διότι δεικνύει οὐχὶ τὸν δρόμον τῆς ἀήσωνος προσπαθείας, ἀλλὰ τὴν ὁδὸν τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ἀντιστάσεως ἐναντίον τοῦ ὀφελιμισμοῦ, τοῦ αὐτισμοῦ καὶ τοῦ ἠδονισμοῦ.

Παράγοντες τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ καθηγητὴς κ. Δ. Κουρέτας, ἐν ἄρθρῳ αὐτοῦ δημοσιευθέντι ἐν τῇ «Νέᾳ Ἑστίᾳ» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ψυχολογικὴ ἐρμηνεία τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ», ἐξαιρεῖ τὰς πρὸς τὸ Ἔθνος προσφερθείσας ὑπηρεσίας ἐκ μέρους τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ χαρακτηρίζει ὡς λυπηρὸν τὸ «ὅτι δὲν ἔγινε ὅπως τῆς ἀξιῶν γενικῶς παραδεκτὴ ἢ συνεπικουρία αὐτῆ τοῦ Κλήρου στὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

Γενικῶς, κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Κουρέταν, πρέπει νὰ διακηρύττωμεν, ὅτι «ἡ ἀκοίμητη μνήμη ἐνδόξου παρελθόντος καὶ τὸ αἶσθημα τῆς φυλετικῆς καὶ πολιτισμικῆς ταυτότητος μετὰ τοὺς φημισμένους προγόνους ἐπενήργησαν ὡς ζῶπυρον καὶ ἐγαλοῦχρον μέσα στὴν ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων τὴν σταθερὴν ἐπιθυμίαν νὰ κρατήσουν ἀφθαρτὴ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνανεωτικὴν δύναμιν τῆς φυλῆς».

—Τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, ἐπισκέφθηκε εὐθὺς μετὰ τῆς Θ. Λειτουργίας τὸν Ἱ. Ναὸ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στὴν Ἀλοῦπολι Νέας Ἰωνίας, ὁ ὁποῖος εἶχε πυρποληθῆ τὴν προηγούμενη νύκτα ἀπὸ διαρρηκτὰς καὶ φρόντισε γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ζημιῶν καὶ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ. Τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων, σὲ βλοὺς τοὺς Ναοὺς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως μετὰ ἐκτακτὴ περιφορὰ δίσκου, ἔγινε ἔρανος γιὰ νὰ ἐνισχυθῆ ἡ προσπάθεια ἀνασυγκροτήσεως τοῦ Ναοῦ πὺν καταστράφηκε.

Ἱ. Μητρόπολις Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου.

Σύλλογος Ἱεροφαιτῶν, μετὰ τὴν ἐπωνυμίαν «Πέτρος ὁ Γλυκὺς», ἰδρύθηκε στὴν Ἱ. Μητρόπολιν Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου. Ἦθη ὁ Σύλλογος ἔθεσε σὲ λειτουργίαν Σχολὴν Βυζαντινῆς Μουσικῆς, στὴν ὅποιαν φοιτοῦν πάνω ἀπὸ 50 μαθητὲς. Ἡ ἔναρξις τῶν μαθημάτων ἔγινε μετὰ Ἁγιασμὸν πὺν τέλεσε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἀμβρόσιος, ὁ ὁποῖος μίλησε κατάλληλα στοὺς παρισταμένους, ἐκδηλώνοντας τὴν ἀπόλυτην συμπάρασά του στὸ Σύλλογον, πὺν ἄλλωστε τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν του.

Αἱ ἀπόψεις αὐταὶ εἶναι λίαν ἐνισχυτικαὶ διὰ τοὺς ἀγωνιζομένους πρὸς προβολὴν τῆς συμβολῆς τῶν ἐλληνορθοδόξων παραδόσεων εἰς τὴν ἐπιβίωσιν καὶ διατήρησιν τοῦ Ἔθνους.

Οἱ ἐκ τῆς Τηλεοράσεως κίνδυνοι.

Ἀξιόλογος ἔρευνα τῆς ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐκδιδόμενης ἐφημερίδος «Μακεδονία» περὶ τῶν ἐκ τῆς Τηλεοράσεως προσερχομένων κινδύνων εἶχεν ὡς ἐπισημαίνει τὴν γνώμην τοῦ εἰδικῶς μελετήσαντος αὐτοῦ ἀμερικανοῦ ψυχιάτρου Δρος Ντανιὲλ Κόεν, ὁ οὗτος, πρὸς τοὺς ἄλλους, εἶπε τὰ ἐξῆς: «Τὸ κοινὸ, σὲ κάθε περίπτωσιν καὶ περισσότερον βέβαιον εἶναι τὴν περίπτωσιν τῆς τηλεοράσεως, πὺν εἶναι ἡ «σκιά» του, ἔχει τὴν τάση —φυσιολογικὸ φαινόμενον— νὰ ταυτίζεται μετὰ τοὺς ἥρωες τῶν ἔργων πὺν παρακολουθεῖ. Αὐτὸ δὲν εἶναι καινούργιον. Καὶ μετὰ τὸν κινηματογράφον τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὰ βιβλία, πὺν διαβάσει κανένας. Ἡ διαφορὰ μετὰ τὴν τηλεόρασιν εἶναι ὅτι αὐτὸ τὸ μέσον μαζικῆς ἐπικοινωνίας, διαθέτει ἕνα τρομερὸ ὄπλον: τὴν καθημερινήν, συνεχῆ, ἄμεση ἀσκηση τῆς πίσεως πάνω στὸν ἄνθρωπον, εἴτε θετικὰ, εἴτε ἀρνητικὰ. Ἡ ταύτιση τοῦ κοινοῦ μετὰ τὰ προγράμματα τῶν κοινωνικῶν - αἰσθηματικῶν σήριαλς εἶναι ἐξαιρετικὰ μεγάλη, ἴσως πὺν οἱ θεατὲς συγχέουν τὴν πραγματικότητα μετὰ τὴν φαντασίαν... Ἡ ἄλλοτριώσιν, πὺν ἀκολουθεῖ, εἶναι φοβερὴ πολλὰς φορὰς».

Ἡ πραγματικότης αὕτη ἐπιβάλλει, ὅπως τὰ προγράμματα τῆς Τηλεοράσεως καταρτίζονται πάντοτε μετὰ γνώμονα τὴν ἀληθῆ μὸρφωσιν καὶ οὐχὶ τὴν παραμόρφωσιν τῆς ψυχῆς τῶν τηλεθεατῶν.

— Πνευματικό Κέντρο Νεότητος θεμελίωσε ο Σεβ. Μητροπολίτης στον Άγιο Άθανάσιο. Επίσης ο Σεβ. επισκέφθηκε τους άκρίτες των συνόρων στους οποίους μοίρασε δώρα και άθλητικά είδη.

— Η γιορτή της πίττας της Ί. Μητροπόλεως έγινε την 1η Ίανουαρίου στο Μητροπολιτικό Ναό. Στο πυκνό έκκλησιασµα ο Σεβ. διένειµε μικρές πίττες και ήµερολόγια. Έξ άλλου ο Σεβ. επισκέφθηκε το Γεν. Νοσοκοµείο Κιλκίς και διένειµε µε την ευκαιρία των εορτών δώρα σε 81α τὰ νοσηλεύµενα παιδιά, εικόνες της Παναγίας Γουµενίσσης για κάθε κρεβάτι και εγκόλπια ήµερολόγια σε όλους τους άσθενείς και το προσωπικό του Νοσοκοµείου.

— Ολόκληρος ο ήµατισµός και ύποδήµατα από τὰ άποθέµατα της Ί. Μητροπόλεως διανεµήθηκε σε άπορες οικογένειες της πόλεως και των χωριών του Κιλκίς. Επίσης μοιράσθηκαν 150 δέµατα µε τρόφιµα την παραµονή των Χριστουγέννων.

— Την εορτή των Φώτων, ο Σεβ. προέστη στην τελετή καταδόσεως του Τιµίου Σταυρού, στη γέφυρα κοντά στην Άξιούπολη, στον ποταµό Άξιό. Παρέστησαν ο ύφυπουργός Έθνικης Άµύνης κ. Άλ. Άθραµίδης, οι τοπικές πολιτικές και στρατιωτικές Άρχές και πολλοί κόσµος.

Ί. Μητροπολις Βεροίας και Ναούσης.

Νέα ένορία, της Άγίας Παρασκευής Καλλιθέας, ιδρύθηκε στη Βέροια για την εξυπηρέτηση των θρησκευτικών αναγκών των χριστιανών της περιοχής αυτής.

Στην περίοδο των εορτών διανεµήθηκαν από τὰ Φιλόπρωτα Ταµεία της Ί. Μητροπόλεως και των ένοριών 340 δέµατα τροφίµων, αξίας 170.000 δραχ. Επίσης, διανεµήθηκε ήµατισµός σε πληµµυροπαθείς, τους οποίους επισκέφθηκε ο Σεβ. Μητροπολίτης κ. Παύλος κατά την περίοδο των πληµµυρών.

Την Κυριακή 13 Ίανουαρίου, ο Σεβ. μετέθε στην Πάµμο και τέλεσε το τεσσαρακοστήµερο µνηµόσυνο του άειµνήστου Μητροπολίτη Κυθήρων κυρού Ίερθεού. Την ίδια µέρα έγινε Μνηµόσυνο στον Ί. Ναό των Άγίων Άναργύρων Βεροίας.

Ί. Μητροπολις Λευκάδος και Ιθάκης.

— Άρχιερατικό Μνηµόσυνο ύπερ αναπαύσεως των µεγάλων ευεργετών της Ί. Μητροπόλεως Σπυρίδωνος και Άναστασίας Καρίντοδα τέλεσε ο Σεβ. Μητροπολίτης κ. Νικήφορος.

— Κληρώθηκαν, σε σµνή τελετή της Ί. Μητροπόλεως, τὰ όνόµατα έξι όρφανών, άπόρων καρασίδων, οι όποιες θά λάβουν τό ποσό των 50.000 δραχµών ή κάθε μία μόλις τελέσουν τους γάµµους τους.

— Χειροθέτησε σε Πρωτοπρεσβυτέρους ο Σεβ. Μητροπολίτης, τον Γεν. Άρχιερατικό Έπίτροπο και τον Γραµµατέα της Ί. Μητροπόλεως κ.κ. Δηµοσθένη Παπακωστόπουλο και Νικόλαο Κακιδούλη. Επίσης, σε Οικονόµο, τον Σακελλάριο - Διευθυντή του Έκκλ. Γηροκοµείου κ. Νικόλαο Φραγκούλη. Και τέλος, σε Σακελλαρίου, τους Πρεσβυτέρους κ. Ηλία Μάλφα, κ. Ίωάννη Βλάχο και κ. Γεώργιο Κατηφόρη.

— Κυκλοφόρησε, σε τρίτη βελτιωµένη έκδοσι, τό διδύλι του Σεβ. Μητροπολίτου Λευκάδος κ. Νικήφορου «Οι Μυροφόρες».

Η θέση των ανθρώπινων δικαιωµάτων στις θρησκευτικές και πολιτιστικές παραδόσεις της ύψηλίου.

Μία σηµαντική πρωτοβουλία
της UNESCO.

Η Οδνέσκο (U.N.E.S.C.O.), δηλαδή ή Έκπαιδευτική, Έπιστηµονική και Πολιτιστική Όργάνωση των Ήνωµένων Έθνών, όργάνωσε στο Μπανγκόκ της Ταϊλάνδης (3-7 Δεκεµβρίου 1979) ειδική σύσκεψη έµπειρογνηµόνων µε θέµα: «Η θέση των ανθρώπινων δικαιωµάτων στις διάφορες θρη-

σκείες και πολιτιστικές παραδόσεις του κόσµου». Σκοπός της συναντήσεως ειδικότερα ήταν: 1) Η µελέτη των σχετικών άπόψεων των µεγάλων θρησκευτικών ρευµάτων σκέψεως: Ίνδουϊσµού, Βουδδισµού, Ίουδαϊσµού, Όρθοδοξίας, Ρωµαιοκαθολικισµού, Προτεσταντισµού, Σιντοϊσµού και Ίσλάµ και 2) ή µελέτη σχεδίου της Διακηρύξεως για τον περιορισµό όλων των µορφών µισαλλοδοξίας, καταπίεσεων και διακρίσεων βασισµένων στη θρησκευτική πίστη — όπως αποφασίσθηκε από την Έπιτροπή του Ο.Η.Ε. για τὰ Άνθρώπινα Δικαιώµατα, στις 14.3.1979.

Στη σύσκεψη έλαβαν μέρος 20 «ειδικοί», καθηγηταί Πανεπιστηµίου και άλλοι διακεκριµένοι επιστήµονες από διάφορες χώρες: Βέλγιο, Γαλλία, Δυτ. Γερµανία, Έλλάδα, Η.Π.Α., Ίαπωνία, Ίνδία, Ίράκ, Ίσραήλ, Κορέα, Μαρόκο, Μεξικό, Νιγηρία, Σρι Λάνκα, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες. Επίσης την παρακολούθησαν ως παρατηρηταί εκπρόσωποι 26 όργανισµών συνεργαζοµένων ή συνδεοµένων µε την Οδνέσκο (π.χ. Διεθνής Άµνηστία, Μόνιµος Έπιτροπή των µη κρατικών Όργανισµών, Παγκόσµιος Όργάνωσις για την προώθηση της εκπαιδευτικής έρευνής, Διεθνής Όργάνωση Έργασίας, Ίπάτη Άρµοστέα των Ήνωµένων Έθνών για τους πρόσφυγες).

Τις ειδικές εισηγήσεις, που ανέπτυσαν τις θέσεις των επί µέρους θρησκείων στο πρόβληµα, ακολουθούσε διεξοδική συζήτηση. Σχετικά µε την Όρθοδοξία και τὰ ανθρώπινα δικαιώµατα παρουσίασαν εισηγήσεις ο Έπίσκοπος Άνδρούσης Άναστάσιος Γιαννουλάτος, Καθηγητής του Πανεπιστηµίου Άθηνών και ο πρωτοπρεσβύτερος Ίωάννης Ρωµανίδης, Καθηγητής του Πανεπιστηµίου Θεσσαλονίκης.

Έπρόκειτο καθαρά για µιά έρευνητική σύσκεψη άρµοδιών επιστηµόνων, µία άπ' αυτές που κατά καιρούς, σε βάση σµβουλευτική και σύµφωνα µε τὰ προβλεπόµενα από τον όργανισµό της, συγκαλεί ή UNESCO, για να έχε µιά ύπεύθυνη γνώµη σε διάφορα σοβαρά θέµατα που άπασχολούν την παγκόσµια κοινότητα, µέσα στο πλαίσιο του Όργανισµού Ήνωµένων Έθνών. Στην προκειµένη περίπτωση ο διεθνής αυτός όργανισµός ενδιαφερόταν να µάθει από όρισµένους ειδικούς επιστήµονες τις θέσεις και τάσεις των µεγάλων θρησκευτικών όµάδων του κόσµου πάνω στο κρίσιµο πρόβληµα των δικαιωµάτων του ανθρώπου.

Έγκόλπια Έµερολόγια

Είναι άξια προβολής και επαινού ή έκδοσι και κυκλοφορία εκ µέρους άρκετών Έρων Μητροπόλεων, σε χιλιάδες αντίτυπα, των εγκολπίων ήµερολογίων.

Τὰ ήµερολόγια αυτά άπιερόνονται, κατά κανόνα, σε ένα θέµα: Έκκλησία, Ίησους Χριστός, Παναγία, διάφοροι Άγιοι, νεότης, οικογένεια, κ.λπ. Πλήν του έορτολογίου και των άγιογραφικών αναγνώσµατων των Κυριακών και µεγάλων έορτών, περιέχουν σκέψεις, κείµενα όρθοδόξου πνευµατικότητας, χρήσιµες πληροφορίες από τη ζωή, την όργάνωσι και τη δράσι της Ί. Μητροπόλεως και των ίδρυµάτων της.

Είναι άσφαλώς ένας χριστος ποιµαντικός τρόπος επικοινωνίας της Μητρος Έκκλησίας µε το ποίµνιό της που εκτιµάται από τους χριστιανούς µας.

Έκκλησία Παλαιόπιστων Ρωσσίας

Την 20ην Σεπτεµβρίου 1979 ο Μακ. Άρχιεπίσκοπος Νοβοξίβκωφ, Μόσχας και πάσης Ρωσσίας και άρχηγός των Παλαιόπιστων Όρθοδόξων χριστιανών κ. Παύλος, παρητήθη της θέσεώς του, δια λόγους ύγείας.

Η Σύνοδος της εν λόγω Έκκλησίας έδέχθη την ύποδηθείσαν παραίτησιν και προέθη εις έκλογήν του Ίερολ. Διακόνου κ. Γενναδίου ως νέου Άρχιεπισκόπου, όστις και ένεθρονίσθη την 23ην του αυτού μηνός.

Ο νέος Προκαθήμενος, όστις μέχρι της έκλογής του όπηρέτει επί 20ετίαν ως Διάκονος, άπηθύνη προς τον Πατριάρχη Μόσχας τηλεγράφηµα, άναγγέλον την έκλογήν του και ύποσχόµενος ότι θά άγωνίζεται δια την ειρήνην.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ίερά Αρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν προκηρῶσει πρὸς πληθύνωσιν δύο (2) θέσεις μετακλητῶν ὁπαλλήλων Α'. Κατηγορίας τοῦ Κλάδου Α1 Κληρικῶν ἐπὶ εἰσαγωγικῆ βαθμῶ 6φ.

Αἱ θέσεις αὐταὶ θέλουσι πληρωθῆ, κατόπιν ἐπιλογῆς τῶν ὑποψηφίων, κατὰ τὰ ἄρθρα 14 καὶ 15 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5) 1978 Κανονισμοῦ «Περὶ Κώδικος Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων», ὑπὸ τῆς, δυνάμει σχετικῆ ἐγγράφου τῆς Ἱεραῆ Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συσταθείσης Ἐπιτροπῆς.

Οἱ ὑποψήφιοι διὰ τὰς θέσεις ταύτας δεόν, ἵνα ᾄσιν Πτυχιοῦ Σχολῆς Ἀνωτάτου τινὸς Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰδρύματος τῆς ἡμεδαπῆς ἢ ἰσοτίμου τοιούτου τῆς ἀλλοδαπῆς, ἔχοντες τὰ ἐν τοῖς ἄρθροι 6 ἕως 13 τοῦ ὡς ἄνω ὑπ' ἀριθ. 5) 1978 Κανονισμοῦ τυπικὰ προσόντα, ὡς καὶ ἐτησίαν τοῦλάχιστον, προῦπηρεσίαν, κατὰ τὰ διὰ τοῦ ἄρθρου 152 τοῦ αὐτοῦ Κανονισμοῦ ὁριζόμενα.

Αἱ αἰτήσεις τῶν ὑποψηφίων, δεόν, ὅπως ὑποβληθῶσι μέχρι τῆς 21ης Φεβρουαρίου 1980 εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἁγίας Φιλοθέης 21 Γραφεῖα τῆς Ἱεραῆ Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ κατὰ τὰς ὥρας 10.00 ἕως 13.00 καθ' ἑκάστην.

Ἡ παρῶσα δημοσιευθῆτω διὰ τῆς Ἐφημερίδος «Ἐκκλησιαστικῆ Ἀλήθεια» καὶ τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου 1980.

Ἐντολῇ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου

Ο ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ

Ἀρχιμ. ΜΑΞΙΜΟΣ ΕΥΓΛΑΣ

Ίερά Μητρόπολις Ἄρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 33 παράγρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεραῆ Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Ἄρτης τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὁριζόμενα δικαιολογητικὰ πρὸς κατάληψιν τῆς κενωθείσης θέσεως Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ἐνοριακοῦ Ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς Διασέλου.

Ἐν Ἄρτῃ τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου 1979

† Ὁ Ἄρτης ΠΝΑΤΙΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Ἰωαννίνων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει ἀπ' ἐνὸς τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 346) 1976, «περὶ τρόπου πληρώσεως Ἐφημεριακῶν τινῶν θέσεων καὶ συστάσεως Εἰδικῶν Σχολῶν Ἱερατικῆς Μορφώσεως» (ΦΕΚ 142) 10.6.1976 τεύχος Α'), τὴν ὑπ' ἀριθ. 3154 ἀπόφασιν τῆς Ἱεραῆ Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ΦΕΚ 838) 26.6.1976, τεύχος Β') καὶ ἀπ' ἑτέρου τὰ ἄρθρ. 33 - 36 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεραῆ Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ πληρωθῶσι αἱ ὑφιστάμεναι κεναὶ Ἐφημεριακαὶ θέσεις τῶν ἐνοριῶν:

1) Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀνθοχωρίου Μετσόβου, 2) Ἁγίου Νικολάου Βαλκανιδιάς, 3) Κοιμ. Θεοτόκου Διποτάμου, 4) Ἁγίου Ἀθανασίου Γκριμπόδου, 5) Ἁγίου Νικολάου Δαφνοφύτου, 6) Ἁγίου Νικολάου Δεματίου, 7) Ἁγίου Νικολάου Δραγωφᾶς, 8) Ἁγίου Νικολάου Ἐλατοχωρίου, 9) Κοιμ. Θεοτόκου Κάλουχου, 10) Ἁγίου Νικολάου Κήπων, 11) Ἁγίου Γεωργίου Λίππας, 12) Ἁγίου Νικολάου Μιχαλιτσίου, 13) Κοιμ. Θεοτόκου Λογγάδων, 14) Ἁγίας Τριάδος Μιχαλιτσίου, 15) Κοιμ. Θεοτόκου Νέου Ἀμαρουσίου, 16) Ἁγίου Βλασίου Παπίγνου, 17) Γεν. Θεοτόκου Παλαιοχωρίου Συρράκου, 18) Κοιμ. Θεοτόκου Πισσῶν, 19) Ἁγίου Δημητρίου Ἀσβεστοχωρίου, 20) Ἁγίου Νικολάου Πλατανίων, 21) Γεν. Θεοτόκου

Ρωμανοῦ, 22) Ἁγίας Παρασκευῆς Σιτσαίνων, 23) Ταξιαρχῶν Λαίστης, 24) Ἁγίου Γεωργίου Βυθούσης, καλοῦνται οἱ βουλομένοι καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων καὶ Κανονισμῶν ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρῶσεως ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Οἰκοθεν νοεῖται: ὅτι: θὰ προτιμηθῶσι οἱ ἔχοντες Πτυχίον Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἢ ἰσοτίμου τοιαύτης.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου 1979.

† Ὁ Ἰωαννίνων ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Καρυστίας καὶ Σκύρου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 673) 77 καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 434) 77 ἡμετέραν ἀπόφασιν καλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα διὰ τὴν κατάληψιν τῆς κενῆς ὀργανικῆς θέσεως Διακόνου τῆς Ἐνορίας Ἁγίου Νικολάου Καρυστίας, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσι τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα δικαιολογητικὰ.

Ἐν Κύμῃ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1979

† Ὁ Καρυστίας καὶ Σκύρου ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ίερά Μητρόπολις Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἐορδαίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 33 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς ΔΙΣ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα νὰ καταλάβωσιν τὰς κάτωθι κενὰς ἐφημεριακὰς θέσεις, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπόμενα δικαιολογητικὰ: 1) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεῖου τῆς ὁμωνύμου κοινότητος Πρεσπῶν, 2) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Κων(ων)νίνου καὶ Ἐλένης Ἀμυνταίου (6' θέσεις), 3) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Δημητρίου Ἄνω Γραμματικῆς - Πέλλης, 4) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς Καλιθέας - Πρεσπῶν, 5) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Παρασκευῆς Λαμιῶν - Πρεσπῶν, 6) Ἱεροῦ Ναοῦ Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου Λεπτοκαριῶν - Φλωρίνης, 7) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου Λευκῶνας - Πρεσπῶν, 8) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου Πτελεσῶν, 9) Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τοῦ οἰκιστοῦ Σωτῆρος Ἀμυνταίου, 10) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Νικολάου Τριδούνου - Φλωρίνης, 11) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου Ἄνω Ὑδρούσης - Φλωρίνης.

Ἐν Φλωρίνῃ τῇ 4 Ἰανουαρίου 1980

† Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἐορδαίας ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου 1398) 73 καὶ τοῦ 673) 77 περὶ πληρώσεως θέσεων Διακόνων ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 174) 1979 ἀπόφασιν ἡμῶν περὶ κατανομῆς τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων εἰς Ἐνορίας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα διὰ τὴν κατάληψιν τῶν κάτωθι ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπόμενα δικαιολογητικὰ: 1) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος Φλωρίνης, 2) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Παρασκευῆς Φλωρίνης, 3) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Γεωργίου Φλωρίνης, 4) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Νικολάου Φλωρίνης, 5) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Τριάδος Πτολεμαίδος, 6) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Ἰωάννου Πτολεμαίδος, 7) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Στεφάνου Πτολεμαίδος καὶ 8) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης Ἀμυνταίου.

Ἐν Φλωρίνῃ τῇ 4 Ἰανουαρίου 1980

† Ὁ Φλωρίνης, Πρεσπῶν καὶ Ἐορδαίας ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Χίου, Φαρῶν καὶ Οἰνουσῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 33 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεραῆ Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας

της Ελλάδος, «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλούμεν τοὺς βουλευμένους καὶ ἔχοντες τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Νόμων προβλεπόμενα προσόντα πρὸς κάλυψιν τῶν κενῶν Ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν κάτωθι Ἱερῶν Ναῶν, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρῆξεως ἐν τῇ Περιοδικῇ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω: 1) Ἁγίας Παρασκευῆς, Ἁγ. Γάλακτος, 2) Ταξιαρχῶν Νενητουρίων, 3) Ταξιαρχῶν Μελανιοῦς, 4) Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Χριστοῦ Ἐγγηγόρου, 5) Ἁγ. Παντελεήμονος Κεράμου, 6) Ἁγ. Κωνσταντίνου Πισπιλοῦντος, 7) Ἁγ. Γεωργίου Βολισσοῦ, 8) Ἁγ. Ματρῶνης Καταβάσεως, 9) Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Χριστοῦ Διευχῶν, 10) Ἁγ. Παντελεήμονος Κηπουρίων, 11) Ἁγ. Παρασκευῆς Φυτῶν, 12) Ἁγ. Κυριακῆς Ἀράδων, 13) Ἁγίων Ἀποστόλων Φλατσίων, 14) Κοιμήσεως Θεοτόκου Βέσσης, 15) Ἁγ. Γεωργίου Ἀγωνομάχων, 16) Εἰσοδίων Θεοτόκου Ἐξω Διδύμας, 17) Ἁγίου Γεωργίου Βασιλειανοῦ, 18) Κοιμήσεως Θεοτόκου Φαρκαίνης, 19) Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Χριστοῦ Βαρβασίου, 20) Ταξιαρχῶν Μπατζακλή.

Ἐν Χίφ τῇ 9ῃ Ἰανουαρίου 1980

† Ὁ Χίου, Φαρῶν καὶ Οἰνουσῶν ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μεσσηνίας

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 33-37 τοῦ Κανονισμοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων Ἐφημερίων, καλούμεν τοὺς βουλευμένους καὶ ἔχοντες τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων καὶ τῶν Κανονισμῶν ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρῆξεως ἐν τῇ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι: τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν κάτωθι κενῶν Ἐφημεριακῶν θέσεων: 1) Ἁγίου Δημητρίου Μερόπης, 2) Κοιμ. Θεοτόκου Πετριᾶδων καὶ 3) Ἁγ. Βασιλείου Κόμπων.

Ἐν Κκλαμάτα τῇ 17ῃ Ἰανουαρίου 1980.

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Χαλκίδος

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει: 1) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 1398) 73 Ν.Δ. «Περὶ συστάσεως ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων κ.λπ.», 2) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 404) 74 ἀπόφασιν ἡμῶν «περὶ κατανομῆς τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων», 3) Τὸν ὑπ' ἀριθμ. 2) 1969 Κανονισμὸν τῆς Ἱεράς Συνόδου «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν ὀργανικῶν θέσεων Ἱεροδιακόνων τῶν ἑνοριακῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Εὐγγ. Θεοτόκου Ἀμαρύνθου, 2) Ἁγ. Ἰωάννου Θεολόγου Μαντουδίου, 3) Ἁγ. 12 Ἀποστόλων Ν. Ἀρτάκης, 4) Κοιμ. Θεοτόκου Βασιλικῆς, 5) Ἁγ. Δημητρίου Χαλκίδος, καλούμεν τοὺς βουλευμένους καὶ ἔχοντες τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων ὀριζόμενα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Χαλκίδι τῇ 28ῃ Ἰανουαρίου 1980

† Ὁ Χαλκίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Σάμου καὶ Ἱκαρίας
ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
ΤΙΤΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀκαδημαϊκός

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἐσωτερικῶς: Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.
B) Ἐξωτερικῶς: Δολλάρια 15 ἑτησίως.
Τιμὴ ἑκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὁμοτ. Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.

Σεβ. Μητροπ. Κίτρου Βαρνάβα, Ὁ Μέγας Βασίλειος πρότυπον ἀγωνιστοῦ Ἱεράρχου.

Προκαταρκτικὸς Πίναξ ὑποψηφίων πρὸς ἐγγραφήν εἰς τὸν κατάλογον τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν Ἐκλογίμων.

Σεβ. Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ ὁσίου Γερμανοῦ, Ἰδρυτοῦ Ἱ. Μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης.

Σεβ. Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Ἡ μεγάλη προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν θεολόγων αὐτῆς εἰς τὴν διακράτησιν τῶν παραδόσεων.

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς.

Παν. Γ. Μπούμη, Ἡ ἔλλειψις βεβαιότητος κατὰ τὴν σύναψιν γάμου.

Ἀρχιμ. Στεφ. Χαλαμπίδη, Στοιχεῖα σκέψεως ἐπὶ τοῦ γάμου κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἰωάννου Γ. Παπαγιαννοπούλου, Πληροφορίαι ἐκ τῆς Π. Δ. περὶ δηγμάτων ἰοβόλων ὄψεων, σκορπίων καὶ διαφόρων ἐντόμων.

Γεωργίου Ε. Κωσταρά, Ἡ ἱεροτελεστία ὡς τύπος τοῦ γάμου.

Δημητρίου Κ. Κουτσογιάννη, Ἡ ὑποβάθμισις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Μαρίου Π. Μπέγγου, Ὁ ἀπόλογισμὸς τῆς ἐλπίδος.

Παρατηρήσεων στὴλῃ.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασίου 1 — Τηλ. 710.734

Προστάμενος Τυπογράφου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.